

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

ADVOCAT

A BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI ÜGYVÉDI KAMARA FOLYÓIRATA

2016. XIX. ÉVFOLYAM, 1-2. SZÁM

TARTALOM

<i>Prugberger Tamás</i>	
EGY KOMPROMISSZUMOS JAVASLAT A MUNKA-, ÉS A KÖZSZOLGÁLATI JOGVITÁKAT TÁRGYALÓ BÍRÓSÁGI SZERVEZET ÁTALAKÍTÁSÁNAK VITATOTT TERVÉHEZ	1
<i>Nagy Zoltán- Németh Fanni</i>	
A TAKARÉKSZÖVETKEZETI INTEGRÁCIÓ ALAPVETŐ KÉRDÉSEI	2
<i>Köteles Gábor</i>	
TERMÉSZETES SZEMÉLYEK ADÓSSÁGRENDEZÉSE – I. RÉSZ – A MAGÁNCSÖD	11
<i>Mádi Sarolta</i>	
EURÓPAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG	15
<i>Prugberger Tamás</i>	
KÉT PILLÉREN NYUGVÓ NYUGAT-EURÓPAI KÖTELEZŐ ÁLLAMI-ÖNKORMÁNYZATI TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS	21
<i>Rab Henriett</i>	
A CSALÁD SZEREPE A HOZZÁTARTOZÓI NYUGELLÁTÁSOKBAN	25
<i>Tóth Hilda</i>	
TELJES KERESŐKÉPTELENSÉG, KORLÁTOLT ÖSSZEGŰ ELLÁTÁSOK? A BETEGSÉG MIATTI KERESŐKÉPTELENSÉG ESETÉN JÁRÓ ELLÁTÁSOKRÓL	28
<i>Horváth Viktória</i>	
BESZÁMOLÓ A BECK SALAMON EMLÉKKONFERENCIÁRÓL	32
<i>Szekeres Bernadett</i>	
A SZOCIÁLIS JOG AKTUÁLIS KÉRDÉSEI MAGYARORSZÁGON ÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN	38
<i>Juhász Judit</i>	
KONFERENCIA A TERMŐFÖLDDEL KAPCSOLATOS JOGI PROBLÉMÁKRÓL	39
<i>Bízás Barbara</i>	
POT XXII. – POLGÁRI JOGOT OKTATÓK XXII. ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJA	42

* * *

ADVOCAT

2016. XIX. évfolyam, 1-2. szám

ISSN 1585-5198

a BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI ÜGYVÉDI KAMARA MEGBÍZÁSÁBÓL
KIADJA AZ ADVOCAT ALAPÍTVÁNY
MEGJELENIK: NEGYEDÉVENTE (főszabályként)
A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE: DR. BÍRÓ GYÖRGY

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:
DR. CSERBA LAJOS, JÁMBORNÉ DR. RÓTH ERIKA
DR. NAGY ANDREA, DR. PUSZTAHELYI RÉKA

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG CÍME:
3525 MISKOLC, DÓZSA GYÖRGY ÚT 11.
TEL./FAX: (46) 451-791

FELELŐS KIADÓ:
DR. CSERBA LAJOS, AZ ÜGYVÉDI KAMARA ELNÖKE

NYOMDAI MUNKÁK:
GAZDÁSZ - ELASZTIK KFT.
3534 MISKOLC, SZERVEZET U. 67. TEL.: (46) 379-530
MEGJELENIK: 60 PÉLDÁNYBAN

EGY KOMPROMISSZUMOS JAVASLAT A MUNKA-, ÉS A KÖZSZOLGÁLATI JOGVITÁKAT TÁRGYALÓ BÍRÓSÁGI SZERVEZET ÁTALAKÍTÁSÁNAK VITATOTT TERVÉHEZ

A Magyar Nemzet 2016. szeptember 3-4-iki számában jelent meg „Egyeztetés volt, egyetértés nincs” cikk, amelyben Trócsányi László igazságügy-miniszter közölte, hogy abban a kérdésben, hogy a munkaügyi szakbíráskodást megszüntetnék, és a rendes bírósági eljárástól teljesen elkülönített közigazgatási bírósági szervezet létesülne, a széleskörű egyeztetés ellenére nem született egyetértés. Az elképzelés szerint a munkaügyi jogvitákat a jövőben az első fokon eljáró munkaügyi bíróságok megszüntetése mellett a járásbírók polgári ügyszakai tárgyalnák egyesbíróként az eddigi ülnöki részvétel nélkül. A köztisztviselőknek az őket foglalkoztató állami intézményekkel fennálló közzolgálati jogvitáit pedig ezen túl a felállítandó területi szintű közigazgatási bíróságok tárgyalnák, ahonnan végső jogorvoslattal az újonnan létesítendő Országos Közigazgatási Bírósághoz lehetne fordulni. Ennek eredményeként megszűnnének mind a munkaügyi, mind pedig a közzolgálati ügyeket egységesen tárgyaló és a megyei székhelyen működő munka-, és közigazgatási bíróságok, valamint a Kúrián a munka-, és közigazgatási kollégium.

Ez a nyilvánosságra került kodifikációs javaslat heves ellenállást váltott ki a Kúria Munka-, és Közigazgatási Kollégiumának bírái, az első fokon eljáró munkaügyi szakbírák, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal elnöke, a munkajogot tanító és kutató egyetemi oktatók, valamint a szakszervezetek részéről. Egyes írásbeli tiltakozások elkerültek az igazságügy-miniszterhez, mások a tervezett írásbeli kritikájukat dékáni kérésre nem nyújtották be, ami azért sajnálatos, mert a korábbi gyakorlat az volt, hogy minden nagyobb fajsúlyú jogszabálytervezetnél az adott szakterület tanárainak az álláspontját a kodifikáció során kikérték. Itt pedig ennek kizárására került sor. Én, mint a munkajogi egyetemi oktatók által előkészített azon állásfoglalás aláírója, amelynek közzététele megghiúsult, a jelenlegi joghelyzet érintetlenül hagyása mellett foglalkozó állást, ám egy további kompromisszumos megoldást még javaslatba tudok hozni. Javaslatom alapjául jog-összehasonlító kutatásaim szolgálnak, amelyeket a Magyar Jog 2015. évi 1. számában és a HR & Munkajog ugyanazon évben megjelent 5. számában publikáltam.

A nyugat-európai államokat vizsgálva – két állam, Hollandia és Dánia kivételével – első fokú eljárásban a munkaügyi szakbíró a szociális partnerek (szakszervezeti és munkáltatói szövetségek) által delegált és a bírósági testület által megválasztott olyan laikus bírák részvételével tárgyal, akik a bírói továbbképző intézetben külön szakképzésben részesülnek. Az első fokú eljárás két, egy előkészítő és egy rendes szakaszból áll. Az érdemi tárgyalásra és az ítélet meghozatalára a munkaügyi kérdésekben jártas laikus bírák részvételével kerül sor.

Első fokon az ügyeket egzisztenciális és szociális jelentőségük miatt törvényileg meghatározott határidőn belül kell befejezni. Másodfokon vagy egy önálló szervezettel rendelkező munkaügyi bíróságnak vagy a rendes bírósággal együttműködő munkaügyi kollégium szakbíráiból álló tanács jár el. A rendkívüli jogorvoslatot harmadfokon Németországban a Szövetségi Munkaügyi Bíróság látja el, míg a többi államban a Legfelső Bíróság munkaügyi kollégiumának munkaügyi szakbírákból álló tanácsa.

Konkréten nézve mindezt, első és másod fokon önálló bíróságként szervezett munkaügyi szakbíró jár el Németországban, Ausztriában, Svájcban, Franciaországban, Belgiumban, Luxemburgban és az Egyesült Királyságban, míg a jelenlegi magyar helyzethez hasonlóan csak első fokon Svédországban és Írországban. Csak Hollandiában és Dániában tartoznak a munkaügyi jogviták a polgári bíróságokhoz, ahol ülnöki részvétel nélkül egymaga tárgyalja első fokon az ügyeket a polgári bíró. Ezt a megoldást kívánja a mostani kodifikáció Magyarországon is kialakítani. A holland és a dán megoldáshoz azonban hozzá kell fűzni, hogy e két országban a legerősebb a munkavállalók törvényi szintű védelme (l. Gyulavári, Pázmány, Jogtudományi Monográfiák 6.). Olaszországban, Spanyolországban és Portugáliában a törvényszékünk jogállásának megfelelő kerületi bíróság munkaügyi kollégiumának szakbírából és a szociális partnerek által delegált két laikus bíróból álló tanácsa ítélez, másodfokon pedig a táblánknak megfelelő jogállású tartományi bíróság munkaügyi kollégiumának szakbírákból álló tanácsa jár el. Ez utóbbi rendszert vette át a velünk szomszédos, szintén volt KGST tagállamok közül Csehország, Szlovákia, Lengyelország és Románia.

Az állami köztisztviselőknek az őket foglalkoztató állami intézménnyel kapcsolatos jogvitái a legtöbb nyugat-európai, és a velünk szomszédos itt említett közép-európai országban első és másodfokon a kerületi, illetve a központi közigazgatási bírósághoz tartoznak. A frankofon-latin jogrendszerhez tartozó államokban rendkívüli jogorvoslatként az Államtanács-hoz lehet fordulni. Egyes nyugat-európai államokban azonban elindult egy folyamat, amely a közzolgálati jogvitákat azon az alapon, hogy azok a munkajoghoz állnak közelebb, nem pedig a közigazgatáshoz, a közigazgatási bíróságoktól a munkaügyi bíróságok hatáskörébe kívánja áttenni. Az új Széchenyi Terv által szponzorált közigazgatási reformkutatás keretében készült Kun – Petrovics tanulmány is hasonló megállapításra jutott. Ebből adódik, hogy más országokban is a közigazgatási bírák nem szívesen tárgyalnak közzolgálati jogvitákat. E körülmények miatt Hollandiában 2015. januári törvénymódosítás a közhivatalnoki viszonyból eredő jogvitákat a munkaügyi bíróságok hatáskörébe helyezte át. Az olasz parlament pedig évekkorábban olyan megoldást fogadott el, amely szerint

¹ Prof. em. Dr. Prugberger Tamás, D.Sc., Miskolci Egyetem

a főhivatalnokok jogvitái maradnak csak közigazgatási bírósági, végsőként pedig államtanácsí hatáskörben, a beosztott köztisztviselők ügyei pedig a munkaügyi jogvitákban eljáró fórumokhoz kerültek át.

Mindebből kompromisszumos javaslatként elfogadható lenne egy olyan megoldás, melynek értelmében a törvényszékek székhelyén működő munkaügyi bíróságok szervezetenként önálló munkaügyi kollégiumként bekerülnének a latin és a fent említett volt KGST államok megoldásához hasonlóan a törvényszékhez. Itt a munkaügyi szakbíró --ellentétesen a jelenlegi gyakorlattal-- valóban a szociális partnerek által kivá-

lasztott laikus és munkaügyi képzésben részesült két ülnökkel együtt tárgyalna és hozná meg az első fokú ítéletet. A fellebbezést a táblabíróságon megalakítandó munkaügyi kollégium három munkaügyi szakbíróból álló tanácsa, a rendkívüli jogorvoslatot pedig továbbra is a Kúria munkaügyi kollégiumának munkaügyi szakbírókból álló tanácsa bírálná el. Emellett német mintára felállítható a több szintű és a Kúriától szervezetenként is elkülönülő közigazgatási bíróság, amelyhez azonban az olasz megoldáshoz hasonlóan csak a vezető tisztviselők közszolgálati jogvitái tartoznának a beosztott köztisztviselők ügyei viszont a munkaügyi bíróságoknál maradnának.

Nagy Zoltán- Németh Fanni¹

A TAKARÉKSZÖVETKEZETI INTEGRÁCIÓ ALAPVETŐ KÉRDÉSEI

1. Bevezető gondolatok

A takarékszövetkezetek az utóbbi években a bankjogi szabályozás fókuszába kerültek. Egyrészt több probléma merült fel a likviditásukkal kapcsolatban és ebből eredően több takarékszövetkezetnél csődhelyzet alakult ki, másrészt elindult egy folyamat, amelynek következtében egyre több takarékszövetkezet összeolvadt és ezt követően bankká alakult át. Mindezen folyamatok az új szabályozási keretek kialakítását indokolták.

Ha megvizsgáljuk a takarékszövetkezetek jelentőségét és helyét a hazai bankrendszerben, jól látszik, hogy történeti kialakulásuk szorosan kapcsolódik a hazai bankrendszer fejlődéséhez.

A hitelszövetkezetek megjelenése egyidős a szövetkezeti mozgalom kialakulásával, azaz elsők között alakultak meg ilyen célból. A takaré- és hitelszövetkezeti mozgalom Németországból indult el. Első hazai intézményeik hitelegyleti formában jelentek meg, a kölcsönös segélyező pénztáraknak a nemzetközi porondon való megalakulását követően, két évtizedes késéssel.³ Az első hitelegyleteket és szövetkezeteket az erdélyi szászok hívták életre a XIX. század második felében- elsőként 1851-ben Besztercén, majd Nagyszébenben és Kolozsvárott.⁴

Magyarország mai területén Elnökletével 1886-ban megalapították a Pestvármegyei Hitelszövetkezetet, melyet 1894-ben országos központtá fejlesztettek Hazai Szövetkezetek

Központi Hitelintézete néven. Ekkor a szövetkezetek az 1875. évi XXXVII. Kereskedelmi Törvény alapján működtek, amely osztrák mintát figyelembe véve hozta létre a magyar szövetkezetek jogi státuszát. 1898-ban önálló törvényt hoztak létre a gazdasági és ipari szövetkezetekről, amely törvény alapján megalapították az Országos Központi Hitelszövetkezetet (OKH). A hitelszövetkezetek alacsonyabb hitelkamatot alkalmaztak az egyéb hitelintézetekkel szemben, s ezáltal jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a falvakból kiszorult a hiteluzsora és országosan mérséklődtek a hitelkamatok.⁵ Az OKH alapításához az állam jelentős tőkével és kedvezmények biztosításával járult hozzá. Feladata a hitelszövetkezetek működésének szervezése, felügyelete valamint általuk a vidéki mezőgazdasági és kisiparos tevékenységgel összefüggő hitelügyek kielégítése volt. Az Országos Központi Hitelszövetkezet a XX. század elejétől dinamikusan fejlődő szövetkezeti mozgalom legjelentősebb intézményévé vált.⁶ Jelentős szerepet játszott az 1920. évi földreform végrehajtásában, a mezőgazdasági termények értékesítésében, a szövetkezeti ideológia terjesztésében.

A második világháború kedvezőtlen időszakot jelentett a hazai szövetkezeti mozgalomban, így a hitelszövetkezetek szabályozásában is. A II. világháború kitörésekor már 1499 hitelszövetkezet volt az országban, melyek tagsága 800.000 főre volt tehető. Ezt követően ezek a szövetkezetek fokozatosan beépültek a Magyar Nemzeti Bank és az OTP szervezeteibe. A második világháború után közel száz hitelszövetkezet végezte tevékenységét. 1952-ben felszámolták őket, majd 1956 után újra engedélyezték működésüket, ekkor már takarékszövetkezeti formában. Ezt követően 7 év alatt jött létre a jelenleg is működő takarékszövetkezeti hálózat.

¹ Dr. Nagy Zoltán habil egyetemi docens, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Pénzügyi Jogi Tanszék, e-mail: jogdrnz@uni-miskolc.hu. Németh Fanni V. évfolyamos egyetemi hallgató, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.

² A kutató munka a Miskolci Egyetem stratégiai kutatási területén működő Mechatronikai és Logisztikai Kiválósági Központ keretében valósult meg.

³ Csák Csilla: A hitelszövetkezeti rendszerek történeti és elméleti alapjai, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, Tomus XXII. (2004) (357. o.)

⁴ <http://www.magyardokok.hu/tortenetunk> (megtekintés ideje: 2016. 01. 18.)

⁵ <http://www.magyardokok.hu/tortenetunk> (megtekintés ideje: 2016. 01. 18.)

⁶ Moizs Attila: A szövetkezeti hitelintézetek jogi szabályozásának alkotmányosságáról, Pécs 2015., (24. o.)

2. A szövetkezeti hitelintézetek sajátosságai

A szövetkezetek különleges piaci szereplők és speciális helyet foglalnak el a hazai bankrendszerben. A szövetkezetek jelentőségét, létjogosultságát a tőkeszegényég indokolta, mely kiküszöbölésére a kölcsönös segítségnyújtás, tagok személyes és vagyoni közreműködése, demokratikus irányítás, ellenőrzés és önkéntesség elvei alapján került sor.⁷ A kisvállalkozások voltak azok a szervezetek, amelyek attól függően, hogy mely szférában (mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben) működtek, különböző hiteligényekkel jelentkeztek, a hitel nagysága, hiteligénylés időpontja, futamideje tekintetében a működéshez szükséges források biztosítása kapcsán.⁸ A szövetkezetek jellemzője a nyitott tagság, a változó tőke, a tagok kilépési szabadsága. Elmondható, hogy középpontban a tagi érdek áll, mivel elsősorban a tagjai számára nyújt pénzügyi szolgáltatásokat, betét- és hitelműveleteket. Főtevékenysége a betétgyűjtés és a kölcsönnyújtás, de ezen kívül számos szolgáltatást is. A hitelszövetkezetekben erősen összefonódik a pénzügyi és a szociális funkció. A nagyközönség számára a leglátványosabb jellemzőjük a társadalmi felelősségvállalás és a helyi közösség iránti elkötelezettség.⁹ Betartja a szövetkezeti alapelveket, eközben érvényesül a banki gazdálkodás három fő célja is, melyek: a biztonság, a jövedelmezőség és a fejlesztés.

A szövetkezet olyan személyek autonóm társulása, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi és kulturális céljait közös tulajdonú és demokratikusan irányított vállalkozásuk útján megvalósítsák. A szövetkezetek az önszegély, az egyéni felelősség, a demokrácia, az egyenlőség, az igazságosság és a szolidaritás értékein alapulnak. Alapítók hagyományát követve a szövetkezeti tagok hisznek a becsületesség, a nyíltság és a társadalmi felelősség etikai értékeiben és a másokért való törődésben.¹⁰

A szövetkezeti hitelintézetek, amellyel, hogy egyedülálló tulajdonosi és vállalatirányítási struktúrájukon keresztül stabil, kiszámítható és fenntartható üzletviteli rendszert kínálnak, mindig bátran építenek a tradíciókra, de merítenek a kereskedelmi bankok gyakorlatából is.¹¹ Elmondható, hogy a kisteleplülések és falvak pénzügyi szolgáltatói a bankszövetkezetek, mivel az ismert kereskedelmi bankok nem tudnak jelentősen elterjedni ezekben a régiókban. Emiatt is lehetséges az, hogy a hitelszövetkezetek azok részére nyújtottak elsősorban pénzügyi szolgáltatásokat, akik nem tudtak a bankokkal kedvező feltételekben megegyezni.

Az egy tag egy szavazat elve a tulajdonosi érdekek egyenlőséget hivatott érvényesíteni. A nyitott tagság elve abban jelenik meg, hogy a tagok személyes szükségleteik, igényeik alakulása miatt csatlakoznak, vagy lépnek ki egy szövetkezetből. A hitelszövetkezetek kötődnek a helyi gazdasághoz, erős

a helyi kötődésük, sűrű a fiókhálózatuk, fontos, hogy közel vannak az ügyfelekhez, kötődnek a helyi érdekekhez. Ésszerű kockázatvállalási struktúrával rendelkeznek, ez abban mutatkozik meg, hogy a tevékenységüket a helyi területfejlesztési politikával összhangban végzik. A térségi szolgálati funkció máig meghatározó a működésükben.

A hitelszövetkezetek magánjellegű intézmények, kettős funkciót töltenek be: szövetkezetek és hitelintézetek is egyben, és az a fő céljuk, hogy pénzügyi szolgáltatásokat nyújtsanak a tagjaiknak, ügyfeleknek. A működésükhöz alapul szolgálnak a szövetkezeti elvek, így a demokratikus döntéshozatal és a részvétel, a bevételeik nagy részét tartalékalapokba, szociális célú alapokba helyezik.

Elmondható, hogy a szövetkezetek lokális eredetű intézmények, és szorosan is kötődnek ehhez a régióhoz. Azonban napjaikban már nem elég, hogy a térségi érdekek, a térségfinanszírozás intézményeként lépjenek fel. Terjeszkedniük kellett, országos hálózatot kellett létrehozniuk. Ennek következtében jelentek meg a nagyvárosokban, valamint a megyeszékhelyeken.

Számos lehetőség rejlik a szövetkezetekben, azonban ezek megvalósítása számos tényezőtől függ:

- az egyre erősödő verseny fokozatosan lecsökkentette a pénzügyi közvetítő szolgáltatásokért felszámolható díjakat,
- a többcsatornás értékesítés komolyan technológiai beruházásokat igényel,
- bizonyos esetekben a túlságosan kicsi vállalatméret miatt stratégiai szövetségeket kell létrehozni vagy fúzióra kell lépni,
- a fuzionálás nem mentes a kockázatoktól és méretből adódó hátrányokkal is járhat, valamint
- a helyi banki tevékenységet nehéz összeegyeztetni a nemzetközi piacokon történő földrajzi diverzifikációval.¹²

A takarékszövetkezeti szektor sikerének tényezői a következők: kiterjedt fiókhálózat, lokális monopólium, ügyfélszegmens monopólium, személyesség és rugalmasság, végül az állami segítség.¹³

A bankrendszerben betöltött szerepével kapcsolatban fontos tényező a takarékszövetkezeti szektor súlya, mert több fejlett országban jelentős a súlya ennek a hitelintézeti formának, másrészt kiemelt szerepet tölt be a szegmens a vidéki régiók pénzügyi közvetítésében.

A magyar takarékszövetkezetek elsősorban a háztartási betétgyűjtésben (17 százalék) rendelkeznek jelentős részesedéssel, míg eszközoldalán az állampapíroknak van nagy súlyuk. A háztartási hitelezésben a fellendülés éveit megelőző időszakban a takarékszövetkezeti szektor súlya még a 20 százalékot is elérte, azonban az állami kamattámogatásos programban, és a devizahitelezésben kevésbé voltak aktívak, mint a bankrendszer, így súlyuk mára 5 százalék környékére süllyedt. A vállalati hitelezésben a súlyuk a korábban marginális 3 százalékról a válság során 5 százalékra emelkedett, vagyis náluk kevésbé

7 Juhász János: Hitelszövetkezetek- elvek és gyakorlat, Szövetkezés 1991/2. szám, (16. o.)

8 Ihrig Károly: A szövetkezetek a közgazdaságban, Első Kecskeméti Nyomda és Hírlapkiadó Rt., Budapest, 1937. (120. o.)

9 Castelló, E.: El liderazgo social de las Cajas de Ahorros [A takarékpénztárak vezető szerepe szociális téren]. FUNCAS, Madrid, 2005.

10 <http://www.bankszovetsseg.hu/tagjaink/magyar-takarek> (2016. 01. 11.)

11 Gál Zoltán-Burger Csaba: A vidék bankjai? Közgazdasági Szemle, LX. évf., 2013, április (374. o.)

12 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság Véleménye: A hitelszövetkezetek és takarékpénztárak szerepe a területi kohézióban- javaslatok egy kiigazított pénzügyi szabályozási keretre, 2015. február

13 bővebben: Kiss Gy. Kálmán: A „vidék bankjai” megteremtésének dilemmái Magyarországon, Hitelintézeti Szemle, 2009. 8. évfolyam 6. szám, (500.o.)

esett vissza a hitelezés, mint a bankrendszer egészében.¹⁴

Az MNB a magyar a hazai hitelintézeti szektoron belül különböző klasztereket dolgozott ki. A negyedik klaszterbe tartoznak azok a takarékszövetkezetek, amelyek a nagyobb, bankközi forrásokhoz is hozzáférő, a devizahitelezésben is részt vesznek. Ez a bankokra leginkább hasonlító csoport. Méretük alapján ezek a nagyobb takarékszövetkezetek. A csoport tőke megfelelése átlagosan rosszabb, mint a másik takarékszövetkezeti csoporté, míg a nem teljesítő hitelek aránya átlagosan magasabb az összes többi csoporthoz viszonyítva is.

Az ötödik klaszterbe tartoznak az egyéb takarékszövetkezetek. Az ebbe a csoportba tartozó takarékszövetkezeteket piaci részesedésükön kívül elsősorban forrás szerkezetük különbözteti meg a többitől: jellemzően rendkívül alacsony súlyúak, vagy egyáltalán nincsenek bankközi- és devizaforrásaik. Tőke megfelelések átlagosan magasabb a hitelintézeti szektor legtöbb szereplőjéhez képest, míg tőkearányos jövedelmezőségük döntően pozitív, azonban átlagosan rosszabb a 4-es csoporthoz viszonyítva.¹⁵

A takarékszövetkezeti szektor erős tőke és likviditási pufferral rendelkezik. Jelenleg ez a szektor az integráció erősítésével foglalkozik, ami egyértelműen szükséges a piaci pozíció megszilárdításához, valamint a szektor megfelelő növekedési pályára állításához.

3. A takarékszövetkezeti integráció kialakulása

A rendszerváltozás, a kétszintű bankrendszer kialakítása és a pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény hatálybalépése új kihívások elé állította a takarékszövetkezeteket. A kilencvenes évek kedvezőtlen gazdasági helyzete rávilágított arra, hogy a takarékszövetkezeteknek át kell gondolkodniuk, hogyan is működnek tovább.¹⁶

1989-ben alapították meg saját bankjukat, a Magyar Takarékszövetkezeti Bank Rt. néven, amellyel céljuk az volt, hogy fokozzák versenyképességüket és bővítsék tevékenységi körüket. Ezt követően több érdekképviseleti szervet is létrehoztak, amelyek szakmai fejlődésüket támogatták.¹⁷

Az integrációs Szerződés a Takarékbank Rt.-t a takarékszövetkezetek központi bankjává tette, ilyen funkciót látott el a vele szerződött takarékszövetkezetek számára. A Takarékbank vezette ezen intézmények bankszámláit, bonyolította pénzforgalmukat. Az integrációt választók vállalták, hogy kitüntetett szerepet adnak a pénzügyi szolgáltatások terén az általuk 1989-ben létrehozott Magyar Takarékszövetkezeti Bank Rt.-nek, melyet az új hitelintézeti és pénzügyi vállalkozásokról szóló törvény (Hpt.) bevezetésének időszakában privatizáltak.

A takarékszövetkezetek a szolgáltatások egységesítése mellett együttműködésre törekedtek az informatika területén is, így 1994-ben létrehozták a Takinfo Kft.-t. Ennek a szervezetnek az volt a legfőbb feladata, hogy egy egységes informatikai

háttérrel hozzon létre a takarékszövetkezetek és a Takarékbank számára, így megteremtve közöttük az összeköttetést.

A takarékszövetkezeteknek szükségük volt a szorosabb együttműködésre, a termékek és szolgáltatások összehangolására, az egységes arculat kidolgozására, a szövetkezeti hitelintézetek iránti bizalom erősítésére, a jó üzleti hírnév biztosítására.¹⁸

A piaci helyzetük stabilizálása és érdekeik képviseletének összehangolása érdekében 1990-ben létrejött az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ), amely felelőssé vált az egységes piaci stratégia kialakításáért, valamint az önálló és összehangolt érdekképviseletért.

1995. december végére 249 takarékszövetkezet 1740 telephelyen nyújt szolgáltatást közel 3 millió ügyfelének. A 249 takarékszövetkezetből 235 tagja lett az 1993. október 15-én aláírt együttműködési szerződés alapján 1993. november 9-én létrejött Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alapnak (OTIVA). Az egységes intézményvédelmi alap fő feladata a takarékszövetkezetek iránti bizalom növelése, a betétvédelem garantálása, a pénzügyi stabilitás és a fizetőképesség erősítése volt. A szerződést abból a célból írták alá az integrációba belépő takarékszövetkezetek, hogy talpon tudjanak maradni a kialakult piaci versenyben. Ezzel 1993-ban létrejött a Takarékszövetkezeti Integráció. Az OTIVA a konszolidációs tőke, később a takarékszövetkezetek által adott összegből szabályozott feltételek mellett támogatást nyújtott a tagok részére.

Az integráció harmadik központi szerve az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség (OTSZ). Minden együttműködés a résztvevők részleges önkorlátozását feltételezi, vagyis azt, hogy a várható előnyökért vállalják az együttműködés hatékonyságát kibontakoztató közösen kialakított szabályok betartását.¹⁹

Akik nem írták alá az integrációs szerződést, két külön érdekképviseletet hoztak létre. Az egyiket 1993-ban alapított Takarékszövetkezetek Érdekvédelmi Szövetsége volt. Ezt követően 2010-ben egy bank és hat takarékszövetkezet együttműködéseként létrejött a Regionális Pénzügyintézetek Intézményvédelmi Alapja. Szerintük az integrációs szerződés sérti a takarékszövetkezetek önállóságát. Azt is kifogásolták, hogy az integráció tagjainak az OTIVA ajánlásait be kell építeniük a saját működési tervükbe, valamint a takarékszövetkezeteknek a Takarékbanknál kell elhelyezniük a megtakarításait. Ezen szervezetek mellett megalakult a csak hitelszövetkezeteket magába foglaló Hitelszövetkezetek Első Hazai Önkéntes Betétbiztosítási és Intézményvédelmi Alapja.

4. A takarékszövetkezetek helyzetét megváltoztató Integrációs Törvény

A 2013. évi CXXXV. törvény (továbbiakban: Szhitv.) a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tár-

14 Átalakulóban a magyar bankrendszer, MNB-tanulmányok különszám, (19. o.)

15 Átalakulóban a magyar bankrendszer, MNB-tanulmányok különszám, (28. o.)

16 Csák Csilla: A takarékszövetkezetek jelene és jövője az integrációs kapcsolatok tükrében, Gazdaság és Jog. 11-14. o. (2000)

17 <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/takarekszovetkezeti-torvenymitol-felnek-a-magyar-hitelintezetek> (megtekintés ideje: 2016. 01. 10.)

18 <http://www.magyardakarek.hu/integracios-csoportosulasok-es-intezmenyeik> (megtekintés ideje: 2015. 01. 12.)

19 Katz Dénes: Egy szövetkezeti hitelintézet kilátásai, fejlesztésének lehetőségei I. rész, Polvax társadalomtudományi folyóirat, 1. évf. 2. sz. /1997, (45. o.)

20 magyardakarek.blog.hu (megtekintés ideje: 2016. 01.31.)

gyú jogszabályok módosításáról teljesen új alapokra helyezte a takarékszövetkezetre vonatkozó szabályokat. A törvény jelentős változásokat hozott a szektorban.

A kormányzati egyeztetések már 2012 decemberében megkezdődtek a takarékszövetkezetek átalakítására vonatkozóan, főként annak érdekében, hogy egy tőkeerős és biztonságosan működő szektor jöjjön létre.

A korábbi integrációval kapcsolatos kezdeményezések részleges kudarcra miatt 2013-ban a jogalkotó a szektor egyesítése és így versenyképességének növelése érdekében szigorúbb, kötelező intézményvédelmi tagságot, közös kockázatvállalást írt elő annak érdekében, hogy így erősítse a szektor pénzügyi stabilitását és a hatékony működését.²¹

A törvény egy erősen központosított, a takarékszövetkezetek, valamint a korábbi integrációban bankként résztvevő intézmények részére kötelező tagsági viszonyt előíró, egymás felé kereszttgaranciákat biztosító, üzletileg összehangolt és közös szinergiákra építő integráció irányába mutató együttműködést vár el az integráció tagjaitól.²² A törvény egy egységes informatikai rendszer létrehozását írja elő, amelyet 2016. július 1-ig kell kiépíteni.

Az Alkotmánybíróság szerint a szövetkezeti hitelintézetek szektor eddigi integrációját a törvény felerősíti, kiterjeszti és elmélyíti, mindezt kógens, közjogi előírásokkal éri el. A szektor integrációjának a törvény alapján három központi, egymással azonban szorosan összefüggő elemét lehet elkülöníteni:

- a) a jogalkotó egyrészt egy új, kötelező intézményvédelmi szervezet ernyője alá integrálja a szövetkezeti hitelintézeteket,
- b) a Takarékbankot az integráció központi bankjává teszi, és
- c) a teljes szövetkezeti hitelintézeti szektort magában foglaló pénzügyi kockázatközösséget hoz létre.²³

A törvény értelmében létrejövő takarékszövetkezeti integráció két központi szerve a központi banki funkciókat korábban is ellátó Takarékbank, valamint az újonnan létrejövő Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete (továbbiakban: Integrációs Szervezet).

Az Integrációs törvény I. Fejezete hozza létre és rendelkezik az Integrációs Szervezetről, amely jogi személy és kötelező intézményvédelmi szervezet, székhelye Budapest. Az Integrációs Szervezet közös intézményvédelmi alapként működik, ami azt jelenti, hogy magába olvasztja a korábban működő intézményvédelmi alapokat. Tagjai a szövetkezeti hitelintézetek, a Magyar Takarékbank Zrt., az Magyar Fejlesztési Bank Zrt. (MFB) és az Integrációs Szervezet tagjai közé felvett személy vagy szervezet. A törvény szerint szövetkezeti hitelintézetnek minősülnek a takarékszövetkezetek, a hitelszövetkezetek és minden olyan egyéb hitelintézet is, amelynek működését, vagy amelynek bevételeit 2013. január 1-jén önkéntes taka-

rékszövetkezeti intézményvédelmi alapok valamelyike védte, ideértve a nem szövetkezeti hitelintézeteket.

A szövetkezeti hitelintézetek – az MFB kivételével – évente tagdíjat fizetnek az Integrációs Szervezetnek. A tagdíj éves mértéke a tag kockázattal súlyozott kitéttiségének 0,1%-a. A tagdíj megfizetésének rendjét az Integrációs Szervezet igazgatósága szabályzatban határozza meg azzal, hogy az éves tagdíjat a szövetkezeti hitelintézetnek négy egyenlő részletben, negyedévente kell megfizetnie.²⁴

A Szervezet vagyonát képezi ezeken kívül az MFB által rendelkezésre bocsátott egymilliárd forint, valamint a megszűnő önkéntes intézményvédelmi alapok vagyona.

A törvény hatálybalépését követő 90. napon megszűnt az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (OTIVA), a Regionális Pénzintézetek Intézményvédelmi Alapja (REPIVA), a Hitelszövetkezetek Első Hazai Intézményvédelmi Alap (HBA) és a Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap (TAKIVA), jogutódjuk az Integrációs Szervezet lett.

Az Integrációs Szervezet közgyűlése a tagok összességéből áll, évente legalább egy alkalommal ülésezik, üléseit az igazgatóság hívja össze, a közgyűlés hatáskörét az alapszabály határozza meg.

A közgyűlés hatáskörébe tartozik a Szervezet alapszabályának elfogadása, megállapítása és módosítása (kivéve: első alapszabály), az igazgatósági- és felügyelőbizottsági tagok megválasztása, díjazásának megállapítása, a Szervezet költségvetésének és éves beszámolójának az elfogadása.

Az Integrációs Szervezetet 3 főből álló igazgatóság vezeti, az első igazgatóság tagjait az MFB jelöli. Az igazgatóság dönt minden kérdésben, kivéve, amit a törvény a közgyűlés hatáskörébe utal. Az igazgatóság ellátja a Szervezet képviselői, a működésére vonatkozó szabályzatokat az igazgatóság fogadja el.

A Szervezeti tagság megszerzéséhez a törvény szigorú és kötelezően teljesítendő feltételeket határoz meg és több szerv előzetes egyetértésére és hozzájárulására van szükség. A Szervezetből az alapszabályban foglaltak szerint lehet kilépni, mégpedig a bejelentést megelőzően legalább 60 nappal engedélyt kell kérnie, úgy, mintha a pénzügyi intézményt újonnan alapítanák. A kilépésen kívül a tagság megszűnhet jogutód nélküli megszűnés vagy kizárás útján. A Felügyelet visszavonja a szövetkezeti hitelintézet működési engedélyét, ha az fizetésképtelen, vagy ha fizetésképtelenség fenyegeti, a folyamatos működése az engedély kiadásáig veszélybe kerülhet, illetve, ha az új kérelmet határidőben benyújtotta, és azt a Felügyelet elutasította, végül pedig, ha a szövetkezet nem kap működési engedélyt a kizárástól számított 120 napon belül nem kapja meg. Kizárás vagy kilépés esetén a tagok egyetemleges felelőssége megszűnik, de a tagság megszűnésétől számított 730 napig köteles ezekért helytállni.

Összefoglalva az Integrációs Szervezet feladata a szövetkezeti hitelintézeti együttműködés megújítása, az integráció működésének szabályozása és irányítása, valamint az intézményvédelmi feladatok ellátása. Ennek megfelelően közös, egységes szabályzatokat dolgoz ki és fogad el a szektor egészé-

21 Bodnár László - Delikát László - Illés Bence - Szepesi Ádám: Takarékszövetkezetek + integráció = hatékonyabb pénzforgalom? , Hitelintézeti Szemle, 14. évf. 3. szám, 2015. szeptember, (127. o.)

22 Bodnár László - Delikát László - Illés Bence - Szepesi Ádám: Takarékszövetkezetek+integráció=hatékonyabb pénzforgalom? Hitelintézeti Szemle, 14. évf. 3. szám, 2015. szeptember, 123. o.

23 20/2014. (VII.3.) AB határozat [71] 2.

24 <http://www.szhisz.hu/tagok/a-tagsagra-vonatkozó-szabályok> (megtekintés ideje: 2016. 01.31.)

re vonatkozóan, vizsgálja az egyes szövetkezeti hitelintézetek működését, gazdálkodását, és amennyiben valamelyik hitelintézet válsághelyzetbe kerül, stabilizálja működését.²⁵

A Takarékbank létrehozásának és működésének célja az 1989-es alapítástól fogva a takarékszövetkezeti szektor támogatása, piaci és pénzügyi pozíciójának erősítése. Ennek keretében elsődleges feladata a takarékszövetkezeti integrációban résztvevő hitelintézetek minél egységesebb piaci fellépésének elősegítése, piaci pozíciók erősítése és bővítése, valamint termék- és szolgáltatás palettájuk színesítése.²⁶ A magyar takarékszövetkezeti szektor központi bankjaként versenyképes feltételek mellett nyújt termékeket és szolgáltatásokat a takarékszövetkezetek részére piaci pozíciójuk erősítése érdekében.

A Takarékbank lett az Integrációs Szervezet központi bankja, három funkciót is betölt a bankrendszerben.

1. Központi bank: a fő funkciójuk termékek és szolgáltatások nyújtása a takarékszövetkezetek részére, valamint az üzleti fejlődésük koordinálása az Üzleti Együtműködési Szerződések által rögzített kereteken belül. Lehetőséget teremt, hogy a takarékszövetkezetek ügyfeleik részére teljes körű termékeket és szolgáltatásokat nyújthassanak. 2008-ban létrehozta a Takarékpont brandet, valamint informatikai fejlesztéseket dolgoz ki folyamatosan annak érdekében, hogy az ügyfelek minél szélesebb körben tudjanak hozzájutni a szolgáltatásaikhoz.

2. Kereskedelmi bank: a Takarékbank a szubszidiaritás elvét követi, így abban az esetben nyújt szolgáltatást a kiemelt ügyfélcsoportoknak, ha a takarékszövetkezeteknek nincs lehetőségük, megfelelő méretük vagy ismeretük az adott szolgáltatás nyújtására. A Takarékbank odafigyel arra, hogy minél szélesebb körben bevonja a takarékszövetkezeti integrációhoz tartozó takarékszövetkezeteket és bankokat.

3. Befektetési bank: kiegészítik a takarékszövetkezetek termékpalettáját, valamint közvetítenek a takarékszövetkezetek és a tőkepiac között. Teljes körű befektetési szolgáltatásokat nyújt közvetlenül, illetve ügynökökön keresztül magán- és intézményi ügyfeleknek, valamint hozzáférést biztosít a nemzetközi értékpiaconhoz.²⁷

A Takarékbank legfontosabb ügyfélcsoportja a közel 45 százezer tulajdonos szövetkezeti hitelintézetek.

A Központi Bank széles körű jogosítványait az Integrációs törvény 15. § részletesen felsorolja.²⁸ A Központi Bank szabályzatokat bocsát ki, mintaszabályzatokat fogad el, utasításokat ad, ajánlásokat bocsát ki és ellenőrzést végez. A szövetkezeti hitelintézetekre kötelező szabályzatot fogad el: a kockázatkezelés részletes szabályairól, a követendő üzletpolitikáról, a közös marketing folytatásáról és az egységes informatikai rendszer kialakításáról.

Ellenőrzi a szövetkezeti hitelintézet tevékenységét, a jogszabályoknak, utasításoknak megfelelő működés érdekében utasítást adhat, ennek az utasításnak a szövetkezeti hitelintézet

köteles eleget tenni. A törvény szankciót ír elő, ha a szövetkezet nem követi az utasítást, vagy nem a jogszabályoknak megfelelően működik. A Központi Bank igazgatósága dönthet a szövetkezeti hitelintézet vezető tisztségviselői megbízatásának felfüggesztéséről, illetve a felfüggesztés megszüntetéséről, valamint kezdeményezheti a szövetkezeti hitelintézet integrációs tagságának felfüggesztését, vagy az Integrációs Szervezettel történő kizárását (csak indokolt esetben).

Ellenőrzi a szövetkezeti hitelintézetek éves beszámolóját, előzetesen jóváhagyja a költségvetésüket.

A takarékszövetkezetek szabadságát korlátozó szabály, hogy a Központi Bank szövetkezeti hitelintézeti részvényesei kötelesek bankszámlájukat és értékpapírszámlájukat kizárólag a Banknál vezetni.

A szövetkezeti hitelintézetek számviteli törvény szerinti beszámolójuk elfogadásához a Bank előzetes hozzájárulása szükséges.

Fontos korlátozó szabály a takarékszövetkezetekre nézve, hogy a Központi Bank kizárólagos hatáskörrel jogosult előzetesen jóváhagyni az egyes hitelintézeteknek és az Integrációs Szervezetnek más gazdálkodó szervezetben, jogi személyben történő tulajdonszerzését vagy a szerzett tulajdon értékesítését, ha az értékesíteni vagy megszerezni kívánt tulajdon értéke, illetve vételára meghaladja az integráció konszolidált alapon számított szavatoló tőkéje 0,1%-át.

A szövetkezeti hitelintézetnek kötelezettsége, hogy a közgyűlésről előzetesen értesítse a Központi Bankot és az Integrációs Szervezetet, ehhez csatolni kell a meghívót és annak mellékleteit. Utólagos tájékoztatási kötelezettségként azt írja elő a törvény, hogy a közgyűlésről készült jegyzőkönyvet, az igazgatóság ügyrendjét, a felügyelőbizottság ügyrendjét meg kell küldeni a Takarékbanknak.

Az integráció, az egységesítés jegyében a Bank egyeztetett üzletpolitikát és eljárási rendet alakít ki a szövetkezeti hitelintézetek számára, azzal a céllal, hogy csak a területi illetve üzleti lehetőségek által indokolt eltérések jelenjenek meg a hitelintézetek üzletági feltételeiben.

Az Integrációs törvény III. Fejezete tartalmazza a szövetkezeti hitelintézetekre vonatkozó szabályokat. A 17/A. § rendezi a törvény Polgári Törvénykönyvvel, illetve a Hitelintézeti törvénnyel való viszonyát. A tőkekövetelmények fontos szabálya, hogy a szövetkezeti hitelintézet szavatoló tőkéje nem süllyedhet az Integrációs Szervezet által megállapított szint alá. Ha ez a tőke az elvárt alá csökken, a Szervezet köteles a Felügyelet előzetes jóváhagyásával különféle a tőkeszerkezetet helyreállító intézkedést előírni. Így előírhatja a szövetkezeti hitelintézet nem banküzemi célú eszközeinek eladását, és hogy hogyan rendezze a tőkeszerkezetét. Továbbá megtilthatja a tulajdonosok, és a szövetkezeti hitelintézet közötti ügyleteket, a betétek és más visszafizetendő források kifizetését, a kötelezettségek vállalását, meghatározhatja a hitelintézet által kiköthető kamat legnagyobb mértékét. A Szervezet joga, hogy kötelezheti az igazgatóságot a közgyűlés összehívására, valamint a működés helyreállításával kapcsolatos döntések meghozatalának szükségességére hívhatja fel az igazgatóság és a közgyűlés figyelmét. A szövetkezeti hitelintézet tulajdonosainak szavazati jogát legfeljebb egy évre felfüggesztheti, ha úgy véli, hogy a tulajdonos veszélyezteti a biztonságos, megbízható működést.

25 bővebben: <http://www.szhisz.hu/szhisz/az-integracios-szervezet-feladatai> (megtekintés ideje: 2016. 01.31.)

26 <http://www.bankszovetseg.hu/tagjaink/magyar-takarekszovetkezeti-bank-zrt> (megtekintés ideje: 2016. 01.30)

27 <http://www.takarekbank.hu/takarekbank/hu/kozpontibank/magunkrol/bankrol.html> (megtekintés ideje: 2016. 01.31.)

28 2013. évi CXCV. törvény a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról és egyes gazdasági tárgyú jogszabályok módosításáról 15-16. §.

A szövetkezeti hitelintézet a Központi Bank által meghatározott mintaszabálynak megfelelően hitelszövetkezet, takarékszövetkezet és részvénytársaság formájában működhet. A szövetkezeti formában működő hitelintézet legalább kétszáz taggal működhet. A törvény részletesen tartalmazza a tagnyilvántartásra, a változások bejegyzésére vonatkozó szabályokat.

A szövetkezeti hitelintézet kötvénykibocsátáshoz, tőkéjének leszállításához, felemeléséhez a Takarékbank kifejezett, írásbeli hozzájárulása szükséges.

A III. Fejezet 2013 novemberétől tartalmazza a Szövetkezeti Hitelintézetek Tőkefedezeti Közös Alapja részt, amely a szövetkezeti hitelintézetek, a Központi Bank és az Integrációs Szervezet tagságával működő jogi személy. Ennek az Alapnak a célja, hogy elsődlegesen helyt álljon a szövetkezeti integráció tagjaival szemben egyetemleges kötelezettségéért. Az Alap bevétele, jövedelme adó- és illetékmentességet élvez, pénzeszközei nem vonhatók el, csak a törvényben meghatározott célra lehet felhasználni. Az Alap irányítószerve az igazgatótanács, amely irányítja és ellenőrzi az Alap gazdálkodó és egyéb tevékenységét, elfogadja az Alap szabályzatait, dönt az Alap költségvetéséről, kinevezi az ügyvezető igazgatót, és gyakorolja felette a munkáltatói jogokat.

Szintén ettől a naptól szerepel a törvényben a tagok részére történő kifizetés és a jegyzett tőke leszállítására vonatkozó szabályok.

5. Az integrációs szabályozás alkotmányos kérdései

2013. július 12-én kihirdették az integrációs törvényt, ugyanezen a napon az OTSZ közgyűlést tartott, melyen arról született döntés, hogy valamennyi jogorvoslati fórumot igénybe fognak venni. 2013. július 15-én az OTSZ beadványban fordult az Alapvető Jogok Biztosához a szövetkezeti hitelintézetek integrációjáról szóló törvény alaptörvény-ellenességének vizsgálata és utólagos normakontrolljának kezdeményezése érdekében.

Az Alkotmánybírósághoz kétféle indítvány érkezett, az egyiket az OTSZ, a magánszemélyek és a szövetkezeti hitelintézetek által benyújtott panaszok alkották. A másik indítványt három bank és a részvényesei nyújtották be.

2013. július 23-án az OTSZ alkotmányjogi panasz indítványát nyújtotta be az Alkotmánybírósághoz az integrációs törvény egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapítása és a megtámadott rendelkezések megsemmisítése, valamint a még hatályba nem lépett rendelkezések hatálybalépésének felfüggesztése iránt. Az indítványban leírták, hogy az integrációs törvény súlyosan sért több alapjogi rendelkezést, így a diszkrimináció tilalmát, a magántulajdon védelmét, a tulajdonnal való rendelkezés jogát, a vállalkozás szabadságát, a jó hírnév védelmét, a munkához való jogot, valamint beavatkozik a magánjogi viszonyokba is.

2013. augusztus 15-én az Ombudsman válaszelevelében további alapjogi jogorvoslati lehetőségekre hívta fel az OTSZ figyelmét, a válasz egyetlen mondata sem utalt az alaptörvény-ellenesség hiányára.

Az eljáró bíróság szerint nemcsak az Alaptörvényben foglalt szerződési szabadságot sérti az integrációs törvény, hanem közvetlenül is összeférhetetlen az Alaptörvény által védett

tisztességes gazdasági versennyel. A bíróság szerint az állam nem avatkozhat be egyedi gazdasági szervezetek működésébe törvényes úton, mivel ez nem alkotmányos. Kifejtette véleményét, miszerint az állam csak akkor korlátozhat valamely alapjogot, ha egy másik alapvető jog, és a szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhető el. A bíróság álláspontja szerint a pénzügyi intézmények tagsági viszonyaiba való állami beavatkozás megengedhetősége veszélyezteti a befektetések biztonságát, és az ezzel járó bizalomvesztés épp a bankszektor stabilitását ássa alá.²⁹

Az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség a tárgyalás elején kiegészítette keresetét azzal, hogy ne csak vagyoni kártérítése kötelezze a bíróságot az alpereseket, hanem kérte az eredeti állapot helyreállítását. Kiemelték, hogy a Magyar Posta úgy tudta megszerezni a tőkeemeléssel a Takarékbank Zrt. részvényeit, hogy a törvény kizárta azt, hogy az állam vagy a takarékszövetkezetek a jegyzési elsőbbségi jogot gyakorolni tudják.

Az Fővárosi Ítéltábla végzésében azt írta, hogy a polgári ügyekben eljáró bíróság egy jogszabály jogellenességét nem vizsgálhatja, így az integrációs törvény alaptörvény-ellenességét sem. A bíróság egyetértett az Országos Takarékszövetkezeti Szövetség álláspontjával, miszerint az adásvételt lehetővé tevő jogszabály joggal való visszaélésnek minősül, mivel ezzel az állam egyedi döntésével jelentősen beavatkozik a konkrét gazdasági szereplők egyes tulajdonviszonyaiba, ezzel együtt kizárja a jogorvoslat lehetőségét.

Az eljáró bíró szerint az integrációs törvény egyes rendelkezései összeegyeztethetetlenek az alkotmányos alapértékekkel, valamint konkrét alkotmányos rendelkezésekkel, szóbeli indoklásában azt elmondta, hogy a Magyar Takarékbank Zrt. tulajdonszerzését lehetővé tevő törvényi szabályok sértik a tulajdon védelmének, a vállalkozás szabadságának és a jogállamiság követelmények alkotmányos alapértékeit.

A bíróság annak érdekében, hogy elkerülje az eljárás bonyolítását, két pont kivétel egyetértett az OTSZ beadványával, sőt további pontokkal is kiegészítette azt.

❖ A bíróság véleménye szerint a szövetkezetek gyakorlatilag nem léphetnek ki az integrációból. A szövetkezeti integrációban történő automatikus és megszüntethető részvétel aránytalanul és szükségtelenül korlátozza a szövetkezeti hitelintézetek és tagjaik cselekvési autonómiáját, ezzel megsérti az Alaptörvény XIII) cikkét, a tulajdonhoz fűződő alkotmányos jogokat.

❖ Az integrációs törvény a Takarékbank Zrt. tulajdonosi viszonyaiba beavatkozva alapszabály-módosítást, tőkeemelést, részvénykibocsátást rendel el. A törvényszöveg szerint a módosításokat a részvényeseknek kell megszavazniuk, így formálisan nem a törvény, hanem a részvényesek módosítják az alapszabályt. Azonban a bíróság álláspontja szerint a szavazás elmaradása esetére kilátásba helyezett szankciók miatt a szavazás kényszer hatása alatt történik, azaz formális. Ez a rendelkezés azért alkotmányellenes, mert a joggal való visszaélés tilalmába ütközik. Az Alkotmánybíróság egy korábbi határozata alapján ez történik akkor, ha a jogalkotó norma-

²⁹ <http://www.jogiforum.hu/hirek/31665> (megtekintés ideje: 2016.02.04.)

tív szabályozási tárgykörben egyedi döntést hoz. A konkrét jogviszonyokat ezzel a módszerrel megváltoztató jogszabályi rendelkezés (13. §, 14. §, 15. §) tartalmában jogalkotói aktus, amely ellen az érintettek nem élhetnek jogorvoslással. Az integrációs törvény ezért a visszaélésszerű jogalkotás tilalmába ütközik, ezzel az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében szereplő jogállamiságot is sérti.

❖ Az Alkotmánybíróság egy korábbi határozatában kifejtette, hogy a szerződési szabadság a piacgazdaság lényegi eleme, azonban alkotmányos alapjognak nem tekinthető. A szerződési szabadság a piacgazdaság elve miatt részesült alkotmányos védelemben. Az Alaptörvény a piacgazdaság elvét már nem tartalmazza, azonban az M) cikk (2) bekezdése alapján Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit, amely a piacgazdaságénál szélesebb körű védelem, ezzel a piacgazdaság védelmét is magában foglalja.

❖ Az állam saját vállalkozásai Takarékbank Zrt.-ben meglévő kisebbségi részesedését a törvény által kikényszerített alapszabály-módosítás útján többségi részesedéssé emelve gyakorlatilag átveszi a részvénytársaság működése feletti rendelkezést. Az állam így a jogalkotási hatalmából eredő fölényét kihasználva olyan piaci előnyt szerez, ami a gazdaság többi szereplőjét nem illeti meg. A bíróság álláspontja szerint ezzel az integrációs törvény nem csak szerződési szabadság elvét sérti, hanem közvetlenül és nyilvánvalóan összeférhetetlen az Alaptörvény által védett tisztességes gazdasági versennyel.

❖ A törvény indokolása tartalmazza, hogy mind a szövetkezeti hitelintézetek, mind azok tagjai jogait korlátozza, azt írja, hogy ezek a korlátozások átmenetiek és szükségesek, mert a bankszektor biztonságát és a szükséges átalakítást szolgálják. Azonban gazdasági célszerűségből alapvető jog nem korlátozható.

❖ A bíróság az indoklásában megkérdőjelezte azt, hogy a takarékszövetkezeti szektor stabilitásának biztosítása érdekében feltétlenül szükséges-e a szövetkezeti hitelintézetek, vagy tagjaik tulajdonjogának törvényben előírt módon és mértékben történő korlátozása. A bíróság szerint a törvény által megszüntetett önkéntes betétbiztosítási alapok elegendőek lettek volna a takarékszövetkezeti szektor stabilitásának biztosítására.

Összefoglalva a bíróság indoklása a következőket tartalmazza: a szövetkezeti integrációs törvény sérti a tulajdonhoz való jogot, a tulajdonviszonyokba való beavatkozás érdekében visszaélésszerű jogalkalmazást valósít meg, ezzel megsérti a jogállamiság követelményét, továbbá összeférhetetlen a tisztességes gazdasági versennyel, a gazdasági célszerűségekre hivatkozás alkotmányos alapjogokat korlátoz, a közérdekre való hivatkozás pedig nem állja meg a helyét.

A bíróság a 2014. április 18-án kelt végzésében az integrációs törvény ex tunc hatályú megsemmisítésére tett javaslatot, mivel az eredeti állapot helyreállítható volt. Továbbá ideiglenes intézkedésként megtiltotta a Magyar Postának, hogy a tulajdonában lévő Takarékbank Zrt. részvényeket bármely személyre átruházza.

Az Alkotmánybíróság 20/2014. (VII.3.) AB határozatával bírálta el az alkotmányjogi panaszt. Az Alkotmánybíróság a törvény egészének alaptörvény-ellenességét állító indítványokat elutasította, az integrációs törvény két rendelkezését azonban alaptörvény-ellenesnek ítélte és hatályon kívül helyezte, egy további rendelkezéshez pedig alkotmányos követelményt fűzött.

Az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek találta és megsemmisítette az integrációs törvény azon rendelkezését, mely szerint az integrált szövetkezeti hitelintézetek egymás tartozásaiért sorrendben megelőzve az intézményvédelmi szervezetet és a Takarékbankot kötelesek helytállni. Ez a takarékszövetkezetek kockázatközösségével kapcsolatos rendelkezés, miszerint egyetemlegesen felelnek egy takarékoságiért a kockázatközösség tagjai. Az Alkotmánybíróság a jogbiztonság védelmére tekintettel szövegrészt 2014. december 31-ei hatállyal semmisítette meg.

Az Alkotmánybíróság által megsemmisített másik rendelkezés a Magyar Fejlesztési Bank és Magyar Posta esetleges leendő jogutódjait helyezte előnybe. A törvény rendelkezései szerint a Magyar Posta és az MFB, valamint jogutódjaik szabadon rendelkezhetnek Takarékbank-részvényük felett, ezzel szemben a takarékszövetkezetek ezen joga bizonyos esetekben felfüggeszhető. Az Alkotmánybíróság szerint a takarékszövetkezetek e jogának korlátozása jogos, mivel segíti, hogy az integráció működéséhez szükséges utasításokat szankcionálni lehessen. A jogalkotó a Magyar Posta és a Magyar Fejlesztési Bank jogutódjainak általános kivételként történő meghatározásával egy jövőbeli, bizonytalan személyi körre terjesztette ki a törvényi kivételt, amely az ésszerűség követelményének nem tesz eleget.³⁰ Az Alkotmánybíróság az "illetve esetleges jogutódjaikon" szövegrészt helyezte hatályon kívül.

Az Alkotmánybíróság alkotmányos követelménye a következőket tartalmazta: az intézményvédelmi szervezet által a szövetkezeti hitelintézetek számára meghatározott mintaalapszabály csak olyan kötelező elemeket tartalmazhat, amelyek a törvény céljainak eléréséhez, illetve végrehajtásához szükségesek, továbbá az európai uniós követelményeknek megfelelnek.

Az OTSZ által benyújtott panaszok többsége azonban elutasításra kerültek.

Közjogi érvénytelenség

Az indítványozók kifogásolták, hogy a jogalkotó nem biztosított kellő felkészülési időt a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez, ezzel megsértettek az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe foglalt jogállamiság követelményét. Az Alkotmánybíróság szerint jogállamiság követelmény, hogy a jogszabály hatálybalépésének időpontját úgy kell megállapítani, hogy kellő idő maradjon a jogszabály alkalmazására való felkészülésre. A jogbiztonság követelménye azt a kötelezettséget írja elő a jogalkotó számára, hogy kellő időt biztosítson a jogszabály szövegének megismerésére, a jogalkalmazó szervek számára a jogszabály alkalmazására való felkészüléshez, to-

³⁰ <http://www.mkab.hu/sajto/kozlemenyek/az-alkotmanybirosag-kozlemeny-e-a-szovetkezeti-hitelintezetek-integraciojanak-alkotmanyossagi-vizsgalatarol> (megtekintés ideje: 2016. 02. 01.)

vábbb arra, hogy a jogszabállyal érintett szervek és személyek számára annak eldöntéséhez, hogy miként alkalmazkodjanak a jogszabály előírásaihoz. Az Alkotmánybíróság az indoklásában kihangsúlyozta, hogy az alkotmányellenesség csak a jogszabály alkalmazására való felkészülést szolgáló időtartam kirívó, a jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető vagy sértő elmaradása, illetőleg hiánya miatt állapítható meg. Az Alkotmánybíróság a vizsgálat után az Szhitv. közjogi érvénytelenségét állító – az egyeztetés és felkészülési idő hiányára alapított - indítványokat megalapozatlannak találta és elutasította.

Egyesülés szabadságának sérelme

Az egyesülési jog tartalma az Alkotmánybíróság kialakult gyakorlata szerint azt foglalja magába, hogy mindenkinek joga van arra, hogy másokkal szervezeteket, illetőleg közösségeket hozzon létre, vagy azok tevékenységében részt vegyen. Az Szhitv. gyakorlatilag a szövetkezeti hitelintézeti szektor összes szereplőjére kiterjeszti az integrációt, melynek az a lényege, hogy az eddig önállóan működő pénzügyi intézmények a SZHISZ és a Takarékbank által meghozott elvek, szabályzatok és utasítások szerint működjenek tovább. A jogalkotó szerint, ahhoz, hogy a szektor kiegyensúlyozottan tudjon működni, az önkéntes szerződéses integrációnál több van szükség, el kell érni azt, hogy az érintett hitelintézetek egységes elvek szerint, az eddigieknél szorosabb felügyelet alatt működjenek, és a válsághelyzetek megelőzése érdekében azonnali beavatkozási lehetőség álljon fenn. Az Alkotmánybíróság ezeket az indítványokat is az egyesülési szabadság és a szervezetek cselekvési autonómiához való joga vonatkozásában elutasította.

Tulajdonhoz való jog sérelme

A tulajdonhoz való jog nem minősül korlátozhatatlan alapjognak, mivel az Alaptörvényben foglalt feltételek teljesülése esetében az állami beavatkozás ne kizárt. A tulajdon korlátozását megvalósító szabályok alkotmányossági megítélésekor tehát az Alkotmánybíróság a korábbi Alkotmány alapján kialakított gyakorlatára támaszkodott, figyelembe vette azonban azt is, hogy az Alaptörvény maga hangsúlyozza a tulajdon társadalmi felelősségét, nemzetgazdasági, szociális funkcióját és ezek összefüggésrendszerét, a tulajdon ebből adódó kötıtségeit is.³¹ Az Alkotmánybíróság véleménye szerint az indítványozók az egyes támadott rendelkezésekkel összefüggésben nem indokolták meg érdemi elbírálásra alkalmas módon, továbbá alkotmányjogi érvekkel nem támasztották alá az alapjog sérelmét.

A diszkrimináció tilalma

A panaszt előterjesztők azt állították, hogy a jogalkotó önkényesen, ésszerű indok nélkül válogatott, hogy a Szhitv. által előírt kötelező integrációt mely pénzügyi intézményekre terjesztette ki. Az indítványozók több vonatkozásban állítják a jogalkotói csoportképzés és szabályozás diszkriminatív voltát és önkényességét.

Vállalkozáshoz való jog sérelme

Az indítványozók alapjoguk sérelmét abban látták, hogy az általuk megjelölt szabályok korlátozzák az érintett hitelintézetek önállóságát gazdasági jellegű döntéseik meghozatala során. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a vállalkozáshoz való jog alapjog, mely szerint bárkinek Alaptörvényben biztosított joga az üzleti tevékenység kifejtése. A vállalkozás joga a vállalkozóvá válás lehetőségének biztosítását jelenti, továbbá azt, hogy az állam ne akadályozza meg a vállalkozóvá válást. Az egyértelmű, hogy a korábbi szabályozáshoz képest a szövetkezeti hitelintézeti tevékenység gyakorlása több feltételhez kötött, mindez azonban nem jelenti a vállalkozáshoz való alapjog korlátozását. Ezért az Alkotmánybíróság az erre vonatkozó kérelmeket elutasította.

Jogorvoslathoz való jog, bírósághoz való fordulás jogának sérelme

Az indítványozók azt állították, hogy a jogalkotó nem biztosít jogorvoslatot a Takarékbank és a SZHISZ szabályzatai, utasításai, egyéb döntései ellen. Az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy a szövetkezeti hitelintézetek integrációjával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi CXCVI. törvény módosította a korábbi szabályokat, így már a Takarékbank utasításai ellen bírósághoz lehet fordulni, valamint bekerült a törvénybe, hogy a Takarékbank és SZHISZ minden egyedi döntése, illetve utasítása ellen bírósághoz lehet fordulni. Ezzel az indítványok okafogyottá váltak, így az Alkotmánybíróság az eljárást megszüntette.

Tisztességes hatósági eljáráshoz való jog

Ebben a panaszban azt állították, hogy a szabályozás a Takarékbanknak, illetve a SZHISZ-nek biztosít irányítási, döntési jogosultságokat az integráció tagjaival szemben. Az Alkotmánybíróság indokolása szerint egyik szerv sem minősül közhatalmat gyakorló közigazgatási szervnek, hatóságnak, ezért az Alaptörvény XXIV. cikkének sérelme nem vethető fel, ezért az Alkotmánybíróság az érdemi alkotmányossági összefüggés hiánya miatt a kérelmeket elutasította.

Jó hírnévhez való jog

Az indítványozók a Szhitv. preambulumaival kapcsolatban a jó hírnévhez való joguk sérelmét állítják, álláspontjuk szerint az abban foglaltak alkalmasak arra, hogy működésüket, vagyoni helyzetüket negatív színben tüntessék fel, azonban megsemmisítési kérelmet ezzel kapcsolatban nem terjesztettek elő. Az Alkotmánybíróság rámutat arra, hogy a preambulum a szabályozás célját és okát határozza meg általános jelleggel, semmilyen olyan megállapítást nem tesz, amely az indítványozók helyzetét, megítélésüket negatívan érintené.

6. Összegzés

Az integrációs törvény megszületése nem lepte meg a szektor szereplőit, mivel már ők is érezték, hogy szükség van a

³¹ 20/2014. (VII. 3.) AB határozat, [155]

szabályozás megújítására, azonban a Szhitv. olyan drasztikus változásokat hozott, amelyeket nehezen tudtak elfogadni a takarékszövetkezetek. Elmondható, hogy szinte egyik napról a másikra kellett átalakítani a működésüket a törvénynek megfelelően. A jogszabály hatályba lépését követő másfél éves időszakot bizonytalanság jellemezte, nem volt tisztázott, hogy pontosan mi is a célja a törvény egyes rendelkezéseinek.

Az Szhitv. és annak módosításáról szóló 2013. évi CXCVI. törvény lehetővé tette, hogy az egész szektor egy egységes pénzügyi szolgáltatóként tudjon megjelenni a piacon, egységes üzletpolitikát alakított ki, a cél a közös arculat, közös marketing létrehozása lett. Ez jelenti az összevont tőke-megfelelést, mely alapján a szektor szereplői csoport szinten teljesítik a tőke-megfelelési kritériumokat. Korábban a szektor széttagolt intézményi struktúrával rendelkezett, az Szhitv. központosított szervezeti felépítést hozott létre, kijelenthető, hogy két szervezet irányítja a rendszert, az egyik a Szövetkezeti Hitelintézetek Integrációs Szervezete, melynek feladata az intézményvédelem és a prudens működés biztosítása, a másik pedig a Takarékbank Zrt, mely biztosítja az egységes üzleti működést.

Az Szhitv. által létrehozott integráció pozitívuma nem csak az, hogy a tagok azonos elvek és szabályzatok alapján működnek, hanem az is, hogy az egész szövetkezeti hitelintézeti szektort magában foglaló pénzügyi kockázatközösség jön létre, amely alapján a SZHISZ, a Takarékbank és a szövetkezeti hitelintézetek kötelezettségeikért egyetemlegesen felelnek. Így a takarékszövetkezeti szektor kettős védelemben részesül, ezzel szemben más pénzintézeteknél csak az Országos Betétbiztosítási Alap felel (továbbiakban: OBA).

A laza együttműködésen alapuló modellt egy erős integráción alapuló váltotta fel, ez a szoros integráció a Takarékbank irányításával valósul meg. Az egyik célja az integrációs törekvéseknek, hogy a takarékszövetkezeti szektor szignifikáns piaci részesedést érjen el, növeljék a piaci részesedésüket. Ezt egy országos hálózat kiépítésével, alacsony hitel betét aránnyal, továbbá magas ügyfélszámmal tudják elérni.

Az integrációs törvény az Integrációs Szerződés hatályon kívül helyezésével, valamint az önkéntes intézményvédelmi alapok megszüntetésével teljesen új alapokra helyezte a szövetkezeti hitelintézetek integrációját.

Az integrációs törvény jelentősen megváltoztatta a takarékszövetkezetek helyzetét a gazdasági életben, teljesen beavatkozott a megszokott működésükbe, a szövetkezeti hitelintézeti rendszert alapvetően átalakította. A takarékszövetkezetekről szóló törvény céljával egyet lehet érteni, de a megvalósítás módjával nem. Egyértelmű, hogy szükséges volt a takarékszö-

vetkezeti szektor átalakítása, de nem ilyen drasztikus módon, ahogy azt megtették. Fontos kiemelni, hogy az állam kiemelt jelentőségű tulajdonosi pozíciót szerzett a szektorban, a Takarékbankot a szövetkezetek fölé helyezte. A döntési kompetenciát teljesen áthelyezték a Takarékbank kezébe, hiszen az általuk kidolgozott szabályzat alapján kell működniük a takarékszövetkezeteknek, ha a Takarékbank új minta alapszabályt ad ki, akkor a szövetkezeti hitelintézet alapszabályát köteles legkésőbb 60 napon belül annak megfelelően módosítani. Fontos korlátozást jelent, hogy a szavataló tőke öt százalékát meghaladó hitelösszeg folyósításához a Takarékbank hozzájárulása szükséges. A hitelintézetek tulajdonosainak hozzá kellett járulniuk a Takarékbank tulajdonosi struktúrájának átalakításához. Nyilatkozniuk kellett, hogy átveszik a Takarékbank új típusú részvényét, ezzel lemondtak korábbi tulajdonokról a bankban.

Az integrációs törvény részjegy kifizetésére vonatkozó szabályai veszélyeztetik a takarékszövetkezetek megbízható, biztonságos működését. A szabályok alapján a tagok (részvényesek) részére történő kifizetésről a szövetkezeti hitelintézetek küldöttgyűlése dönt, viszont ehhez szükséges a Takarékbank Zrt. előzetes hozzájárulása. Így a kifizetés időpontja elhúzódhat, ami a tagok elégedetlenségét válthatja ki.

Álláspontunk szerint a törvény az Alaptörvényben szereplő tulajdonnal való önrendelkezés jogának elvével ellentétes. Magántulajdonon alapuló takarékszövetkezetekre lenne szükség, de a törvény azonban ezt nem teszi lehetővé, mivel nincs megfelelően biztosítva a magántulajdon védelme és a tulajdonhoz való jog.

A szövetkezeti hitelintézetek működési alapja a kötelező tagság elve lett. Az integrációs törvény hatályba lépésének időpontjában működési engedéllyel rendelkező szövetkezeti hitelintézetek, a Takarékbank Zrt. és az MFB az integrációs szervezet tagjává váltak. A kötelező tagság elve alapján a szövetkezeti hitelintézeteknek nem volt választása lehetőségük, hiszen, ha nem csatlakoztak az integrációs szervezethez, akkor elvesztették volna a működési engedélyüket. Ebben az esetben sérült az egyesülési szabadság elve. A törvény lehetővé teszi a kilépést az integrációs szervezetből, viszont ekkor a takarékszövetkezet elveszítheti a működési engedélyét, mivel ekkor úgy kell a Felügyelethez fordulnia, mintha azt újonnan alapították volna.

Véleményünk szerint még el kell telnie bizonyos időnek ahhoz, hogy azok a célok - amelyeket a jogalkotók kitűztek - megvalósuljanak. Ehhez szükséges az is, hogy a szövetkezeti hitelintézeti szektor szereplői együttműködve és nyitottan viszonyuljanak a jogszabályi változásokhoz.

TERMÉSZETES SZEMÉLYEK ADÓSSÁGRENDEZÉSE

I. RÉSZ

A MAGÁNCSÖD

1. A magáncsőd általános kérdései

A természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvény² megalkotásával a jogalkotó célja az volt, hogy a fizetési nehézségekkel küzdő természetes személyek szabályozott keretek között fizethessék vissza a tartozásukat, a szükséges vagyonuk és jövedelmük megtartásával. A jogszabály igyekszik a hitelezők méltányos érdekeit figyelembe venni az adós és családja létfenntartásának valamint lakhatásának biztosítása mellett.

A törvény hatálya a természetes személyekre terjed ki, az egyéni vállalkozókra, valamint az őstermelőkre is. A jogszabály 5.§-ában írt értelmező rendelkezés az adóst mint belföldi természetes személyt érti, de ezalatt természetesen értendő az egyéni vállalkozó is, mivel ilyen jogalany nincs az egyéni vállalkozókról és az egyéni cégekről szóló 2009. évi CXV. törvényben. Polgári jogi szempontból egyéni vállalkozói vagyon sincs. Az egyéni vállalkozás csupán a gazdasági tevékenységnek az egyik formája. Az egyéni vállalkozói vagyon annak a személynek a magánvagyonára, aki ilyen tevékenységet folytat. Az őstermelő vagy családi gazdálkodó sem elkülönült jogalany.

Az eljárás azoknak az adósoknak jelenthet megoldást, akiknek van vagyonuk, rendelkeznek megfelelő rendszeres jövedelemmel, az adósságrendezési kérelem benyújtásától kezdve képesek fizetni a legkisebb törlesztő részletet, amit a jogszabály előír. Ez a főhitelező részére értendő és a záloggal terhelt ingatlan kölcsön vagy hitel folyósításkori forgalmi értéke 7,8%-ának a tizenkettedre havi összegében fizetendő. Ettől egyezségben el lehet térni. Azoknak az adósoknak szól, akik szeretnék megtartani a lakóingatlanukat, képesek egy elég szoros és szabályozott pénzügyi kontroll mellett élni, azért hogy mentesülhessenek a tartozásuk egy része alól, valamint képesek 5 évig a főhitelezővel, a hitelezőkkel és a Családi Csődvédelmi Szolgálattal együttműködve az egyezségnek megfelelően törleszteni a tartozásukat. Az adós és az adóstársak kizárólag egy eljárásban kezdeményezhetik az adósságrendezést.

Az adósságrendezési eljárás a résztvevők együttműködésén alapul. Egy független szakértő közreműködésével folyó, minden tartozást magába vonó eljárásban az adósságok rendezésre kerülnek. Az eljárás folyamata figyelembe veszi a adósok és a hitelezők „méltányolható” érdekeit, érvényre juttatja az adósok közös háztartásában élők lakhatási és önfenntartási költségeihez igazodó vagyonfelosztási, jövedelem-felosztási

és értékesítési szempontokat, és amely során egy méltányos törlesztési ütemezést kell megvalósítani. Az eljárás során erősíteni kell az adósok törlesztési képességét, a megállapodást betartó jóhiszeműen eljáró adósokat a tartozásaik megfizetése után a fennmaradó tartozásaik megfizetése alól mentesíti.

2. Az adósságrendezési eljárás általános feltételei

Adósságrendezés az alábbi együttes feltételek esetén kezdeményezhető:

Az adósnak, adóstársaknak összesen járulékokkal együtt legalább 2 millió forint legfeljebb 60 millió forint közötti tartozása vagy bírósági úton érvényesíthető tartozása van.

Az előbb leírt tartozások meghaladják az adós és adóstársak vagyonát de nem haladják meg az adós és adóstársak belföldön található vagyonának kétszeresét. Ezen vagyonban kötelezően beleszámítandók az adós, adóstárs 5 évre számított adósságrendezésbe vonható várható bevétele de nem tartozik bele a törvény végrehajtási rendeletében³ írt vagyon illetve bevétel.

A tartozások legalább 80%-a elismert vagy nem vitatott.

A tartozások közül legalább egy már 90 napja esedékes és lejárt, valamint járulékokkal együtt meghaladja az 500.000 forintot.

A hátrasorolt követelések száma nem haladja meg az ötöt. A hátrasorolt követelésnek minősül az, amelynek a jogosultja az adóstárs, az adós vagy az adóstárs közeli hozzátartozója, élettársa, olyan gazdálkodó szervezet amelynek a vezető tisztségviselője, tagja, tulajdonosa az adós, adóstárs.

A tartozások közül legalább egy fogyasztói kölcsönből ered vagy olyan kölcsönből, amely az adós, adóstárs egyéni vállalkozásának finanszírozásával függ össze.

A tartozás nem származhat olyan jogerős bírósági határozattal keletkezett tényből, amely az adós polgári vagy büntetőjogi felelősségét állapította meg a jogutód nélkül megszűnt társas vállalkozással összefüggésben, és ahol az adós, adóstárs korlátlan helytállási kötelezettségének nem tett eleget vagy korlátozott felelősségével visszaélt, vagy vezető tisztségviselőként megállapították a felelősségét a hitelezőket ért hátrány miatt.

Nem kezdeményezhető eljárás többek között az alábbi esetekben:

Ha az azt megelőző tíz évben a bíróság jogerősen elutasított az adós vagy adóstárs által kezdeményezett adósságrendezési

¹ Közjegyzőhelyettes, Miskolci Közjegyzői Kamara

² A 2015. évi CV törvény

³ 230/2015 Korm. rendelet

eljárást, és a sikertelen kezdeményezés ténye az ARE nyilvántartásba jogerősen bejegyzésre került.

Ha korábbi adósságrendezési eljárásban a fizetési vagy helytállási kötelezettségét nem teljesítette a jogerős megállapítástól számított 10 évig.

Ha az adóstársak egymás közötti belső magánjogi viszonyában követelés érvényesítése vagy polgárjogi igény elbírálása van folyamatban legalább 200.000 forint értékben. Az adósnak, adóstársnak külföldön van hasonló jellegű eljárása folyamatban és az igényét még nem bírálták el.

Ha az adós nem belföldi.

Ha azz adósnak, adóstársnak büntetőeljárásban hozott határozat alapján pénzbüntetés, bűnügyi költség tartozása van vagy vagyonekobzást rendeltek el vele szemben, vagy ha szabálysértési vagy közigazgatási eljárásban kiszabott 500.000 forintot meghaladó tartozása van.

Szintén nem kezdeményezhető eljárás, ha az adós vagy a zálogkötelezett lakóingatlana a Nemzeti Eszközkezelő Zrt. részére megvásárlásra már felajánlásra került.

3. ARE: a természetes személyek adósságrendezési nyilvántartása

A jogszabály létrehozott egy új közhiteles nyilvántartást is. Az ARE nyilvántartás a természetes személyek adósságrendezési nyilvántartása, a Családi Csődvédelmi Szolgálat központi szerve által vezetett közhiteles országos központi hatósági nyilvántartás, amelyhez a területi Családi Csődvédelmi Szolgálatok hozzákapszolódnak. A nyilvántartásba a területi Családi Csődvédelmi Szolgálatok jegyzik be a meghatározott adatokat. Az ARE nyilvántartás tartalmazza az adósságrendezés kezdeményezésre, adósságrendezés kezdeményezésének illetve lefolytatásának sikertelenségére, a bírósági adósságrendezés elrendelésére, az adósságrendezési eljárás szakaszaira, a bírósági adósságrendezés elrendelésének elutasítására, a bírósági adósságrendezési eljárás megszüntetésére, az eljárás során hozott érdemi határozatokra, az eljárás hatálya alá tartozó személyekre vonatkozó közhiteles adatokat. Az ARE nyilvántartásba történő betekintés az eljárásban részt vevő adós, adóstárs, hitelező és az eljárásban részt vevő egyéb kötelezett részéről személyesen történhet, bármelyik területi Családi Csődvédelmi Szolgálatnál. A betekintés ingyenes. Egyéb érdekelteknek az adatszolgáltatáshoz a jogi érdeküket végrehajtható okirattal kell valószínűsíteniük. A megkeresésről és a tájékoztatás tényéről a Családi Csődvédelmi Szolgálat tájékoztatja az adóst és az adóstársat.

4. Az adósságrendezési eljárások törvényi ütemezése

A törvény szabályozza az időpontokat, ütemezést, hogy mikor milyen feltételek mellett kezdeményezhető az eljárás. Minden esetben közös feltétel, hogy az adós, adóstárs vagy közeli hozzátartozóik lakóhelye 2015. május 15. napján a zálogtárgy, amit a hitelező zálogjoga terhel.

Az első ütemben, 2016. szeptember 30. napjáig azok kérhetik az adósságrendezést akiknek belföldön bejegyzett pénzügyi

intézménnyel adósként, adóstársként vagy zálogkötelezettként kötöttek szerződést és a lakóingatlanukon Magyarországon bejegyzett pénzügyi intézménynek főhitelezőként van az ingatlanon zálogjoga. Bejegyzett pénzügyi intézmény alatt, abban az esetben is kérhetik az eljárást, ha az ingatlanukra Magyarországon bejegyzett pénzintézettel kötöttek lízingszerződést.

További kérelmezői kör, az akiknek az elszámolási törvény alapján kézbesített elszámoló levél alapján a jelzálog alapú kölcsönét vagy lízingszerződését felmondták, vagy ezekkel a szerződésekkel kapcsolatban hátraléka van és a deviza alapú kölcsön vagy lízingszerződés vonatkozásában ezen felmondás vagy hátralék időpontja 2015. április 30. napja vagy forint alapú kölcsön vagy lízingszerződés vonatkozásában ezen felmondás vagy hátralék időpontja 2015. szeptember 30. napja.

Szintén kiterjed azokra, akikkel szemben már végrehajtási eljárás van folyamatban egy felmondott szerződés után, ahol a hitelező kijelölte a lakóingatlant értékesítésre. Valamint azokra is, ahol a lakóingatlant lefoglalták végrehajtási eljárásban vagy a zálogjogosult kielégítési joga megnyílt az ingatlan vonatkozásában.

A második ütem 2016. szeptember 30. napja után kezdődik. Ezen időponttól már nemcsak a felmondott kölcsönökre vagy a lakóingatlanra vonatkozó kölcsönhöz kapcsolódó késedelmesen törlesztők esetében kezdeményezhető az eljárás, hanem azok is kérhetik, akik szerződését még nem mondták fel.

Az adósságrendezési eljárás megindításának határideje az elszámolási törvénnyel⁴ érintett, deviza alapú (devizában nyilvántartott vagy devizában nyújtott és forintban törlesztett) hitel vagy kölcsönszerződés, pénzügyi lízingszerződés esetén 2015. október 31. napja. Ha a szerződést később mondták fel, akkor a felmondó levél kézhezvételét követő 60 napon belül. A 2015. szeptember 30. napi elszámolási törvénnyel érintett forint alapú, továbbá deviza alapúnak nem minősülő deviza hitel vagy kölcsönszerződés, pénzügyi lízingszerződés esetén az elszámolás kézhezvételét követő 60 nap (ez esetben a hitelező az elszámoló levelet kiküldheti augusztus 1. és szeptember 30. nap között, tehát a határidő a kézhezvételtől függ). A határidők elmulasztása ellen igazolási kérelem előterjesztésének helye nincs. A 2016. szeptember 30. napja előtt kezdeményezett adósságrendezési eljárásokban a már elindult végrehajtási eljárásokban vagy bírósági végrehajtási eljárás keretén kívül kezdeményezett ingatlan zálogértékesítés keretében nem lehet újabb árverési hirdetményt közzétenni, a már közzétett hirdetményt vissza kell vonni. Ez alól kivételt képez, ha már érvényes licit érkezett az árverésre vagy gyorsan romlandó ingóság az árverés tárgya.

Az adósságrendezési eljárás kizárólag az adós írásbeli kérelme alapján indulhat. Magát a kérelmet a jogszabály mellékleteiben megjelölt formanyomtatványokat kitöltve kell előterjeszteni. A törvény három lépcsős folyamatot ír elő. Ezek a szakaszok egymásra épülnek és a sorrendjük rögzített:

1. bíróságon kívüli adósságrendezési eljárás,
2. bírósági adósságrendezési eljárás és
3. bírósági adósságtörlesztési eljárás.

⁴ 2014. évi XL. törvény

Abban az esetben, ha az adósok maradéktalanul teljesítik a megállapodást, az időszak leteltét követően a családi vagyongazdálkodó az adósok bevonásával záró elszámolást készít és ezt az elszámolást megküldi a bíróságnak. Ha az adósok a fent említett három eljárás bármely szakaszában teljesítették az előírt adósságaikat valamint a törvényben foglalt egyéb kötelezettségeiket és ezáltal a hitelezők hozzájárultak a minimális megtérülésükhöz, a bíróság a záró elszámolás alapján mentesítő határozatot hoz. Ha az adósságtörlesztési időszak végéig a hitelezők nem kapták meg a minimális megtérülésüket, akkor a bíróság a törlesztési időszakot legfeljebb 2 évvel meghosszabbíthatja, illetve a kötelezetteket felhívja, hogy a hitelezők minimális megtérüléséhez szükséges összeget fizessék meg. A meghosszabbított időszakot követően ismételt el kell készíteni a záró elszámolást (beszámolót). A bíróság csak akkor hozhat mentesítő határozatot, ha törlesztési/befizetési kötelezettség megtörtént.

5. Bíróságon kívüli adósságrendezési eljárás

Az első lépcsős eljárás célja, hogy az adós megtartsa lakóingatlanát és egyezségre jusson hitelezőivel. Első lépésként az adósnak kell a jogszabályban meghatározott kérelmet előterjeszteni. Ezt kizárólag írásban lehet megtenni a *főhitelező*hez. A főhitelező az a pénzügyi intézmény, amelynek első ranghelyi zálogjoga van az ingatlan-nyilvántartásban. A szervezési és adminisztrációs feladatokat a főhitelező végzi ezért 30.000,- forint költségátalányra jogosult. Ezt az összeget az adósnak kell megfizetni legkésőbb az első törlesztési részlettel együtt. Minden hitelezőt írásban értesíteni kell az adósságrendezési eljárás kezdeményezéséről.

Ebben az eljárási szakaszban a bíróság bevonása nélkül lehet a hitelezőkkel megállapodni, de az adósnak vállalnia kell, hogy teljes vagyonát és bevételeit bevonja az eljárásba. Magában a megállapodásban szabályozni kell a végrehajtás időtartamát, a törlesztés pontos szabályait és ezek ellenőrzését. A megállapodás bekerül a Családi Csődvédelmi Szolgálat által vezetett közhiteles nyilvántartásba. A törlesztési idő alatt az adósok a saját és a velük együtt élő hozzátartozóik mindennapi életviteléhez szükséges kifizetéseket teljesíthetik, olyan kötelezettséget nem vállalhatnak, amivel a törlesztési képességüket rontanák. Folyamatosan fizetni kell a törlesztőrészt, a közműszolgáltatásokat, az ingatlan biztosítási díját, a társasházi közös költséget, az adókat és járulékokat, egyéb közterheket valamint az esetleges tartásdíjat, sérelemdíjat és kártérítési összeget.

A törlesztő részlet fent kifejtett minimális havi összegétől csak a bíróság által jóváhagyott megállapodásban lehet eltérni. A törlesztés betartása érdekében nincs olyan szoros kontroll alatt az adós mint a bírósági adósságrendezési szakaszban, de a megállapodások megszegése esetén a Családi Csődvédelmi Szolgálat értesíti az érintetteket valamint a bíróságot is és kezdeményezi az eljárás megszüntetését. Abban az esetben ha az adós jóhiszemű volt és méltányolható okból nem tudta teljesíteni a kötelezettségeit, akkor a szolgálat kezdeményezi a bírósági adósságrendezési eljárást.

6. Bírósági adósságrendezési eljárás

A bíróság előtti adósságrendezési eljárásban szintén az adósnak és a hitelezőknek kell egyezséget kötniük, de már a családi vagyongazdálkodó segítségével és szakmai irányítása alatt. Ha megfelel a megállapodásuk a jogszabályoknak, akkor azt a bíróság egyezséggel hagyja jóvá. Az egyezésnek ki kell terjednie minden hitelezőre valamint tartalmaznia kell a végrehajtás időtartamát, a törlesztés részletes szabályait és az ellenőrzési szabályokat is. Az eljárásban résztvevő hitelezőket, adósságosokat és zálogkötelezetteket, kezeseket, családi vagyongazdálkodót és a Családi Csődvédelmi Szolgálatot egymással és a bírósággal együttműködési kötelezettség terheli. A családi vagyongazdálkodó szoros gazdálkodást kér számon az adósságtól annak érdekében hogy az egyezésben foglaltakat teljesíteni tudják, azonban nem tartoznak ebbe bele a 230/2015 Korm. rendeletben leírt mindennapi élethez szükséges használati tárgyak, az alapvető létfenntartáshoz szükséges eszközök, gyermekjátékok, tanszerek, az alapvető élelmiszerek, az egy évre elegendő tüzelőanyag, és a vállalkozásukhoz kötött felhasználási célú pályázati támogatások.

Az adósnak eljárási kezdő időponttól számítva 5 napon belül nyitnia kell egy olyan közös bankszámlát, amelyen az adósság törlesztésére szolgáló pénzt tartják és amely felett a családi vagyongazdálkodó rendelkezik. Minden jövedelemnek erre a számlára kell érkeznie. Ezen felül szükség van egy másik számlára ahol a mindennapi kiadásokhoz szükséges pénzt tartják, itt is biztosítani kell a családi vagyongazdálkodó részére az ellenőrzési jogot. Ezen számla forgalmáról kéthavonta kell elszámolni a családi vagyongazdálkodóval, amihez mellékelni kell a számlaforgalmi banki kivonatokat. Fontos szabály, hogy a számlákon csak olyan új beszedési vagy utalási megbízást adhatnak az adósok amit a családi vagyongazdálkodó jóváhagyott.

A mindennapi kiadásokhoz szükséges bankszámláról havonta összesen az alábbi kiadások teljesíthetők vagy vehetők fel készpénzben:

Az öregségi nyugdíj minimális mértékének másfélszerese a közös háztartásban élő közeli hozzátartozók és eltartottak esetében három személyig fejenként (ez most 42.750,- Ft/fő). A negyedik és további közös háztartásban élő közeli hozzátartozók esetén az öregségi nyugdíj minimális mértékének megfelelő összeg (ez most 28.500,- Ft).

A folyamatosan teljesítendő kötelező törlesztési összegben felül fizetni kell az adósnak a közműszolgáltatások díját, (víz, gáz, villany, fűtési költségek) a vagyon- és felelősségbiztosítási díjakat, a társasházi közös költséget, (ez maximált költség, ha nem tartalmaz közmű szolgáltatási díjakat, akkor havonta legfeljebb 15.000,- Ft összeghatárig, ha tartalmazza a közmű szolgáltatási díjakat, akkor havonta legfeljebb 30.000,- Ft összeghatárig) a jogerős bírósági határozattal megállapított tartásdíjat, (ez nem haladhatja meg jogosultanként a mindenkori öregségi nyugdíj havi összegét, ami jelenleg 42.750,- Ft) a kártérítési és sérelemdíjakat amit jogerős bírósági határozattal állapítottak meg, (ez nem haladhatja meg a mindenkori öregségi nyugdíj havi összegét, ami jelenleg 42.750,- Ft) valamint az esedékessé váló közterheket (adó, járulékok).

Az adós más rendkívüli kiadásainak finanszírozására csak

a családi vagyonfelügyelő ellenjegyzése mellett kerülhet sor. Itt a megkötés annyi, hogy ez a kiadás nem veszélyeztetheti a folyamatosan törlesztendő kötelező részletet.

Az adósok lakóingatlanát tekintve ebben az eljárási fázisban is fennáll a választás lehetősége: megtartani az ingatlant vagy kisebb értékű ingatlanra cserélni. Az adós gazdálkodása a családi vagyonfelügyelő szoros felügyelete alatt áll. Az adósnak ezt el kell fogadnia és vállalnia kell, hogy az egyezség végrehajtása alatt bármely előre nem tervezett bevételét vagy vagyontöbbletét közli a családi vagyonfelügyelővel és az adósságának törlesztésére fordítja. Az egész eljárás alatt díjmentesen lehet előtörleszteni az adósságot. Az egyezségkötés időpontjától kezdve csak az abban foglaltakat kell teljesíteni, ezen felül semmilyen többletfizetés nem követelhető. Azok a hitelezők, akik nem jelentkeztek be az eljárásba, az adósságrendezés időtartama alatt nem érvényesíthetik a követeléseiket. Ezen be nem jelentett követelések alatti követelés behajtására irányuló cselekmények nem szakítják meg az elévülést, és az eljárás végéig nem kamatoznak, nem is engedményezhetők. Az eljárás befejezését követően jogosultak csak a az eljárásában be nem jelentkezett hitelezők követeléseiket az adóssal szemben érvényesíteni csak olyan mértékben mint ha az eljárásba jelentkeztek volna – feltéve, hogy időközben követelések nem évültek el.

Ha az adósok a bírósági egyezségbe foglaltakat teljesítik, akkor erről a családi vagyonfelügyelő jegyzőkönyvet vesz fel, ezt megküldi a bíróságnak, hitelezőknek, az adósságnak és az érdekelteknek. A bíróság ezután az eljárást végzéssel befejezettek nyilvánítja és mentesíti az adósságot a bírósági adósságrendezési eljárásba bejelentett további követelések megfizetése alól. Ez a legjelentősebb előny az adós részére a bíróság előtti eljárás során. Abban az esetben, ha az adósok nem képesek az egyezségben foglaltakat betartására, akkor ez az egyezséget jóváhagyó végzést a bíróság hatályon kívül helyezi és elrendeli az adósságtörlesztési eljárás lefolytatását. Ha az adósok olyan súlyosan megszegik az egyezségben foglaltakat, amely során összejátszanak valamely hitelezővel, megtévesztik a másikat, a bíróságot vagy a családi vagyonfelügyelőt, akkor

a bíróság az egyezséget hatályon kívül helyezi és elrendeli a végrehajtási eljárás folytatását.

Az adósok személyi, vagyoni, jövedelmi helyzetükre határozva az egyezség módosítását kérhetik legfeljebb 2 alkalommal. Ezen körülményeket igazolni kell és olyan előre nem látható rendkívüli események jöhetnek figyelembe, amelyek miatt nem képes az adós az egyezséget teljesíteni.

7. Adósságrendezési eljárás hatása a folyamatban lévő végrehajtásokra

A folyamatban levő végrehajtási eljárásokra az alábbi speciális szabályok vonatkoznak:

A bírósági adósságrendezési eljárás során a már folyamatban lévő végrehajtási eljárást a családi vagyonfelügyelő értesítése alapján *fel kell függeszteni*. Ez a végrehajtást foganatosító bíróság teszi meg. A végrehajtás felfüggesztése nem érinti a végrehajtás során már foganatosított egyéb biztosítási intézkedést.

Az adósságrendezés kezdeményezésének benyújtásáról szóló értesítés végrehajtó általi kézhezvételétől kezdve a végrehajtási ügy *szünetel*. Ezt követően a végrehajtási eljárásban már nem lehet újabb árverési hirdetményt közzétenni, a szünetelés előtt már közzétett árverési hirdetmény alapján az árverést a végrehajtó lefolytatja, ha a licitálás már megkezdődött, és érvényes licitajánlat érkezett. Ha az árverés lefolyt akkor a vételárát a végrehajtó osztja fel a végrehajtást kérők között. Az adósságrendezési eljárásban részt nem vevőkre ez a szabály nem vonatkozik.

A zálogtárgyak bírósági *végrehajtáson kívüli* értékesítéséről szóló jogszabály(ok) alapján a vagyontárgyak értékesítésére nem kerülhet sor, illetve ha folyamatban van, csak akkor folytatható le, ha az árverési hirdetményt már korábban közzétették, annak alapján a licitálás megkezdődött és érvényes ajánlat is benyújtásra került. Az adós vagyontárgyára vezetett végrehajtás korlátozása vagy megszüntetése iránti perek szünetelnek, az értékesítésre vonatkozó cselekmények nem folytathatók. Az 1959. évi IV. tv. (rég. Ptk.) szerinti szabályok szerint kötött biztosítéki célú vételi jog, visszavásárlási jog nem gyakorolható.

EURÓPAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1. Előzmények

Az Európai Unió egységes belső piaca megkívánja, hogy a tagállamok hangolják össze saját belső joguk azon szabályait, amelyek a gazdasági szférát érintik. A négy szabadságra vonatkozó alapelv² nem sokat ér, ha a gyakorlatban a vállalkozók tagállamonként gyökeresen eltérő jogi, pénzügyi, adózási feltételekkel találják szembe magukat. Az európai részvénytársaságról szóló első rendelet tervezetét a Bizottság már 1970-ben beterjesztette a Tanácshoz, azonban csak közel harminc év előkészítő munka után, 2001. október 8-án fogadta el az Európai Közösségek Tanácsa az európai részvénytársaság(SE)³ alapszabályáról szóló 2157/2001/EK rendeletet – továbbiakban: Rendelet.

Gadó Gábor szerint: „(A) rendelet előkészítése során a tagállamok számára fontosabb volt a jogi hagyományaitól eltérő megoldások választhatóságának korlátozása, mint az egységes belső piac érdekeit szem előtt tartó, a nemzeti hagyományok korlátozó hatásától való elszakadás. Jellemző ebből a szempontból a rendelet 10. cikkében foglalt azon rendelkezés, amely előírja, hogy az EU Rt.-re úgy kell tekinteni, mintha az a bejegyzés szerinti tagállamban – a tagállam nemzeti joga szerint – alapított nyilvánosan működő részvénytársaság volna. ... Az EU Rt. közösségi jogi jellege szempontjából a már bejegyzett társaságok mobilitásának biztosítása meghatározó fontosságú. Jelenleg (értsd: a rendelet hatálybalépése, 2004. október 8. előtt- V. E.) ugyanis, ha a nemzeti részvényjog szabályai szerint alapított társaság tevékenysége súlypontját más államba kívánja áthelyezni (a leányvállalat-, fióktelep-alapítás joga mellett), arra kényszerül, hogy a már működő céget felszámolja és a másik tagállamban új társaság alapításába kezdjen. A rendelet kétségkívül legfontosabb vívmánya ehhez képest az EU Rt. jogi létét nem érintő székhelyáthelyezés lehetőségének a megteremtése (8. cikk).”⁴

Az európai részvénytársaság az Európai Gazdasági Érdekesültség (EEIG)⁵ után a második társasági jogintézmény, melynek alapja az egységes közösségi jog. „A társasági jogi irányelvekből látható, hogy a közösségi jog az e területen meghozott irányelvekkel elsősorban a négy alapelv minél jobb megvalósulását és a letelepedés szabadságát kívánja támogatni azzal, hogy eltérő nemzeti jogi megoldások közötti technikai akadályokat igyekszik a jogharmonizációval megszüntetni.”⁶

A jogalkotó azonban nemcsak a tagállami szabályozások egységesítésére törekedett, hanem egyben olyan új jogintézményeket is teremtett, melyek a Közösségek teljes területén egységes működési mechanizmussal rendelkeznek. Mindez különös jelentőséggel bír az egységes társasági jog kialakulásában.⁷

A nemzeti jogszabályoknak az SE-ről szóló európai rendelkezéshez való hozzáigazítására kitűzött határidő 2004. október 8. volt, amelyet csak 8 tagállam tartott be. Az SE-irányelvet csupán 2007 elejére ültette át valamennyi tagállam nemzeti jogába. Magyarországon a rendelet átvételét az európai részvénytársaságról szóló 2004. évi XLV. törvény – továbbiakban: EURT) valósította meg. A törvény célul tűzi ki, „hogy – az európai belső piac kiteljesedése, valamint a letelepedés szabadságának akadálymentes működése érdekében – létrehozza a magyarországi székhelyű európai részvénytársaság alapításának és működésének belső jogi kereteit, továbbá megállapítsa a munkavállalói részvétel európai közösségi joggal harmonizált szabályait”.

2. Az európai részvénytársaságra vonatkozó általános rendelkezések

„Az SE alapításakor a székhelyelv érvényesül, ez azt jelenti, hogy a magyarországi székhelyű európai részvénytársaság alapítására, szervezetére, működésére és megszűnésére a Tanács 2157/2001/EK rendeletét és az EURT előírásait kell alkalmazni. Azokban a kérdésekben, amelyeket a rendelet nem szabályoz, nem utalja az SE alapszabálya hatáskörébe, vagy nem hívja fel közvetlenül a magyar részvénytársasági jogot a rendelkezésre, ott az EURT előírásait kell alkalmazni.”⁸

Európai részvénytársaságot csak legalább két, a tagállamok területén bejegyzett gazdasági társaság, illetve jogi személy hozhat létre egyesüléssel, holding alapításával, közös leányvállalat alapításával. Az SE jogi személy, melyet a rendelet szerint minimum 120 000 euró alaptőkével lehet létrehozni. „E minimális határérték megállapításakor az elsődleges szempont az volt, hogy a különböző gazdasági háttérrel rendelkező tagállamok lehetőleg minden vállalkozása, lehetőséget kapjon SE formában való működésre. E vonatkozásban kiemelt figyelemmel voltak arra, hogy a kis- és középvállalkozások se rekedjenek kívül a jogi szabályozás adta lehetőségekből, hiszen az esélyegyenlőség biztosítása nélkülözhetetlen a gazdasági

¹ Dr. Mádi Sarolta jogtanácsos, biztosítási szakjogász, Debreceni Egyetem oktatója

² Áruk, tőke, szolgáltatások, személyek szabad áramlása, illetve az általuk összeálló „közös piac”.

³ Latin nevén „Societas Europaea”, rövidített neve: SE).

⁴ GADÓ Gábor: *Az Európai Közösség társasági joga a 2001-es év tükrében. Magyar Jog, 2002. 4. szám, 204-226. old.* In: VÁRNAI Ernő – PAPP Mónika: *Az Európai Unió joga. Complex Kiadó jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2010, 616. o.*

⁵ Bevezette a 2137/85 sz./EK rendelet

⁶ KISZELY Katalin: *A társasági jogi közösségi jogalkotás útja, a*

szupranacionális társasági modellek megjelenése a közösségi jogalkotásban, http://doktori.bibl.u-szeged.hu/912/1/Kiszely_Katalin_ertekezes.pdf, 143. old.

⁷ SZIKSZAI Tamás: *A társasági jogi normák egységesítési törekvései az európai unióban.* Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny 2007/2. sz. (55.-71.) 70. o. <http://rmjk.adatbank.transindex.ro/pdf/009Szikszai.pdf>

⁸ HERPAI Gyuláné: *Európai Részvénytársaság, SOCIETAS EUROPAEA. EU WORKING PAPERS 2/2005. 72. o.*

verseny fenntartásához és ebből fakadóan a piacgazdaság dinamikus fejlődéséhez.”⁹

A rendelet értelmében egy tagállamnak a meghatározott tevékenységeket folytató gazdasági társaságok számára magasabb jegyzett tőkét előíró jogszabályait alkalmazni kell az e tagállamban székhellyel rendelkező SE-re is. (4. cikk (3) bek.)

Az SE létesítő okirat szerinti székhelyének a Közösségen belül kell lennie, abban a tagállamban, ahol központi ügyvezetésének helye található. (7. cikk)

Az SE-t valamennyi tagállamban úgy kell tekinteni, mintha a székhelye szerinti tagállam joga szerint alapított részvénytársaság lenne. (10. cikk.) A bejegyzéséről, illetve bejegyzésének törléséről az SE székhelye szerinti tagállam jogszabályaiban lefektetett módon történő közzétételt követően, tájékoztató jelleggel közleményt kell megjelentetni az Európai Közösségek hivatalos lapjában az *Official Journalban*. A közleménynek tartalmaznia kell az SE nevét, cégjegyzékszámát, bejegyzésének idejét és helyét, a közzététel időpontját és címét, az SE létesítő okirat szerinti székhelyét és tevékenységi körét. (14. cikk.)

Magyarországon az európai részvénytársaság alapításának nyilvántartásba vételére, valamint az európai részvénytársaságra vonatkozó cégeljárásra a cégnyilvánosságról, bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezései az irányadók.

3. Az SE alapításának formái

3.1 SE alapítása egyesüléssel

Az egyesülés egyik módja, amikor az egyik társaság megvásárolja a másikat (beolvadás), másik módja, amikor két vagy több alapító összeolvad (egyesülés) és egy európai részvénytársaságot hoz létre. Az egyesülő gazdasági társaságok kötelesek egyesülési szerződés tervezetét készíteni, melynek az alábbi részleteket kell tartalmaznia:

a) valamennyi egyesülő gazdasági társaság neve és létesítő okirat szerinti székhelye az SE javasolt nevével és létesítő okirat szerinti székhelyével;

b) a részvények cserearánya és bármilyen ellentételezés összege;

c) az SE részvényei átruházásának feltételei;

d) azon időpont, amelytől kezdődően az SE részvényeinek tulajdonjoga alapján a tulajdonosok jogosultak részesedni az eredményből, valamint a jogosultságot érintő minden további feltétel;

e) azon időpont, amelytől kezdődően az egyesülő gazdasági társaságok ügyleteit számviteli szempontból az SE ügyleteiként kell kezelni;

f) az SE által a többlet jogokat biztosító részvények tulajdonosaira, illetve a részvényektől eltérő értékpapírok tulajdonosaira ruházott jogok vagy a velük kapcsolatban javasolt intézkedések;

g) az egyesülés tervezett lépéseit vizsgáló szakértőknek, illetve az egyesülő gazdasági társaságok ügyviteli, irányító, felügyeleti vagy ellenőrző szervei tagjainak nyújtott minden különleges előny;

h) az SE alapszabálya.

Az egyesülési szerződés tervezetét valamennyi egyesülő gazdasági társaság közgyűlésének jóvá kell hagynia. Egyben dönteni kell a Rendeletben foglaltaknak megfelelően az SE-ben való munkavállalói részvételtől is. A társaságok egyesülését jogszerűségi szempontból ellenőrzik egyrészt a tagállamok, a saját joguk szerint, másrészt ellenőrzi a leendő SE-székhely szerinti joghatósággal rendelkező hatóság is, ugyancsak a saját nemzeti joga szerint. Az eljárás végén a tervezett SE székhely szerinti tagállam hatóságának kell benyújtani a tagállamok által kiállított igazolásokat, mindegyik társaság szerződéstervezetével együtt. Az európai részvénytársaság bejegyzését követően a társaságoknak a saját tagállamukban, az ott előírtak szerint kell közzé tenni az egyesülés tényét.¹⁰

A beolvadással végrehajtott egyesülés *ipso iure* az alábbi következményekkel jár:

a) valamennyi beolvadó gazdasági társaság aktív és passzív vagyona átkerül az átvevő gazdasági társaságra száll át;

b) a beolvadó gazdasági társaság részvényesei az átvevő társaság részvényeseivé válnak;

c) a beolvadó gazdasági társaság megszűnik;

d) az átvevő gazdasági társaság az SE formáját veszi fel.

Az összeolvadással végrehajtott egyesülés *ipso iure* egyidejűleg az alábbi következményekkel jár:

a) az egyesülő gazdasági társaságok aktív és passzív vagyona az SE-re száll át;

b) az egyesülő gazdasági társaságok részvényesei az SE részvényeseivé válnak;

c) az egyesülő gazdasági társaságok megszűnnek.

Megállapíthatjuk, hogy amennyiben az SE alapítása egyesüléssel történik, az SE a megszűnő társaságok jogutódja lesz és a megszűnő társaság tulajdonosai az SE résztulajdonosai lesznek. A Rendelet lehetővé teszi, hogy a tagállamok, azon kisebbségi részvényesek védelme érdekében, amelyek ellenzik az egyesülést és nem kívánnak részt venni az SE-ben, kiegészítő szabályokat állapítsanak meg. Magyarországon az EURT 5.§ (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a létrejövő társaságban részt venni nem kívánó, kisebbségben maradó részvényesekkel el kell számolni.

3.2 SE holdingtársaság alapítása

Azok a Rendelet II. számú mellékletében említett és valamely tagállam jogszabályai szerint létrehozott részvénytársaságok és korlátolt felelősségű társaságok, amelyek létesítő okirat szerinti székhelye és központi ügyvezetési helye a Közösségen belül van, kezdeményezhetik egy európai holding részvénytársaság alapítását, amennyiben közülük legalább kettő:

a) eltérő tagállam joga alá tartozik, vagy

b) legalább két éve rendelkezik egy másik tagállam joga alá tartozó leányvállalattal vagy egy másik tagállamban lévő fiókteleppel. (2. cikk (2) bek.)

⁹ SZEPESI Márton: *Az európai részvénytársaságról. EU WORKING PAPERS 1/2003. 85. o.*

¹⁰ SZEPESI Márton: i. m. 87. o.

A holding létrehozásával az abban résztvevő gazdasági társaságok nem szűnnek meg. A gazdasági társaságok el kell készíteni a szerződés tervezetét, amelynek tartalmaznia kell egy jelentést, amely ismerteti és megindokolja az átalakulás jogi és gazdasági vonzatait, és részletezi, hogy az SE holdingtársaság formájának elfogadása milyen következményekkel jár a részvényesekre, a hitelezőkre és a munkavállalókra. (32. cikk (2) bek.)

Az SE holdingtársaság alapításának tervezetét a résztvevő valamennyi gazdasági társaság köteles közzé tenni az egyes tagállamok nemzeti jogában meghatározott módon, legalább egy hónappal az alapítás elfogadásáról való határozathozatal érdekében összehívott közgyűlés napja előtt. (32. cikk (3) bek.)

Az elkészített alapítási tervezet az alapítást kezdeményező gazdasági társaságoktól független, az egyes gazdasági társaságok felett joghatóságot gyakorló tagállam bírósága vagy közigazgatási hatósága által kijelölt vagy jóváhagyott, egy vagy több szakértő megvizsgálja, és írásbeli jelentést készít az egyes gazdasági társaságok részvényesei számára. A jelentésben ki kell térni az értékelés minden különleges nehézségére, és tartalmaznia kell, hogy a részvények javasolt cserearánya méltányos és ésszerű-e, feltüntetve azokat a módszereket, amelyekkel ezt megállapították, valamint hogy ezek a módszerek megfelelőek-e az említett esetben. (32. cikk (4) bek.)

Az SE holdingtársaság alapításának tervezetét az alapítást kezdeményező valamennyi gazdasági társaság közgyűlésének jóvá kell hagynia. (32. cikk (6) bek.)

A közgyűlésnek egyben döntenie kell a munkavállalók SE holdingtársaságban való részvételéről. A gazdasági társaságok részvényesei számára három hónap áll rendelkezésre, hogy a résztvevő gazdasági társaságokkal közöljék, hogy a részvényeikkel hozzá kívánnak-e járulni az SE holdingtársaság alapításához. SE holdingtársaság csak akkor alapítható meg, ha valamennyi társaságban az alapítási tervezettel összhangban a résztvevő gazdasági társaságok részvényesei elkülönítették a részvények minimális hányadát, és ha minden további feltétel teljesült. Ezt a tényt valamennyi társaságnak közzé kell tennie. Azokkal a részvényesekkel szemben, akik nem kívánnak részt venni az SE-ben, elszámolási kötelezettség áll fenn.

3.3 SE leányvállalat alapítása

A tanácsi rendelet mellékletében nevesített, valamely tagállam jogszabályai szerint létrehozott gazdasági társaságok és más jogi személyek SE leányvállalatot hozhatnak létre az alakuló leányvállalat részvényeinek jegyzésével, ha megfelelnek az alábbi feltételeknek:

- a létesítő okirat szerinti székhelyük és a központi ügyintézésük helye a Közösség területén van,
- közülük kettő eltérő tagállam joga alá tartozik,
- közülük kettő két éve rendelkezik egy másik tagállam joga alá tartozó leányvállalattal vagy egy másik tagállamban lévő fiókteleppel.

3.4 Meglévő részvénytársaság átalakulása SE-vé

A már létező részvénytársaság akkor alakulhat át SE-vé ha a következő feltételeknek megfelel:

a) valamelyik tagállam a nemzeti joga szerint jött létre továbbá székhelye és központi ügyintézésének helye a Közösség területén van, és

b) legalább két éve egy másik tagállam joga alá tartozó leányvállalattal rendelkezik.

Az SE ily módon való létrehozása nem eredményezi a társaság megszűnését vagy új jogi személy létrejöttét. A társaságnak az átalakuláskor fennálló jogai és kötelezettségei átszállnak az SE-re. Az átalakuláskor a székhely nem helyezhető át egyik tagállamból a másikba. Az átalakulás során gazdasági társaság, irányító vagy ügyviteli szerve köteles elkészíteni az átalakulás tervezetét, és egy jelentést készíteni, amelyben ismertetni kell, és meg kell indokolni az átalakulás jogi és gazdasági vonzatait. Részletezni szükséges, hogy az SE cégformájának elfogadása milyen következményekkel jár a részvényesekre és a munkavállalókra. Végül az átalakulás tervezetét az egyes tagállamok nemzeti jogában megállapított módon, legalább egy hónappal az átalakulásról való határozathozatal érdekében összehívott közgyűlés előtt közzé kell tenni. (37. cikk (2), (3), (4), (5) bekezdései)

4. Az SE szervezeti felépítése

A Rendelet meghatározza a társaság szervezeti egységeit. Az SE belső szervezetéről megállapítható, hogy a hagyományos részvénytársaságokéra hasonlít. A legfőbb irányító testület a részvényesek közgyűlése. A társaság működéséhez azonban szükség van egy szűkebb testületre. Ennek szabályozása során a jogalkotó figyelemmel volt arra, hogy Európában kétfajta részvénytársasági-irányítási szemlélet alakult ki. Az egyik az angol modell szerinti egységes (monista) irányítási rendszer a másik a német-holland modell szerinti (dualista) irányítási rendszer. Az adott társaságra vonatkozó irányítási rendszert az alapszabályban kell meghatározni.

4.1 Dualista vagy kétszintű irányítási rendszer

Ebben az irányítási rendszerben az SE cégvezetéséért az *irányító szerv* felelős. A cégvezetői szerv tagját vagy tagjait a felügyeleti szerv (supervisory board) nevezi ki vagy hívja vissza. A rendelet azonban lehetőséget ad a tagállamok jogalkotásának arra, hogy a kinevezés illetve visszahívás jogát a közgyűlés gyakorolja. A rendelet az SE alapszabályának hatáskörében hagyja az irányító szerv tagjainak számát azzal a kitételrel, hogy a tagállamok meghatározhatják a minimális és/vagy maximális létszámot. (39. cikk (1),(2),(3),(4) bekezdései)

Az irányító szerv legalább háromhavonta jelentést készít a felügyeleti szerv számára az SE üzleti tevékenységének addigi és várható alakulásáról. Az általános tájékoztatás mellett az irányító szerv köteles haladéktalanul továbbítani a felügyeleti szervnek minden olyan információt, amely valószínűsíthetően számottevő hatással lehet az SE-re. (41. cikk (1),(2) bekezdései)

A felügyeleti szerv önállóan nem jogosult az SE-t irányítani. A felügyeleti szerv tagjait a közgyűlés nevezi ki. Az első felügyeleti szerv tagjait azonban az alapszabály is kinevezheti. Az SE alapszabálya határozza meg a felügyeleti szerv tagjainak számát vagy az azt megállapító szabályokat. A tagállamok azonban meghatározhatják a területükön bejegyzett SE esetében a felügyeleti szerv tagjainak számát vagy annak minimális és/vagy maximális létszámát. Fontos garanciális szabály, hogy senki nem lehet egy időben az SE irányító és felügyeleti szervének tagja. A felügyeleti szerv a tagjai közül elnököt választ. (40. cikk (1), (2), (3) bekezdései)

Magyarország a dualista elvet követi, ez azt jelenti, hogy a magyarországi székhelyű SE irányítószerve az igazgatóság, amely három és legfeljebb tizenegy természetes személy tagból áll. Az igazgatóság munkáját a felügyeleti szerv felügyeli.

4.2 A monista vagy egységes irányítási rendszer

Ebben az irányítási rendszerben az SE vezetése az **ügyviteli szerv** feladata. Az – alapszabály rendelkezésétől függően – legalább öt és – ha a törvény a munkavállalói részvétel érvényesítése érdekében eltérően nem rendelkezik – legfeljebb tizenegy természetes személy tagból álló *igazgatótanács* (*administrative board*) gyakorolja az operatív irányítást. Az ügyviteli szerv tagját vagy tagjait a közgyűlés választja. Az első ügyviteli szerv tagjait az alapszabály is kinevezheti. Az ügyviteli szerv tagját vagy tagjait a közgyűlés választja. Az első ügyviteli szerv tagjait az alapszabály is kinevezheti. Az ügyviteli szerv a tagjai közül elnököt választ. Ha a tagok felét a munkavállalók jelölték ki, csak a közgyűlés által kijelölt tagot lehet elnöknek választani. (43. cikk (1), (2), (3) bekezdései)

Mivel ebben az irányítási rendszerben nincs felügyelő bizottság, ezért az irányítási és ellenőrzési feladatokat meg kell osztani az egyes tagok között.

A rendelet tételesen felsorolja az egyszintű és a kétszintű rendszer közös szabályait. Ezek a szabályok a gazdasági társaságok szervei tagjainak kinevezési időtartamát,¹¹ újráválaszthatóságát szabályozzák, valamint rendelkezéseket írnak elő az SE határozatképességére vonatkozóan. (46 cikk (1), (2) és az 50. cikk (1), (2), (3) bekezdései)

Az SE legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés. A rendelet kimondja, hogy a közgyűlés határoz azon ügyekben, amelyeket kizárólagos hatáskörébe utal az SE-ről szóló rendelet vagy az SE székhelye szerinti tagállam azon jogszabályai, amelyeket a Rendelet végrehajtása keretében fogadtak el.

A közgyűlés határoz továbbá azon ügyekben, amelyeket az SE székhelye szerinti tagállam jog a hatáskörébe utal.¹²

A közgyűlést az irányító, az ügyviteli, a felügyeleti vagy bármely más szerv vagy illetékes hatóság az SE székhelye szerinti tagállam nemzeti jogával összhangban bármikor összehívhatja.

A közgyűlést legalább évente egyszer össze kell hívni, mégpedig úgy, hogy az, az SE pénzügyi évének végét megelőző

hat hónapon belüli időtartamon belül essen, kivéve, ha az SE székhelye szerinti tagállamban a jogszabályok ennél gyakoribb közgyűlést írnak elő. A tagállam rendelkezhet úgy, hogy az első általános közgyűlés az SE bejegyzését követő 18 hónapon belül bármikor megtartható. (54. cikk (1), (2) bekezdései)

A jegyzett tőke legalább 10 %-át tulajdonos részvényes vagy részvényesek kérhetik az SE-t, hogy hívjon össze közgyűlést, és állapítsa meg annak napirendjét. A közgyűlés összehívására az SE alapszabálya vagy a nemzeti jogszabályok 10%-nál kisebb arányt is megállapíthatnak. A közgyűlés összehívására vonatkozó kérelemnek tartalmaznia kell a napirendi pontokat is. Amennyiben a kérelmet követően a közgyűlést nem tartják meg kellő időben, de legfeljebb két hónapon belül, akkor az SE székhelye szerint hatáskörrel és illetékességgel rendelkező igazságügyi vagy közigazgatási hatóság elrendelheti a közgyűlés összehívását¹³ illetve felhatalmazhatja a kérelmet benyújtó részvényeseket vagy képviselőiket, hogy a közgyűlést összehívják. (56. cikk)

Az SE jegyzett tőkéjének legalább 10 %-át együttesen tulajdonló egy vagy több részvényes indítványozhatja, hogy a közgyűlés napirendjét egy vagy több további napirendi ponttal egészítsék ki.

4.3 Beszámoló, konszolidált mérlegekre vonatkozó szabályok

Az SE éves és szükség esetén az összevont (konszolidált) mérlegének az elkészítésére ideértve az ezt kísérő éves jelentést, valamint e beszámoló könyvvizsgálatát és közzétételét is az SE székhely szerinti tagállamának a jogát kell alkalmazni.

A hitel-, pénzügyintézetek, továbbá a biztosító társaságok vonatkozásában annyi eltérés van, hogy esetükben figyelembe kell venni a vonatkozó irányelveket¹⁴ implementáló jogszabályokat is.

4.4 Végelszámolás, felszámolás, csőd és fizetésbeszüntetés

A végelszámolási, felszámolási, csőd-, fizetésbeszüntetési és hasonló eljárások vonatkozásában – ide értve a közgyűlés döntéshozatalát is – az SE-re azon jogszabályi rendelkezéseket kell alkalmazni, amelyek a székhelye szerinti tagállam joga szerint létrehozott részvénytársaságokra is alkalmazandók. (63. cikk)

Abban az esetben, ha az SE már nem felel meg annak a követelményeknek mely előírja, hogy az SE székhelye ugyanabban a tagállamban kell, hogy legyen, ahol a központi ügyintézés helye van, akkor a székhely szerinti tagállam köteles kötelezni az SE-t arra, hogy szabályszerű működését meghatározott határidőn belül állítsa helyre. Erre két megoldás lehetséges. Az egyik, hogy az SE újra alapítja a székhelyet abban a tagállamban, ahol a központi ügyintézés található. A másik, ha a

¹¹ Az egyes szervek tagjait legfeljebb 6 évre lehet kinevezni, beleértve az esetleges újbóli kinevezéseket is.

¹² Magyarországon a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 3:109. § (1)-(4) bekezdései.

¹³ Magyarországon a cégbíróóság jogosult a határozat meghozatalára.

¹⁴ A hitel- és pénzügyintézetek vonatkozásában a Parlament és a Tanács 2000/12/EK irányelve. A biztosítótársaságok vonatkozásában a Tanács 91/674/EGK irányelve.

Rendeletben megállapított eljárás szerint áthelyezi székhelyét. Amennyiben az SE nem tesz eleget e kötelezettségének, akkor az SE székhelye szerinti tagállam köteles megtenni azokat az intézkedéseket, melyek biztosítják az SE megszüntetését. Természetesen az adott tagállamban lehetőség van a bírói jogorvoslatra, amely halasztó hatályú.

A Rendelet alapján arra is lehetőség van, hogy az SE olyan részvénytársaság alakuljon át, amely a székhelye szerinti tagállam joga alá tartozik. Az átalakulásról az ügyvezető szervnek tervet kell készíteni, amelyet közzé kell tenni. Az átalakulásról csak akkor születhet döntés, ha az SE bejegyzését követően két év eltelt, vagy az első két éves beszámolót elfogadták. A közgyűlés döntése előtt független szakértőnek kell igazolnia, hogy a társaság vagyona legalább egyenlő a tőkéjével. Ezután a közgyűlésnek el kell fogadnia az átalakulás tervezetét a részvénytársaság alapszabályával együtt.

5. Az SE-k működésével kapcsolatos tapasztalatok

A Rendelet 69. cikke előírja, hogy a Rendelet hatálybalépése után öt évvel a Bizottság készítsen jelentést annak alkalmazásáról, szükség esetén tegyen javaslatot a rendelet módosítására vonatkozóan. Az Európai Bizottság Belső Piaci és Szolgáltatási Főigazgatósága az SE-státútum gyakorlati alkalmazásával kapcsolatos adatok összegyűjtése céljából *külső tanulmány* elkészítésére adott megbízást, valamint nyilvános konzultáció és egy konferencia keretében konzultált az érdekeltekkel.

Bizottság jelentését csak 2010. november 19-én nyújtotta be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak, amely az európai részvénytársaságok szabályozásának gyakorlati megvalósulását tekinti át.

A jelentés¹⁵ megállapítja, hogy 2010. június 25-én 595 bejegyzett európai részvénytársaság volt az EU/EGT tagállamaiban. Az SE-k száma 2004 és 2008 között ugrásszerűen megnőtt. 2009-ben kevesebb európai részvénytársaságot alapítottak, mint 2008-ban, de 2010-ben ismét emelkedni kezdett az újonnan létrehozott SE-k száma. A 30 EU/EGT tagállamból 21-ben jegyezték be SE-t, ezek nagy többsége (körülbelül 70 %) a Cseh Köztársaságban és Németországban található. Igen kevés európai részvénytársaságot jegyezték be a dél-európai tagállamokban, ez alól csak Ciprus jelent kivételt.

A válaszok alapján a tagállamokban működő SE számot jelentős mértékben befolyásolja az a körülmény is, hogy az adott tagállam jogi és vállalkozói köreibe mennyire ismert az SE forma. Az SE működtetésével összefüggésben felmerülő legfontosabb probléma az, hogy a vállalkozások sem az Unión kívül, sem az Unión belül nem ismerik eléggé az SE társasági formát. Számos esetben ezen, társasági forma választásakor, a vezetésnek kell megmagyaráznia az üzleti partnereknek és a munkavállalóknak az SE társasági forma jellemzőit. Azokban a tagállamokban, amelyekben nem könnyű információt szerezni az SE formáról, mint Olaszországban, Spanyolországban nagyon kevés SE-t alapítottak vagy egyet sem hoztak létre. Ugyanakkor azokban a tagállamokban ahol az SE

formát aktívan népszerűsítik, mint Németországban, a Cseh Köztársaságban számos SE jött létre.

A külső tanulmány és a konzultáció, valamint a konferencia résztvevőinek álláspontja szerint az SE-k eloszlását a nemzeti társasági formában működő társaságok mérete is befolyásolja. Azzal érvelnek, hogy az SE alapításának megnövekedett költsége, elsősorban a magas minimális tőkekövetelmény, továbbá az alapítás bonyolultsága a nyilvánosan működő részvénytársaságéhoz képest nagyobb akadályt jelent azokban a tagállamokban, amelyekben a nemzeti társaságok főként kis- és középvállalkozások. Példaként említik Lengyelországot, Spanyolországot, Portugáliát, Görögországot és Olaszországot, ahol mindez részben megmagyarázhatja az SE-k kis számát.

Egy másik tanulmányból¹⁶ azt lehet megállapítani, hogy a társaságok mindössze egynegyede végzett ténylegesen gazdasági tevékenységet munkavállalók alkalmazásával. Ebből az adatból arra lehet következtetni, hogy az SE-k többsége nem végez aktívan üzleti tevékenységet, illetve nem alkalmaz munkavállalókat. Számos SE ún. értékesítés céljából létrehozott „kész” európai részvénytársaság – amelyek többsége Csehországban található vagy „üres” SE. Több SE-ről egyáltalán nem áll rendelkezésre információ (ezek az ún. azonosítatlan SE-k). A szabályos SE-k eloszlása rendkívül egyenetlen: Németországban van a legtöbb ilyen részvénytársaság (összesen 73), míg Csehországban mindössze 20. A szabályos SE-k 45 %-a már meglévő vállalat átalakulásával jött létre, 25 %-a pedig egyesüléssel. Viszonylag kis arányuk jött létre holdingvállalat vagy leányvállalat létrehozásával. A szabályos SE-k felében a munkavállalók száma kevesebb, mint 500. Az esettanulmányok azt mutatják, hogy az európai részvénytársaságot azért hozzák létre a vállalatok, hogy racionalizálják üzleti folyamataikat, és hatékonyabb vállalati struktúrával rendelkezzenek a nemzetközi környezetben.

A Parlamentnek készült jelentésből az is kiderül, hogy a válaszadók az SE-k létrehozásának egyik legfontosabb mozgatórugójaként, az SE európaiságát jelölik meg. Különösen vonzó ez a társasági forma olyan cégek számára, amelyek hangsúlyozni szeretnék, az európai piachoz való kötődésüket vagy ki akarják használni egy, a saját nemzeti társasági formáiknál ismertebb európai társasági forma előnyeit, és azt, hogy leányvállalatok alapítása nélkül, be tudnak jutni, más tagállamok piacaira.

Egy 2007-ben készült tanulmány is rámutat, hogy sok cég úgy érzi, hogy európai részvénytársaságként sokkal könnyebben be tud hatolni más tagállamok piacára, mivel az „európai” profilt az egyes tagállamok társadalma könnyebben elfogadja, mint a „nemzeti”, amely mögött számos esetben az egyes tagállamok expanzív törekvéseit, sőt akár „agresszív” terjeszkedését vélheti felfedezni.¹⁷

Az európaiság jelentősége azonban változó. A válaszok szerint különösen a kis országokban, Kelet-Európában, Belgiumban és az exportorientált országokban (mint például Németország) működő gazdasági társaságok számára jelent előnyt.

¹⁵ <http://eur-law.eu/HU/BIZOTTSAG-JELENTESE-EUROPAI-PARLAMENTNEK-TANACSNAK-europai-reszvenytarsasag-SE,474363,d> 2015. november 5.

¹⁶ Vállalati munkavállalói részvétel az európai részvénytársaság statútuma szerint. http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef10781_hu.htm

¹⁷ INOTAI András: *Javíthatja-e az európai részvénytársaság (Societas Europaea) Európa globális versenyképességét?* EURÓPAI TÜKÖR XII. ÉVF. 6. szám, 22. o.

Ugyanakkor néhány tagállamban a nemzeti elnevezést egyes ágazatokban eladhatóbbnak tartják, mint az európai elnevezést.

A válaszadók szerint, ennél a társasági formánál lényegesen ösztönző tényező az a lehetőség, hogy a társaság székhelye áttehető egy másik tagállamba. Ezt a lehetőséget különösen vonzóan találják a holdingtársaságok számára. A gyakorlatban azonban csak kevés SE helyezte át a székhelyét másik tagállamba.¹⁸

A nyilvános konzultációban részt vevők pozitív tényezőként értékelték azt a körülményt, hogy az SE lehetőséget ad a cégcsoportok számára, hogy struktúrájukat átszervezzék, és egyben egyszerűsítsék. Ez azt mutatja, hogy az SE-vé történő átalakulás, beleértve a leányvállalatok fiókteleppé való átalakulását, különösen vonzó a pénzügyi és biztosítási ágazatban működők társaságok számára. Az előnyök közé sorolják még azt a körülményt is, hogy az SE egyetlen felügyeleti hatóság alá tartozik még akkor is, ha több tagállam területén működő leányvállalata van.

A nyilvános konzultációban résztvevők egy csoportja ugyancsak az előnyök között említette, hogy az SE forma a bankokkal folytatott tárgyalások során és az uniós pénzügyi támogatásokkal kapcsolatos pályázatok esetén erősebb pozíciót ad a társaságoknak.

A résztvevők az SE alapítása kapcsán visszariadó tényezőként szóltak arról, hogy az SE alapítási költsége nagyon magas, az alapítással kapcsolatos eljárás rendkívül időigényes, és bonyolult. Az SE alapítás magas költségeire példaként említhető az Allianz és a BASF. A két cég esetében az SE-ként való újralakulás költsége 95 millió EUR és 5 millió EUR volt. Ezekről az esetektől eltekintve a külső tanulmány által a vizsgálatba bevont SE-k átlagos alapítási költsége körülbelül 784 000 EUR (ideértve az adó- és jogi tanácsadási költségeket, fordítási és bejegyzési költségeket). Az alapítási költségek összességében körülbelül 100 000 EUR és 2–4 millió EUR közötti összegig terjednek.

A Rendelet eredeti célja az volt, hogy európai társasági formát biztosítson a már létező, megfelelő méretű, határokon átnyúló vállalkozások számára, úgy, hogy a kis- és középvállalkozások számára se legyen nehéz SE alapítása. A konferencia és a nyilvános konzultáció bebizonyította, hogy a vállalkozások, különösen a kkv-k számára a jelenlegi alapítási feltételek komoly terhet jelentenek. Nagy a jogbizonytalanság a tanácsadók és az illetékes állami hatóságok körében, mely arra vezethető vissza, hogy még nem áll kellő gyakorlati tapasztalat a rendelkezésükre.

A konferencia és a konzultáció résztvevői arra is felhívták a figyelmet, hogy a rendelet nem teszi lehetővé, hogy korlátozott felelősségű társaság határokon átnyúló egyesüléssel vagy átalakulással közvetlenül alapítson SE-t, és szétválással sem lehet SE-t létrehozni, így ezeket olyan területnek tartják, amelyek módosítását érdemes lenne megfontolni. Az SE szétválással történő alapításának lehetősége összefügg azzal a kérdéssel, hogy szélesíteni kellene az egyesülésnek a Rendelet 17. cikkely (2) bekezdésében meghatározott koncepcióját. A konzultáció egyik résztvevője azzal érvel, hogy a szétválás az átalakítás nyilvánvaló eszköze mind egy tagállam határa-

in belül, mind határokon átnyúlóan, és az SE alapítását célzó, határokon átnyúló szétválás könnyebb és kevésbé időigényes lenne, mint a jelenlegi alternatívák. Az az érv is elhangzott, hogy bár közösségi szinten nincsenek előírások a határokon átnyúló szétválásra, az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata a Sevic-ügyben¹⁹ (C-411/03.) már lehetővé tette a határokon átnyúló szétválás végrehajtását, ha az érintett gazdasági társaságok különböző tagállamok joga alá tartoznak. Másrészt a külső tanulmány megállapítja, hogy ha lehetővé válik SE alapítása szétválással, az ahhoz vezethet, hogy egy cégcsoport gazdasági és jogi egysége tovább bomlik, ahelyett, hogy a csoport egyszerűbbé válna.

6. Összegzés

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy az európai részvénytársaság alapszabályáról szóló 2157/2001/EK rendeletet eredeti célkitűzései nagy részében megvalósultak. Ez a társasági forma lehetővé tette az európai dimenziójú gazdasági társaságok számára, hogy székhelyüket a Közösség bármely tagállamába áthelyezzék, cégüket átalakítsák, átszervezzék és a különböző igazgatási struktúrák között válasszanak a kisebbségi részvényesek és a harmadik felek érdekeinek védelme mellett. Az SE valódi jellemzője az európaiság és a nemzetek feletti jelleg.

Az elmúlt évek tapasztalatai azonban megmutatták a jogszabály alkalmazásának gyakorlati problémáit is. Ezek között elsőként kell megemlíteni, hogy a Rendelet nem ír elő egységes formát az egész Unióra, hanem 28 különböző SE formát tesz lehetővé. Emellett a Rendelet számos esetben hivatkozik a nemzeti jogra és ugyanakkor bizonytalanság van a közvetle-

¹⁹ A német SEVIC Systems AG és a luxemburgi Security Vision Concept SA közötti egyesülési megállapodás 2002-ben jött létre olyan formában, hogy az utóbbi társaság megszűnéséről valamint vagyonának a SEVIC részére történő egyetemes átruházásáról a felek közt egyezség született. Az ügyben első fokon eljáró német bíróság azért utasította el a fűző cégjegyzékben történő feltüntetését, mert az alkalmazandó jogszabály csak a németországi székhelyű társaságok egyesülését tette lehetővé. A SEVIC a koblenzi tartományi bíróságon támadta meg az elutasító határozatot, amely az Európai Közösségek Bíróságához fordult annak megállapítása végett, hogy vajon a fent említett német előírások összhangban vannak-e a közösségi joggal. A Bíróság mindenekelőtt kihangsúlyozta, hogy a tagállamok határain átnyúló vállalati egyesülések a közösségi jog szempontjából is különösen fontosak, mivel érintik az EGK Szerződés 43. cikkében lefektetett, a vállalat alapítás szabadságához fűződő jogot. December 13-án meghozott döntésében a Luxemburgi Bíróság abból indult ki, hogy egy gazdasági társaság létrehozatala és működtetése tekintetében elsősorban annak az országnak a jogi feltételrendszere irányadó, ahol az létrejött és ahol az kifejteti tevékenységét. A Bíróság ugyanakkor rámutatott arra, hogy egy olyan szabályozás, amely csak hazai társaságok egyesülését teszi lehetővé, korlátozza a vállalat alapítás szabadságát és eképpen ellentétes az európai szabályozással. A Bíróság elismerte, hogy valóban lehetséges a közérdek védelme érdekében bizonyos megszorításokkal élni ezen alapjog tekintetében, ugyanakkor a megszorítások csak abban az esetben igazolhatók, ha a hitelezők, a kisebbségi tulajdonosi jogok és az alkalmazottak érdekeinek védelmében születtek és segítségükkel továbbra is fenntartható a pénzügyi ellenőrzés hatékonysága és a társaság által lebonyolított ügyletek összhangban maradnak az törvényi előírásokkal. Végül a Bíróság hozzátette, hogy a fenti esetekben is fontos az, hogy a vállalat alapítás szabadságát érintő megszorítások csak céljuk eléréséhez szükséges mértékben legyenek alkalmazandók s megállapította, hogy a vitatott német szabályozás e mércével mérve túlságosan szigorúnak bizonyult.

¹⁸ A 2010. június 25-i adatok szerint 49.

nül alkalmazandó jog jogi hatása és nemzeti joggal való kapcsolódása körül. Az SE-k egyetlen megoszlása a Közösségen belül, azt mutatja, hogy a Rendelet nem igazodik valamennyi tagállam gazdasági társaságainak helyzetéhez.

A Bizottság jelentése felhívja a figyelmet arra, hogy a Rendelet módosítására irányuló javaslatoknak messze szem előtt kell tartaniuk, hogy a Rendelet hosszú tárgyalások eredmé-

nyeként nehezen kialakított kompromisszumként született meg. Ezért bármely előterjesztett módosítást a Rendelet lehetséges felülvizsgálatával párhuzamosan, hatásvizsgálat mellett, a Szerződés 154. cikkének megfelelően a szociális partnerekkel való, konzultációval kell megvizsgálni.

Prugberger Tamás¹

KÉT PILLÉREN NYUGVÓ NYUGAT-EURÓPAI KÖTELEZŐ ÁLLAMI-ÖNKORMÁNYZATI TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS

Virágzás, visszaszorulás és újbóli előretörés

A nyugat-európai államokban a II. Világháborút követően a posztkommunista közép-, és kelet-európai államokhoz hasonlóan felosztó-kirovó rendszerű egy pilléren nyugvó állami biztosítás alakult ki, kötelező jelleggel. A nyugdíjbiztosítást a kontinentális európai államokban teljesen új alapokra kellett helyezni, mivel a háború előtti nyugdíjbiztosítási intézetek túlnyomó többsége tönkre ment, bérházaik többségét lebombázták, működésük tőkealapja pedig vagy még a háború alatt elenyészett vagy pedig a háborút követő inflációnak esett áldozatul. Az állami intézkedés folytán megalakult nyugdíjbiztosítási intézményrendszert a nyugat-európai államok túlnyomó többsége önkormányzati formában alakította ki. Ez annyit jelentett, hogy egyrészt a kötelezően biztosítottak a biztosító intézetnek nem ügyfeleivé, hanem tagjaivá váltak, akiknek joga, hogy figyelemmel kísérjék saját befizetések sorsát és felhasználását, másrészt aktív és passzív választójog gyakorlásával megválaszthatják saját maguk közül a területi nyugdíjpénztárak és a központi nyugdíjintézet felügyelőtanácsának, a board rendszerben pedig az igazgatóság munkavállalói oldalt képviselő tagjait. A munkáltatói érdekvédelmi szervezetek ugyancsak hasonló módon küldöttek útján képviseltetik magukat a felügyelő tanácsban, illetve az igazgatóságban. Ezen túlmenően a fenntartó állam, amely hiány esetén garanciát vállal a nyugdíjak kifizetéséért és ezért az állami költségvetés egyik önálló alrendszerébe beépíti a nyugdíjbiztosítással kapcsolatos kiadásokat, valamint fenntartja és működteti a nyugdíjbiztosítás intézményrendszerét, szintén tagja nyugdíjbiztosítási önkormányzatnak, amely az egyes nyugat-európai államokban egymástól némileg eltérő sajátosságokat mutat. Területi szinten nyugdíjbiztosítási pénztárak működnek a felügyelő-, vagy az igazgató tanácsban a szakszervezeti és a munkáltatói képviselet e hármas összetételű önkormányzata mellett.²

Az önkormányzat e hármas összetételét az indokolja, hogy a nyugdíj-biztosítási járulékbefizetés megoszlik a munkavállalók és a munkáltatók között, mégpedig többnyire fele-fele arányban. Ez alól Nyugat-Európában Franciaország jelent kivételt, ahol a járulék kétharmadát a munkáltató, egyharmadát pedig a munkavállaló viseli. A munkavállalói oldalt a nyugdíjbiztosítási önkormányzatban a szakszervezeti oldal jelöltjeiből, míg a munkáltatói oldalt a munkáltatói érdekvédelmi szervezetek jelöltjeiből megválasztott személyek képviselik. Az állam, mint intézményfenntartó a leglényegesebb elem eme önkormányzatban belül, amely arányos (paritásos) képviselettel szól bele a nyugdíjbiztosítási önkormányzati rendszer gazdálkodásába és biztosítja a gazdálkodás visszaélésmentes, szakszerű jellegét.³

Erre az alap-pillérrre épült rá az 1960-as években épült második pillérként teljesen önkormányzati alapon a kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosítás ILO egyezmény alapján, amelyhez az Európai Gazdasági Közösség legtöbb tagállama csatlakozott. Az ILO egyezmény ugyanis azt tűzte ki célul, hogy a munkáltatók és a munkavállalók érdekvédelmi szervezetei közösen alakítsanak ki egy olyan kiegészítő biztosítást, amelynek a működtetéséről elsősorban e két érdekvédelmi szervezet gondoskodik, a járulékokat pedig a munkavállalók és a munkáltatók közösen viselik. Ennek történelmi gyökerei egészen a középkori bányatársas-ládákhoz nyúlnak vissza, amely részben a bányászok, részben pedig a bányafenntartó vállalkozások hozzájárulásából működtek és biztosították az előregegett vagy betegség miatt ideiglenesen vagy véglegesen keresőképtelenné vált bányászok és családjuk megélhetését. Ha a bányavállalat állami kézben volt, akkor ennek fenntartásáról és megszervezéséről, valamint a munkáltatói hozzájárulásról az állami költségvetés gondoskodott, ha pedig a bánya magánkézben volt, akkor minderre az állam a bányabirtokost ki-

¹ Prof. em. Dr. Prugberger Tamás, D.Sc., Miskolci Egyetem

² A rendszer összefoglaló részletes leírását adja az eredeti forrás-megjelölésekkel Prugberger Tamás: *Érdek és érdekegyeztetés a jogban*. Bíbor Kiadó, Miskolc. 2002. 183-208.

³ Bertram Schulin: *Sozialrecht*, 3. Aufl. V. Kapitel, 112-115. (Grundpens. vers.), 171-179. *Betriebspensionversicherung*. Wenner Verlag, Düsseldorf.; Wolfgang Tillmanns: *Sozialversicherung und Sozialaufgaben in Frankreich*, *Inernationalen Wirtschaftsberichte*, 19/1999. 208-228.

rályi rendelettel kötelezte. Ez nagyon jól kirajzolódott a felső-magyarországi állami és magán bányabirtokosságok esetében, ahol a magánbányák jelentős része a Fugger család kezében volt.⁴

Visszatérve az üzemi kiegészítő nyugdíjrendszerre – amely mint látható, nem volt előzmények nélküli –, az beintegrálódott az állami önkormányzati nyugdíjrendszerbe és párhuzamosan működött és működik nyugaton ma is a szintén önkormányzati és részben alap-, részben kiegészítő szakmai nyugdíjbiztosítási rendszerrel (orvosi, ügyvédi, mérnöki, magántisztviselői és vasutas nyugdíjbiztosító intézetek), és részben pedig az állami fenntartású területi nyugdíjintézetekkel, ahol a kötelező alapnyugdíjbiztosítás mellett megköthető a kiegészítő nyugdíjbiztosítás is. A jogi szakirodalom annál fogva, hogy a nyugdíjintézetek felügyelő-, vagy igazgató tanácsába az érintett társadalmi csoportok a nyugdíjbiztosított lakosság és a munkáltatók választásával bekerült képviselői ülnek és az állammal együtt közösen irányítják és működtetik a nyugdíjbiztosítási intézményrendszert, annak ellenére önkormányzati vonásúnak minősíti, hogy mind az adójellegűen fizetendő járulékok, mind a nyugdíjak mértéke, mind pedig a biztosítottági idő hossza, valamint az egyéb más feltételek kogens módon vannak tételes-jogilag meghatározva. Ezzel szemben viszont a második pillért képező kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosításnál teljes mértékben érvényesül az önkormányzatiság. Annál fogva, hogy az üzemi nyugdíjbiztosításnál abban az esetben, ha egy adott időszakban kevesebben mennek nyugdíjba, akkor a vele azonos következő időszakra a nyugdíjtörvényben meghatározott kereteken belül csökkenhet a fizetendő nyugdíj-járulék mértéke, ha pedig többen mennek nyugdíjba, akkor viszont ennek a mértéke e keretek között emelkedhet. A csökkentésről, valamint a növelésről egyaránt a biztosítási matematikus (aktuárius) javaslata alapján az önkormányzat résztvevői, vagyis a biztosítottaknak, a szakszervezeti és a munkáltatói szövetségeknek valamint az államnak az üzemi nyugdíjpénztárakban, a szakmai nyugdíjpénztárakban pedig az adott szakma választott képviselői együttesen, bizonyos időszakokra megkötött kollektív megállapodásokban döntenek, amelyek a kollektív megállapodásban meghatározott időszakra lesznek érvényesek.⁵

A területi pénztárak állami fenntartásúak, de állami és koalíciós partnerek, valamint a biztosított tagok által kollektíven irányított önkormányzati intézmények, míg a szakmai pénztárak a szakma küldöttei által, az üzemi pénztárak pedig munkáltató és az ott dolgozó munkavállalók választott küldöttei által irányított önkormányzati biztosítási intézmények, amelyek választott küldöttek útján országos szakmai, a szakmai szövetségeket alkotnak, a szakmai szövetségek pedig az országos szakmaközi szövetségnek a tagjai. Az országos szakmaközi üzemi nyugdíjbiztosítási szövetség pedig betagozódik az országos szakmai szövetségekkel együtt az állami fenntar-

tású területi pénztárakat, valamint az egyes országos szinten létező ágazati-szakmai nyugdíjbiztosítási alapokat összefogó nemzeti nyugdíjbiztosítási intézetbe, ahol az intézet felügyelő tanácsába, a board rendszerben pedig az igazgató tanácsába paritásos képvisellel valamennyi társadalmi partner által megválasztott vagy delegált küldöttekből álló tagok útján kialakított nemzeti nyugdíjbiztosítási önkormányzat. Ez a két-pilléres önkormányzati nyugdíjbiztosítási rendszer csiráiban a bismarki rendszerre épül, amelyet a germán jogrendszerű államokon (Németország, Ausztria, Svájc és részben Hollandia) kívül a frankofon-latin államok is átvettek. A germán rendszerű államok közül egyesekben –ahová tartozott 1993 és 1998 között Magyarország is -- a nemzeti (országos) nyugdíjbiztosítási intézet és az alája tartozó területi és szakmai nyugdíjpénztár-alapok elkülönülnek a hasonló felépítésű és szintén önkormányzati módon működő egészségbiztosítási szervezettől. Ez fenn áll Ausztriában, de még következetesebben Svájcban, ahol mind az egészségbiztosítás, mind a nyugdíjbiztosítás, mind a balesetbiztosítás területi pénztárait egymástól elkülönítve a Svájci Betegbiztosítási, a Nyugdíjbiztosítási és a Balesetbiztosítási Intézet (Schweizerische Krankenversicherungs-, Pensionsversicherungs-, és Unfallversicherungsanstalt) fogja össze.⁶ Másoknál viszont – így pl. Németországban – a kettő összekapcsolódik a Német Szövetségi Szociális Segélyező Intézetben, amelynek felügyelő tanácsa szintén a már megtárgyalt három-, illetve négyoldalú összetételű önkormányzattal működik. A frankofon-latin rendszerű államok, így Franciaország és Olaszország esetében a hasonló önkormányzatisággal felépülő két pilléren nyugvó, állami fenntartású alap-, és üzemi-szakmai kiegészítő nyugdíj-, és egészségügy-biztosítási szervezetrendszer a némethez hasonló módon betagozódik a Nemzeti Szociális Biztosítási Intézetbe.⁷

E bismarki rendszerből kifejlesztett germán és frankofon-latin rendszer a nyugat-középeurópai államokban az uralkodó rendszer. Emellett még két rendszer ismeretes, melyek alap szerkezetükben szintén két pilléren, egy alap és egy kiegészítő nyugdszanak. Közülük az egyik a lakossági, illetve népi biztosítási skandináv rendszer, a másik pedig a beveridzi angol-szász hasonlóan kétpilléres rendszer. A kettő közül az elsőnél mind a két pillér önkormányzaton nyugszik, míg az utóbbi csak részben önkormányzati.

A skandináv lakossági-népi nyugdíjbiztosítás az egészségbiztosítással együtt a települési önkormányzatra van felépítve. A települési önkormányzati hivatal pénzügyi osztálya szedi be a jövedelemadóval együtt az alap- pilléren nyugvó nyugdíj-, és egészségbiztosítási járulékokat, amelyet területi társadalombiztosítási pénztárba, amely a társadalombiztosítási járulékbefizetések nyugdíjbiztosításra és egészségbiztosításra vonatkozó összegét elkülöníti egymástól, két külön számlarendszeren kezelve. Az alapnyugdíjbiztosítás is innen kerül kifizetésre. Az alapbiztosításnál külön szakmai önkormányzat nincs, hanem települési önkormányzatiság létezik. A kiegészítő üzemi és szakmai biztosítás viszont a germán-frankofon rendszerhez hasonlóan épül fel az ott már bemutatott önkormányzatiság

4 Venczel Cusztáv: Magyar és erdélyi bányajog rendszere, Buda, 1866.; Csizmadia Andor--Kovács Kálmán--Asztalos László: Magyar Állam-, és jogtörténet, Tankönyvkiadó, Budapest, 1972. 114-115.

5 Schulin, 2. sz. jegyzetben hiv. hely; Rentenversicherung im internationalen Vergleich (Die Allgemeine Altersversicherungssysteme in neun ausgewählten Staaten) Hrsg. VRD. Alfred Metzner Verlag, Landesberichte (Lb.)

6 Schaubert/Stillich: Landesbericht (Lb.) Österreich, 152-154.; Ebenhötz: Lb. Schweiz, 183-185.

7 Schinder: Lb. Frankreich und Italien, 69-70. (Fr.) et 115-116. (I)

mellett és ugyanígy épül fel a területi társadalombiztosítási pénztárrendszer és a Nemzeti Társadalombiztosítási Intézet is.⁸

A beveridzsi rendszeren alapuló, a munkanélküli és a szociális segélyezésre, valamint az egészségbiztosításra és a nyugdíjbiztosításra egyaránt kiterjedő egységes társadalombiztosítási szervezetrendszeren belül van elhelyezve a szintén kétszintű nyugdíjbiztosítás, amelyben külön részre tagolódik a magán és az állami egzisztenciák nyugdíjbiztosítása. Mind a segélyezési, mind az egészség-, mind a nyugdíjbiztosításra magán-egzisztenciákat az angol társadalombiztosítási jog négy járulékfizetési csoportba sorolja: Az elsőbe tartoznak a munkavállalók, akiknek a bérarányos járulékát a munkáltatók és a munkavállalók közösen fizetik. A második csoportba tartoznak az önállóak, egységes összegű járulékkal, amelyet ők fizetnek. A harmadik csoportba kerülnek besorolásra a szabadon biztosítottak, ugyancsak egységes összegű járulékfizetési kötelezettséggel, végül a negyedik csoportba tartoznak azok az önállóak, akik a törvényben meghatározott összeg feletti jövedelemmel rendelkeznek, aki a járulékot a jövedelmüknek a törvényben megállapított százalékos aránya szerint fizetik. Az első pillér az állami alapnyugdíj-biztosítás, a basic pension, míg a második az additional pension, vagyis a kiegészítő biztosítás. Ez lehet szakmai, azaz "branch" biztosítás, a munkavállalók esetében pedig a már tárgyaltak szerint felépülő üzemi biztosítás. Az állami alkalmazottak részére mind a basic, mind pedig az additional pension-t az állami fenntartású Department of Health and Social Security (DHSS) fizeti. Az állami kiegészítő nyugdíj összege nagyobb, mint a kiegészítő nyugdíjé. Ezért az angol nyugdíjelőírások lehetőséget biztosítanak arra, hogy a már befizetett alacsonyabb összegű járulékok kiegészítése mellett egy ún. „contracting out”-tal átléphessenek a magasabb összegű állami kiegészítő nyugdíjba.⁹

A második pillérhez tartozó kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosítási rendszert a chilei és dél-amerikai modellt kidolgozó chicagói közgazdasági iskola egyik vezető Nobel-díjas közgazdászának, Milton Friedmannak a koncepciója szerint a neoliberalis társadalom-gazdasági politika igyekezett a közép-, és kelet-európai új EU tagállamok esetében sajátos módon privatizálni. A koncepció szerint a kiegészítő második pilléren olyan magánnyugdíj-pénztárak legyenek, amelyeket települési, köztestületi, munkahelyi és egyéb szervezetek, társadalmi és/vagy vállalkozói csoportok hoznak létre, amely államilag elismert magánnyugdíj-biztosító pénztárakba lenne kötelező belépni tagsági jogviszonnyal minden biztosítottnak. A biztosítottak tagdíjat fizetnek a nyugdíjbiztosítási pénztárba és az állami alapbiztosítást meghaladó kiegészítő biztosítást innen kapják. A kiegészítő biztosításnak ezt a rendszerét a neoliberalis politikai irányvonal azonban nemcsak a latin-amerikai országokban igyekezett terjeszteni, hanem Európában is. Több államban, mint pl. Hollandiában és Ausztriában politikai nyomásra kezdett az üzemi kiegészítő nyugdíjbiztosítás visszaszorulni. A második pilléres kötelező magánnyugdíj-biztosítási rendszert igyekeztek ráerőltetni a közép-, és kelet-európai országokra is, aminek pl. Csehország is eleget tett. A Horn kormány alatt pedig Magyarországon is kialakították

az 1997. évi LXXXII. törvénnyel, és ez volt hatályban egészen 2010-ig. Kötelező jellegét akkor számolta fel a 2010 tavaszán hivatalba lépett második Orbán kormány, miután kiderült, hogy az önkormányzatiság csak látszat önkormányzatiság volt, igen sok visszaéléssel valamint szakmai dilettantizmussal. A bal-liberalis politikai holdudvarhoz tartozott vezetés a legtöbb magánnyugdíjpénztárnál elkülönülve és a saját érdekei szerinti irányította e pénztárakat, amelyek e nélkül is életképtelenek voltak a szükséges tőkenagyság hiányában. Emiatt az éppen 2006-ban kirobbant gazdasági világválság időszakában és azt követően nem tudták az esedékes nyugdíjkifizetéseket teljesíteni. Mindezt a Gazdaság és Jog 2011. évi áprilisi számában Barta Judit és jó magam is kielemeztük.¹⁰ Az újonnan megalakult második Orbán kormány azonban nem állított a második pillérbe tartozó jelleggel kiegészítő nyugdíjbiztosítást a nyugati üzemi biztosításhoz hasonló formában, noha nyugaton az üzemi kiegészítő nyugdíjbiztosítás újból reneszánszát éli, foglalkoztatói nyugdíjbiztosítás formájában, amelyről Barta Judit ír részletesen.¹¹

E foglalkoztatási nyugdíjbiztosítást a munkáltató és a munkavállaló együttesen fizetik. Ez egy olyan kiegészítő jellegű nyugdíjbiztosítás, amelyet ha megalapítanak, zártkörű részvénytársaság formájában működik az erről szóló uniós rendelet szerint. Ezzel viszont az a probléma, hogy a Zrt. lényegében bármely biztosító intézethez hasonlóan profitorientált vállalkozásként működik. Ezért a biztosítottak legfeljebb csak formálisan tagjai a Zrt.-nek, ténylegesen azonban más biztosító társaságokhoz hasonlóan csak ügyfelei. Bár az Európai Unió ezzel a foglalkoztatási nyugdíjjal szeretné kiszorítani a valóban önkormányzati módon működő kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosítási rendszert, ez eddig még nem sikerült. Hollandia és Szlovákia ennek a konstrukciójára alakította át a kötelező egészségbiztosítási rendszerét, aminek eredménye mindkét országban az ezt bevezető liberális kormány bukása lett. Mind a két állam vissza szeretné állítani a korábbi egészségbiztosítási rendszerét, azonban ennek az egészségbiztosításhoz hozzájutott Zrt-ék ellenállnak. Magyarországon Gyurcsány Ferenc bal-liberalis kormánya akarta az egészségbiztosításnak ezt a rendszerét bevezetni, amit a népszavazás hiúsított meg. A Gyurcsány kormányt felváltó hasonló beállítottságú Bajnai kormány a parlamenttel elfogadtatta kötelező alapnyugdíjbiztosításként a munkavállalói nyugdíjbiztosítási modellt, amelynek hordozói a Zrt-ék lettek volna profitorientált jelleggel. Ezt azonban a 2010-ben hivatalba lépett polgári beállítottságú második Orbán kormány azonnal hatályon kívül helyezte. A foglalkoztatói nyugdíjat az EU rendelet ellenére sem sikerült Magyarországon bevezetni, mivel a munkavállalók és a munkáltatók egyaránt helyette a kafetériát választották.

Ami Magyarországon a társadalombiztosítási önkormány-

⁸ Kunhardt: Lb. Danemark, 47-49.; Schötz: Lb. Schweden, 171-173.

⁹ Heerma van Voss: Lb. Grosbritannien, 12-13, 83-85.

¹⁰ Barta Judit: Visszatérés az egypilléres kötelező nyugdíjrendszerhez (A 2000 december 13.-án elfogadott törvénycsomag értékelése) Gazdaság és Jog, 2011/3., Prugberger Tamás: A magyar kötelező nyugdíjrendszer reformja a magánnyugdíj-pénztárak ellenében és a reform továbbvitelének a lehetőségei nyugat-európai mintára. U. ott.

¹¹ Barta Judit--Prugberger Tamás: A foglalkoztatói nyugdíj megszervezésének és finanszírozásának útjai az Európai Gazdasági Térség államaiban és Magyarországon, In: Lentner Csaba szerk.: Adózási pénzügyek és államháztartási gazdálkodás. Közpénzügyek és államháztartástan. II. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Kiadása. Budapest, 2015. 250-260. o.

zati rendszert illeti, amelyet 1993-ban az Antall kormány kialakított, a bal-liberális Horn kormányt felváltó 1998-ban hivatalba lépett Orbán kormány felszámolta. A felszámolás indokolt volt, mert az Antall kormány elkövette azt a hibát, hogy a német önkormányzati modell alapul vétele ellenére nem vette be az önkormányzatba az államot, hanem azt és az önkormányzati választások megszervezését teljesen a szakszervezeti és a munkáltatói országos szövetségekre bízta. Mind az egészségbiztosítási, mind pedig a nyugdíjbiztosítási önkormányzat élére a Magyar Munkáltatók és Vállalkozók Országos Szövetségének és a Magyar Szakszervezetek Országos Szövetségének (MSZOSZ) az elnöke került, akik a másik elnöki állásukat is meg akarták tartani. Az Alkotmánybíróságnak kellett kimondani az összeférhetetlenséget. Természetesen mind a két vezető a magasabb illetménnyel járó Országos Egészségbiztosítási Pénztár, illetve az Országos Nyugdíjintézet elnöki posztját választották. Ennél fogva a szakszervezeti és a munkáltatói szövetségnél az elnökhelyettes került az elnöki székbe. Mindezek következtében mind a két biztosítási ágazatban komoly hiányok álltak elő a pazarlások és az önkormányzati rendszerbe be nem épített állami kontroll hiánya miatt. Ezért helyesen járt el az első Orbán kormány, amikor megszüntette mind a két önkormányzatot. Hiba volt azonban, hogy nem állította vissza mind a kettőt átszervezve úgy, hogy abba beépítésre kerüljön az állam is, a fentiek során már bemutatott nyugat-európai államokhoz hasonló jelleggel.¹² Ehelyett mind a két társadalombiztosítási rendszert a pénzügyi felügyelet alá helyezte, sőt az ügyintézés pénzügyi rendszerét is felszámolta 2015 áprilisával, amikor is az ügyintézés kormányhivatali hatáskörbe utalta. Ez két okból is problematikus. Egyrészt amiatt, hogy a legtöbb nyugat-európai állam a társadalombiztosítási önkormányzat által már korábban is lehetővé tett tagsági tőkenövekedés és a befizetett járulékok fel-

használásának figyelemmel kíséréseinek a lehetőségét a tagok számára tovább erősítette¹³, nálunk viszont a fenti intézkedések miatt erre egyáltalán nincsen lehetőség. Másrészt amiatt is problematikus, mert a társadalombiztosítási ügyintézés olyan hivatali rendszerbe került, amely ilyen tevékenységgel sohasem foglalkozott. A társadalombiztosítási ügyintézés ugyanis pénzügyi tevékenység és ez által egy külön szakma.

Arra való tekintettel, hogy a hivatalos magyar statisztika szerint is növekszik hazánkban az üzemi balesetek száma, indokolt lenne a nyugat-európai üzemi balesetbiztosítás járulékbefizetési és német önkormányzati rendszerét átvenni. Magyarországon az üzemi balesetbiztosításnak a ma már adó jellegű járulékbefizetése az egészség-, és a nyugdíjbiztosítási járulékbefizetésbe van beépítve, amelynek fizetési terhe nagyobb arányban a munkáltató, kisebb arányban pedig a munkavállaló vállán nyugszik. Ezzel szemben valamennyi nyugat-európai államban az üzemi balesetbiztosítás esetében a járulékfizetés csak a munkáltatót terheli azon az alapon, hogy az üzem-működés kockázatát neki kell viselnie és az ő kötelezettsége az üzemi munkavédelem megszervezése. Emellett Németországban a munkáltatók kötelesek az adott szakterületüknek vagy gazdasági ágazatuknak megfelelő szakmai szövetkezetbe belépni, mely szalmi szövetkezetek az egyes szakmák és gazdasági ágazatok szerint tartományi és szövetségi szakmai szövetkezeti szövetségekbe szerveződnek. A munkáltatók járulék helyett tagdíjat fizetnek, amely a tartományi és az országos szövetség határozata szerint az itt is jogszabályilag megállapított keretek között csökkenhet vagy növekedhet aszerint, hogy miként alakul az üzemi balesetek száma.¹⁴ Svájcban is némileg hasonló a rendszer, mivel az ottani Balesetbiztosító Intézet (SUVA) igazgató tanácsa a járulékbefizetést hasonlóképpen alakítja.¹⁵ Helyes lenne, ha Magyarország is átvinné e két rendszer közül valamelyiket.

¹² Prugberger: 1. sz. jegyzetben hiv. mű, 219-222.

¹³ Menyhárt Szabolcs: Az öregségi biztosítási rendszer. PhD. értekezés, Miskolci Egyetem ÁJK. Miskolc, 2007. 201-211. (a svéd NDC pontrendszer)

¹⁴ Kasseler Kommentar, Unfallversicherung (UVO)

¹⁵ Eberhöcht, Lb. Schweiz, 198.

A CSALÁD SZEREPE A HOZZÁTARTOZÓI NYUGELLÁTÁSOKBAN

A hozzátartozói ellátások esetében a család szerepe az eltartó erejében érhető tetten, melyet a társadalombiztosítás be is épít a nyugellátások rendszerébe, emellett azonban összetett problémaként is tekinthetünk a család és a nyugdíjbiztosítás kapcsolatrendszerére, melyet az utóbbi időben előtérbe kerülő családtámogatás és gyermekvállalás ösztönzésében is tetten érhetünk. A következőkben az alábbi pontokba rendezve kívánom a család szerepét a hozzátartozói ellátásokon keresztül bemutatni.

1. A hozzátartozói nyugellátás helye a jogrendszerben – nyugdíj v. családtámogatás

A hozzátartozói nyugellátás a nyugdíjrendszer által nyújtott ellátások meghatározó eleme. Helyzete ennek ellenére számos kérdésen keresztül bizonytalan. A hozzátartozói ellátások ugyanis a biztosítási jogviszonyból és a biztosítási elvű ellátórendszerből nehezen vezethetők le közvetlenül. A biztosítási elvű ellátások alapvető sajátossága, hogy a hozzájárulást fizető válik jogszerzővé, mely értelemszerűen a hozzátartozói nyugdíj esetében nem valósulhat meg. Emiatt a hozzátartozói nyugdíjak biztosított elven nyújtott ellátásként való elismerése is megkérdőjelezhető.

Céljukat tekintve viszont a hozzátartozói ellátások kettős irányúak: egyrészt a szolidaritás jegyei alapján a korábbi élet-színvonalon való megélhetést kívánja – legalább átmenetileg – biztosítani, másrészt a biztosítási kockázatot tudja a jogszerző esetében enyhíteni. Az első cél a rászorultsági elvű szociális ellátórendszeren, családtámogatáson keresztül is megvalósítható, azonban a második cél a jogintézménynek kifejezetten a biztosítási elvű ellátórendszerben való szabályozását várja el.

A nemzetközi egyezmények és az uniós jog az özvegyi nyugdíjat és az árvaellátást a társadalombiztosítási intézményrendszer keretei között, a koordináció hatálya alatt helyezik el. A szülői nyugdíj esetében ez a biztosítási dimenzió alacsonyabb szintű, továbbá az ellátás alapja – a gyermek halála – is általánosságban figyelembe nem vett biztosítási kockázat, hanem sokkal inkább a méltányos és támogató állam – szociális alapú – családtámogatási jellegű gondoskodása.

A hozzátartozói nyugdíjak és a családtámogatás kapcsolata ezen a felvázolt kapcsolati hálón keresztül épül fel, vagyis a nyugdíjbiztosítás hozzájárulásfizetési kötelezettségén alapulva kerül be a nyugdíjrendszerbe a nyugellátást megelőzően történő elhalálozás kockázatának kezeléseként. Ezt a kockázatot egyebekben a klasszikus biztosítások jellemzően az

egyösszegű visszatérítés vagy kedvezményezettként történő továbbforgatás intézményével kezelik. A hozzátartozói nyugellátás esetében egyedi megoldásként – a családtámogatást tehermentesítve – a kedvezményezettek feltételhez kötött ellátása valósul meg. Ebből a megközelítésből a szociális ellátórendszer, családtámogatás tehermentesítését biztosítja a hozzátartozói nyugellátás, úgy, hogy ezzel a járulékbefizetések is a Nyugdíjbiztosítási Alapban tarthatóak. Amennyiben a hozzátartozói nyugellátásokat a családtámogatások rendszerében helyeznénk el, akkor az az Alapon kívüli többletforrásból válik csak finanszírozhatóvá, valamint az alanyi jog és az alapjogi védelem is alacsonyabb szinten valósulna meg.

A következő pontban az Alkotmánybíróság hozzátartozói nyugdíjakat értelmező döntéseit mutatom be röviden.

2. Alapjogi kérdések

A szociális biztonsághoz való joggal összefüggésben az Alkotmánybíróság a korábbi Alkotmány értelmezésekor a hozzátartozói nyugdíjak alapjogi védelmével kapcsolatosan is állást foglalt. Az akkori szabályozás szerint a szociális biztonsághoz való jog kiterjedt az özvegyiség, árvaság, öregség esetére, tehát valamennyi hozzátartozói ellátás területére, továbbá az Alkotmány 70/E. § (2) bekezdése alapján az állam az ellátáshoz való jogot a társadalombiztosítás útján és a szociális intézmények rendszerével garantálta. Ebben a környezetben dolgozta a ki az Alkotmánybíróság a szerzett és a vásárolt jog elvét, mely a jogszerző jogosulton keresztül megilleti a hozzátartozókat is. E körben azonban a társadalombiztosítás valamennyi ellátása tekintetében hasonló korlátot is megfogalmazott az Alkotmánybíróság, ahogy a következő AB határozatban látható.

A 966/B/1997. AB határozatban az Alkotmánybíróság az Alkotmány 2. § (1) bekezdésével összefüggésben azt vizsgálta, hogy sérül-e a jogállamiság elve azáltal, hogy a jogalkotó csak meghatározott időtartamon belül ismeri el az özvegyi nyugdíj-jogosultság feléledését. Az Alkotmánybíróság említett határozatában megállapította, hogy „az Alkotmány rendelkezéseiből nem következik az, hogy az özvegyiség tényénél fogva minden magyar állampolgárnak alanyi joga lenne özvegyi nyugdíjra. Az özvegyi nyugdíj ugyanis a társadalombiztosítás keretében biztosított hozzátartozói nyugellátás, amely nem azonosítható az Alkotmány 70/E. § (1) bekezdésében szereplő özvegyiség esetére szóló, megélhetéshez szükséges ellátáshoz való joggal, hanem annak csupán egyik lehetséges – a társadalombiztosítás rendszerében megvalósuló – formája.” Ebből következően a jogalkotó széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik az özvegyi nyugdíj, illetve feléledésének szabályozása során. A jogalko-

¹ Egyetemi docens, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

tó mérlegelési körébe tartozik annak meghatározása is, hogy hány évben állapítja meg az özvegyi nyugdíj feléledésére nyitva álló határidőt.²

Vagyis az alkotmányosan védett alapjog csak arra terjed ki, hogy a jogszerző hozzátartozóját valamilyen ellátás illesse meg a magyar ellátórendszerben, ennek egyébként még társadalombiztosítási ellátásnak sem kell lennie. Tehát ezalappán a szociális ellátások családtámogatás keretében is szabályozhatók lennének. Különösen igaz ez a megállapítás az Alaptörvény XIX. cikkére figyelemmel, amely már a társadalombiztosítás rendszerén keresztüli ellátás nyújtását sem írja elő. Pusztán az időskor, öregség kockázatának kezelésére állapítja meg a társadalmi szolidaritáson alapuló nyugdíjrendszer általi kötelezettségét. A hozzátartozói nyugellátások védelmi szintje az Alaptörvény szószerinti értelmezésével csökkenthetővé vált.

Az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatában a szerzett és vásárolt jog elvét magasabb szintre emelte a tulajdonjog elvének szociális területen való alkalmazásával. Az Alkotmánybíróság indokolása szerint a tulajdonvédelem szempontjából nincs különbség a saját jogú és a hozzátartozói nyugdíjak között. Az 5/1998. (III. 1.) AB határozat megállapította, hogy „az özvegyi nyugdíj, a szülői nyugdíj – tehát a társadalombiztosítási igény – tekintetében a tulajdonvédelem szempontjából a jogszerző biztosítással azonos jogállású a biztosított hozzátartozója. A továbbiakban, amikor a biztosítottat megillető tulajdonvédelemről beszélünk ezen az özvegyet és a szülőt megillető tulajdonvédelmet is értjük.”³ Vagyis ennek köszönhetően a biztosítási elvű ellátások esetében a várományt általában védelem alá helyezte, kimondva ezzel, hogy a hozzátartozói nyugellátások esetében az elhalt jogszerző járulékfizetése alapján a váromány nem csak őt illeti meg, hanem helyébe lépő jogosultként a hozzátartozókat is.

A tulajdonhoz való jog elvére figyelemmel tehát a hozzátartozói ellátások a biztosítási elvtől függetlenül védelmet élveznek.

3. Demográfiai, közgazdasági vetület

A demográfiai kérdések a nyugdíjrendszer egészét átható problémát jelentenek. Alapvetően az elemzések nem a hozzátartozói nyugdíjakat érintően kerülnek kidolgozásra, hanem a nyugdíjrendszer egésze tekintetében, azonban ugyanazon tendenciák megjelennek mind a saját jogú, mind a saját jogon jogosultságot szerzettek nyugdíját felhasználó hozzátartozói nyugellátások esetében. A hozzátartozói nyugellátások esetében azonban a demográfiai kérdéseknél feszegetett születendő gyerekszám, korfa és ezek kapcsolata és a családtámogatás

szerepe, kérdései közvetlenebb kapcsolatban állnak, hiszen ahogy már korábban kifejtettem a hozzátartozó ellátások egyfajta speciális családtámogatásként is definiálhatóak.

A következőkben így a demográfiai kérdések átfogó bemutatása és az ezen alapuló nyugdíjreform javaslatokat vizsgálom meg.

A demográfusok szerint⁴ a következő öt évtizedben a gazdasági folyamatokban Európai Unió szintjén a demográfiai korstruktúra fényében kell terveznünk, vagyis a népesedéspolitikai alapvetően meg fogja határozni a gazdasági folyamatokat és így a társadalombiztosítási rendszereket. A család szerepe, gyermek születésszám, családtámogatások így közvetlen kapcsolatba kerülnek a nyugdíjrendszerek tervezésével. A családok alapvetően be is töltenek társadalombiztosítást helyettesítő funkciót – lásd beteg ápolása, idős ellátás, következő generáció felnevelése – azonban ennek ellenére a családtámogatást ezidáig nem tekintettük a nyugdíjrendszert meghatározó vetületnek. Az aktuális szakirodalmi álláspont szerint azonban a nyugdíjrendszer egyensúlyát, jövőjét alapvetően nem csak a születendő gyerekszám, hanem a kapcsolódó családtámogatási rendszer is befolyásolja.

Kiindulási alapul szolgál, hogy a gyermek születéséhez szükséges beruházások döntő részét – Magyarországon a 70-80%-át – a családok biztosítják, mely beruházást a nyugdíjrendszer – és itt jegyezném meg, hogy különösen a hozzátartozói ellátórendszer – nem honorálja. Egységes azonban abban is az álláspont, hogy a családok befektetéseit nem a családtámogatásnak kell közvetlen kifizetésekkel helyettesíteni, hanem kompenzálni kell az adózáson és nyugdíjjárulék fizetésén vagy már konkrétan a nyugdíjrendszer kifizetésein keresztül. A gyermeknevelés-függő nyugdíjrendszer vagy más néven családi nyugdíjrendszer ezalappán nem népesedési javaslat, hanem a nyugdíjrendszer igazságosabbá tételére irányul.

Általánosan elfogadott továbbá az a koncepció, hogy a nyugdíjrendszer, illetve annak felosztó-kirovó jellege ellene hat⁵ a gyermekvállalásnak, vagyis a családtámogatási típusú nyugdíjkorrekció nélkül a családtámogatás sem érheti el a szükséges eredményt. Ez részben abban áll, hogy a több gyermeket vállalók hosszabb időre kiesnek a munkaerőpiacról, sokszor alacsonyabb bér mellett vállalnak munkát, melynek köszönhetően végeredményét tekintve alacsonyabb nyugdíjra szereznek jogosultságot, mint a többletterheket kisebb arányban vállaló, ellenben magasabb befizetést teljesítők. A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer tehát negatívan hat a termékenységre, sőt egyes szakirodalmi álláspontok szerint a túlnépesedés megfékezésére is alkalmas.⁶

A felosztó-kirovó nyugdíjrendszer három generációt kapcsol össze: 1. Az aktív korúak kifizetik az idősök nyugdíját,

² Az Alkotmánybíróság ugyan nem vizsgálja, de az özvegyi nyugdíjnak van egy helyettesítő jellege is, hiszen az ellátás célja, a saját jogon jogosultságot nem szerzők számára – a hozzátartozó által befizetett járulékra figyelemmel – a megélhetés biztosítása. Ebben az olvasatban az özvegyi nyugdíj más megítélés alá eshet a segélyezési jelleg túlsúlya miatt. Amennyiben az ellátás saját nyugdíj, jövedelem mellett is biztosításra kerül, úgy az már vásárolt jogként illeti meg a jogosultat.

³ Az özvegyi nyugdíjat szintén várományként kell tehát tekinteni.

⁴ Prskawetz, Fent, Bartner (2007-es kutatás)

⁵ Botos Katalin szerint kifejezetten bünteti a gyermekvállalást. Lásd még továbbá: Botos Katalin: Demográfiai folyamatok és a család, mint életforma, Európai Családtudományi Szemle, II.évf. 2015/1.

⁶ Lásd Hans-Werner Sinn közgazdász művei

2. Cserébe, mert az idősök felnevelték őket, 3. Egyben felnevelik a következő járulékfizető generációt, akik finanszírozni fogják a nyugdíjukat. A nyugdíj megállapításának szabályai viszont csak két generáció összekapcsolását ismerik el vagyis a nyugdíj megállapítása keretében azt veszik figyelembe, hogy mennyi járulék fizetésével járultunk hozzá az idősebb generáció nyugellátásához. Emiatt a rendszer igazságtalanná és önfelszámolóvá válik. Ezt nevezik a közgazdászok a nyugdíj szempontjából láthatatlan munkavégzésnek. Pusztán megjegyzem, hogy a modern közgazdaságtan a gyermeknevelést (mint nem fizetett háztartási munkát) a GDP kalkulálásakor is szükségesnek látják beleszámítani.⁷

A család potenciális gazdasági értéként való elismerése kezd a gazdasági elemzések körében is feléledni. Számos elemzés⁸ mondja ki, hogy a családon belüli transzferek (utazás, oktatás, képzés, lakásvásárlás, stb.) és az aktív szolidaritás (idősök ápolása vagy fordítva nagyszülők besegítése a gyermeknevelésbe) számos egyébként az államra háruló feladatot old meg kiemelkedő költséghatékonysággal.

Mindezen megállapítások annál inkább indokoltan sugallják a nyugdíjrendszer ezirányú korrekcióját, hogy a statisztikai adatok szerint a magyar családtámogatási rendszer a ráfordításokat tekintve – az OECD kimutatásai szerint – a nemzetközi gyakorlatban az élmezőnyben van – 33 országot alapulvéve a 4. helyen található. Vagyis magas ráfordítás ellenére sem érjük el a kívánt eredményt.

A családtámogatás és a nyugdíjrendszer összekapcsolására épül a Népesedési Kerekasztal/Nyugdíjügyi Kerekasztal⁹ gyermeknevelés-függő nyugdíjrendszerének ötlete, mely az említett demográfiai és gazdasági problémák kiküszöbölésére törekszik. A javasolt alapja a fentiekén túl, hogy a társadalom jelentősen meg is adóztatja a gyermekvállalást. Ezen megállapítás alapja, hogy a hagyományos társadalmakban a felnevelt gyermek munkájának eredménye a családé marad (lásd kunfucianus or-

szágok, Tajvan, Dél-Korea), azonban a társadalmi felmelkedés eredményeképpen a család gyengülésével ezek a keretek elcsúsznak és az időskor finanszírozása általánosságban társadalmi feladattá vált. Figyelembe vették, hogy annak ellenére, hogy a társadalom lényegesen többet fordít egy gyermekre, mint egy idősré, a gyermekvállalás mégis elmarad a szükségéstől, melynek oka, hogy a gyermekek esetében a ráfordítás jelentős része a családokat terheli, melyért nem kapnak cserébe semmit.

A gyermeknevelési ráfordítások elismerése nem a gyermekek számára kedvezőbb rendszer kialakítását célozza a nyugdíjrendszer vonatkozásában, hanem a hátrány és igazságtalanság semlegesítésével a családtámogatás motivációs jellegének helyreállítását.

A koncepció két irányból közelíti meg a kompenzáció lehetőségét:

1. nyugdíj összegének megállapításakor vagy a nyugdíjjogosultsági életkor meghatározásakor vennék figyelembe a gyermekszámot,

2. másrészt a járulékelhalmozási időszakban alkalmaznának különbségtételt. És végezetül még egy demográfia probléma, mely általánosságban a nyugdíjrendszer sorsát meghatározó kérdés és valamennyire még a család, családtámogatás kérdésével is kapcsolatba hozható: az aktív korú szakképzett generáció – jelenleg már 500 000 fő körüli, más megközelítésben a legjobb gyermekvállalási korcsoportba tartozók 7-8%-a¹⁰ – kivándorlása Magyarországról, akik nem fizetnek be a magyar államháztartásba adót, járulékot vagyis nem járulnak hozzá a saját szüleik, családjuk eltartásához sem. Nem állítják elő a magyar társadalom számára az elvárt gyerekszámot sem. Ha kint maradnak – gondolhatnánk – legalább tehermentesítik a nyugdíjkasszát, azonban a szociális koordináció szabályai alapján, ha volt magyar munkavégzésük is, még nekünk kell hozzájárulnunk a másik országban megszerzett nyugdíjuk összegéhez. Ennek a problémának a kezelése nélkül a nyugdíjrendszer – és ezzel együtt a hozzátartozói nyugdíjak rendszere – is egy újabb nehézséggel kell szembenézzen.

7 Joseph Stiglitz, Amartya Sen nevéhez köthető tanácsadó testület ajánlásait követve (http://en.wikipedia.org/wiki/Commission_on_the_Measurement_of_Economic_Performance_and_Social_Progress) (letöltés: 2015.10.15.)

8 Pl. Salamin Géza (főosztályvezető MNB): Demográfia – gazdaság – a területi fejlődés a Népesedési Kerekasztal alapításának 5. Évfordulója alkalmából rendezett konferencia előadásán és az abból készült írásos összefoglalóban emeli ki. www.nepesedesikerekasztal.hu (letöltés: 2015.10.15.)

9 A javasolt megfogalmazói Botos Katalin, Botos József, Gál Róbert Iván, Morvayné Bajai Zsuzsanna, in: A Népesedési Kerekasztal koncepciója a nyugdíjrendszer reformjára, www.nepesedesikerekasztal.hu (letöltés: 2015.10.15.)

10 Kapitány Balázs: Kihívások és megoldások: A rugalmas népesedéspolitika lehetőségei Magyarországon, www.nepesedesikerekasztal.hu/files/2014nov/Kapitany%20Balazs.pdf, 2 pp. (letöltés dátuma: 2015.10.15.)

TELJES KERESŐKÉPTELENSÉG, KORLÁTOLT ÖSSZEGŰ ELLÁTÁSOK? A BETEGSÉG MIATTI KERESŐKÉPTELENSÉG ESETÉN JÁRÓ ELLÁTÁSOKRÓL

Ha a munkavállaló a keresőképzetlensége miatt a keresőtevékenységét nem tudja rövidebb vagy hosszabb ideig folytatni, a keresetének a részbeni pótlását a szociális ellátórendszeren keresztül biztosítja az állam. Az ellátórendszer más megélhetési zavarok esetén is nyújt támogatást, így öregség, rokkantság, anyaság, munkaképzetlenség esetén.

A rendszerváltást követően a szociális ellátórendszerünk is jelentős reformokon ment keresztül. A társadalombiztosítás 1998. január 1-jétől hatályba lépett új jogszabályai mind a nyugdíj, mind az egészségbiztosítás területén lényeges változtatásokat vezettek be, főként azt a célt kitűzve, hogy a fenntartható társadalombiztosítás a későbbiekben is finanszírozható legyen.

A nyugdíjágazat az egyén öngondoskodását megalapozva vezette be a 1998-tól magánnyugdíjrendszert, amely 2010-ig, annak megszüntetéséig, kötelező kiegészítő pillére lett a nyugdíjrendszernek.

Az egészségbiztosítás pedig 1998-tól olyan irányú változásokon megy keresztül, amely különösebb jogszabályi rendelkezés hiányában is spontán öngondoskodást indukált, hacsak a hálapénz rendszerre vagy a várólistamentes magánorvosi ellátás igénybevételére gondolunk.

1998 óta folyamatosan módosítják a társadalombiztosítás egyik ellátásának, a táppénznek a mértékére vonatkozó szabályozást, amelynek következtében ezen ellátás összege jelentősen csökkent, így aki keresőképzetlenné válik, az saját tartalmait veszi igénybe a megélhetéséhez szükséges költségek fedezéséhez.

Az 1998. január 1-jén hatályba lépett négy törvény közül az un. Ebtv. (a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. tv.) szabályozza ezen ellátást. A törvény rendszerében az ellátások két csoportra vannak bontva, a természetbeni és a pénzbeli ellátásokra. A természetbeni ellátások – egészségügyi szolgáltatások – az egészségi állapot által indokolt mértékben, míg a pénzbeli ellátások az egészségbiztosítási járulékfizetési kötelezettséggel arányosan vehetők igénybe.² A pénzbeli ellátások közül kettő a gyermek nevelése, gondozása esetén vehető igénybe, és egy ellátás jár a keresőképzetlenség esetén, ez az ellátás a táppénz.

1. A táppénz funkciója

Elsőként rögzíteni szükséges, hogy az egyének kötelező, rendszeres befizetéseiből megfelelően működtetett táppénz-

rendszernek az a funkciója, hogy jövedelemszerzést ellehetlenít megbetegedés esetén pótolja a hosszabb-rövidebb időre keresőképzetlenné vált munkavállaló kieső jövedelmének egy részét.

A táppénz funkcióját az Ebtv. preambuluma tartalmazza, amely szerint a törvény célja többek között a „foglalkoztatottak betegsége miatt kieső jövedelmük részleges pótlása”,³ és a jogosult megélhetésének a biztosítása arra az időre, amíg keresőképzetlen.⁴

A táppénz célját tehát a jogalkotó akként határozza meg, hogy az a kieső jövedelem részleges pótlására szolgál. A megfogalmazás pontosan lefedi a jelenlegi szabályozást a táppénz mértékét illetően. A táppénz mértékénél ugyanis megállapítható, hogy az valóban a keresetnek csak egy meghatározott részét pótolja a jelenlegi szabályok szerint.

A táppénzre való jogosultságnak négy feltételét határozza meg a törvény, amelyek együttes bekövetkezése szükséges az ellátás igényléséhez.

Így az igény a jelenleg hatályos szabályok szerint megnyílik, ha a jogosult keresőképzetlen, ha ez a körülmény a biztosítási jogviszony fennállása alatt áll be, és ha a jogosult járulékfizetésére kötelezett, és keresetvesztése van.⁵

A továbbiakban a keresőképzetlenség fogalmának tartalmát részletezem, amely lényeges feltétele a táppénzre való igény megnyilvánulásának.

Azt, hogy ki minősül keresőképzetlenné, az Ebtv. tartalmazza. Így aki saját vagy gyermeke betegsége, illetve várandóssága, illetőleg szülése miatt nem tudja munkáját ellátni, és csecsemőgondozási díjra nem jogosult. Keresőképzetlen továbbá az anya, ha kórházi ápolás alatt álló egyévesnél fiatalabb gyermekét szoptatja; vagy a szülő a tizenkét évesnél fiatalabb gyermeke kórházi kezelése időtartamára abban az esetben, ha a gyermeke mellett tartózkodik a fekvőbeteg-ellátást nyújtó intézményben, és az a szülő is aki tizenkét évesnél fiatalabb beteg gyermekét otthon ápolja. Keresőképzetlenné minősül aki fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátásban betegségének megállapítása vagy gyógykezelése miatt részesül. És még további két csoportot említ a törvény, így keresőképzetlen, akit közegészségügyi okból foglalkozásától eltiltanak és más beosztást nem kap, vagy akit közegészségügyi okból hatóságilag elköltöztetnek, továbbá aki járványügyi, illetőleg állat-egészségügyi zárlat miatt munkahelyén megjelenni nem tud és más mun-

³ Ebtv. preambuluma

⁴ Tomandl, Theodor: Grundriss des österreichischen Sozialrecht. Wien, 2002. Manzschke. 113-114.

⁵ Ebtv. 43. §

¹ Dr. Tóth Hilda egyetemi docens, ME-ÁJK, Agrár-és Munkajogi Tanszék
² Ebtv. 2. §

kahelyen (munkakörben) átmenetileg sem foglalkoztatható.⁶

A keresőképtelenség és keresőképeség orvosi elbírálásáról szóló 102/1995. (VIII.25.) Korm. r. kilenc csoportba sorolja a keresőképtelenségi okokat, amelyet az orvosnak a keresőképtelen állományba vételről szóló orvosi igazoláson fel kell tüntetni: üzemi baleset, foglalkozási megbetegedés, közúti baleset, egyéb baleset, beteg gyermek ápolása, terhesség-szülés miatti keresőképtelenség, közegészségügyi okból foglalkozástól való eltiltás vagy hatósági elkülönítés, egyéb keresőképtelenség, és – 2011. május 1-jétől külön kategóriaként megjelenő, azt megelőzően az egyéb keresőképtelenséghez sorolt – veszélyeztetett terhesség.

A továbbiakban azt mutatom be, hogy melyek azok a szabályok, amelyeknek a módosításával a táppénz igénybevételei lehetősége folyamatosan csökken, mind az összeg, mind a jogosult kör tekintetében.

2. Táppénz devalválása – a vonatkozó rendelkezések változásai

2.1. Az Ebtv. hatályba lépését követő szabályozás (1998. január 1.)

A törvény hatályba lépésekor a táppénzre való jogosultság feltételei a következők voltak: táppénz járt annak aki a biztosítási jogviszony fennállása alatt vagy annak megszűnését követő 1.2. vagy 3. napon válik keresőképtelenné és járulékfizetésre kötelezett. A törvény ismerte az ún. passzív jogú táppénzt, azaz abban az esetben is megnyílt az igény az ellátásra, ha a biztosított már nem állt biztosítási jogviszonyban.

A táppénz a keresőképtelenség időtartamára járt, de legfeljebb 1 évre, a gyermekápolási táppénz időtartama volt ettől rövidebb 84, 42, illetve 28 nap, a gyermek életkorától függően.

A táppénz mértéke az átlagkereset 70 %-a e szabályozás szerint, a fekvőbeteg gyógyintézeti ellátás esetén pedig 60%. 1998. január 1-től a munkabér kiszámításánál az átlagkereset megállapításához korábban alkalmazott átlagkereseti irányadó időszaktól eltérően, a táppénz esetében immár az irányadó időszakban, azaz a keresőképtelenség első napját közvetlenül megelőző naptári évben elért, egészségbiztosítási járulék alapját képező jövedelem napi átlagát kellett figyelembe venni

2.2. A 2002. évi LVIII. tv.-el bevezetett módosítások

2003. július 1-től módosult a passzív jogon igénybe vehető táppénz, a törvény a passzív táppénz mértékének érintetlenül hagyása mellett korlátozta a biztosítási jogviszony megszűnését követően bekövetkezett keresőképtelenség esetén járó táppénz folyósításának időtartamát, a korábbi 1 évről 180 napra csökkentette.⁷

A törvény miniszteri indoklása szerint erre azért volt szükség, mert az elmúlt két évben fokozatosan növekedett a biztosítással járó jogviszony megszűnését követő, ún. passzív táppénz igénybevétele. A passzív táppénz az Egészségbiztosítási Alap (továbbiakban E. Alap) egyenlege szempontjából pedig

lényegesen kedvezőtlenebb a biztosítás fennállása alatt igénybe vett ellátásnál.

2.3. A 2003. évi CXVI. tv.-el bevezetett változás

Fél évvel a korábbi módosítás hatályba lépését követően, 2004. április 1-től a jogalkotó újragondolta a korábbi elképzelését, és ismét lefelezte a passzív jogon igénybe vehető táppénz időtartamát, 180 napról 90 napra. Az indoklás szerint nagymértékű és indokolatlan a táppénzkiadás növekedése, ezért ennek a mérséklésére 2004. április 1-től csökken passzív jogon igénybe vehető táppénzjogosultság.

Az indokolatlan táppénzkiadás a rendszer megfelelő ellenőrzésével megakadályozható lett volna, azonban így jogszabályok átgondolt megalkotásának a kényelmetlensége helyett viszonylag gyors és egyszerű megoldást alkalmazott a jogalkotó.⁸

A táppénz összege a 2015-ös szabályozáshoz képest magasabb volt, a jövedelem naptári napi átlagának 70 százaléka, ennél rövidebb biztosítási idő, vagy kórházi ellátás esetén annak 60 százaléka volt, a napi összeget nem maximalizálták. Az üzemi baleseteken belül még nem különböztették meg az úti balesetet, a baleseti táppénz összegét egységesen a napi átlagkereset 100 százalékában állapították meg.

2.4. A 2006. évi CXXI. tv. táppénzre vonatkozó módosításai

Három év után, 2007. április 1-től a keresőképtelen személyt a biztosítási jogviszony megszűnését követően megillető ún. passzív táppénz folyósításának maximális időtartama a törvény szerint 45 napra csökkent, melyet méltányosságból legfeljebb 45 nappal lehetett meghosszabbítani.⁹ Így ismét a rendszer átfogó változtatása nélkül a legegyszerűbb jogalkotási technikával kívánták elérni az E. Alap táppénz kiadásainak a csökkenését.

2.5. A 2009. évi XXXV. tv. módosításai a táppénz kapcsán

Jelentős változtatásokat vezetett be ez az ún. saláta törvény a táppénz összege és igénybevételei lehetősége szempontjából.

2009. augusztus 1-től a passzív táppénz igénybevételei lehetőségét tovább szűkítették, időtartamát 30 napban limitálták. Ugyanakkor a táppénz összegét a figyelembe vehető naptári napi átlagjövedelem 70 százaléka helyett annak 60 százalékában, két évnél kevesebb biztosítási idő esetén annak 50 százalékában határozták meg. Fekvőbeteg-gyógyintézeti ellátásnál ez a mérték 60 százalékról 50 százalékra csökkent. A miniszteri indoklás ismételt az E. Alap egyensúlyára hivatkozik, pedig ahogyan már fent is említettem, fékek és egyéb ellenőrzési intézkedések bevezetésével – ahogyan az osztrák és német mintában is megtalálható –, a peres eljárások megindítására jogalapot adó szabályozás megteremtésével elkerülhető lett volna, hogy a rendszert egyébként jogosultan igénybe vevők is ne essenek áldozatul a szabályozásnak.¹⁰

⁶ Ebtv. 44. §

⁷ 2002. évi LVIII. tv. egyes egészségügyet és társadalombiztosítást érintő törvények módosításáról. 28. §: „Táppénz a keresőképtelenség tartamára jár, legfeljebb azonban a biztosítási jogviszony fennállásának időtartama alatt egy éven át, a biztosítási jogviszony megszűnését követően 180 napon át.”

⁸ 2003. évi CXVI. tv. a MK 2004. évi költségvetéséről és az államháztartás hároméves kereteiről 98. § (2) bek.: „Táppénz a keresőképtelenség tartamára jár, legfeljebb azonban a biztosítási jogviszony fennállásának időtartama alatt egy éven át, a biztosítási jogviszony megszűnését követően 90 napon át.”

⁹ 2006. évi CXXI. tv. a MK 2007. évi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról. 15. § (4) bek.

¹⁰ 2009. évi XXXV. tv. egyes adótörvények és azzal összefüggő egyes törvé-

Jelentős módosítás a táppénz felső korlátjának bevezetése, amelynek a miniszteri indoklásával már nem is terhelték az esetleges érdeklődőket. Eszerint a táppénz egy napra járó maximális összege nem haladhatja meg a jogosultság kezdő napján érvényes minimálbér 400 százalékának, a biztosítási jogviszony megszűnését követően a minimálbér 150 százalékának harmincad részét.¹¹

A táppénz felső korlát bevezetése nem vonta maga után az egészségbiztosítási járulékfizetési felső határ bevezetését, így jelentősen csorbult az arányosság elve ezen ellátás esetében, ha a biztosított keresete magasabb a minimálbér 400% százalékánál.

2.6. 2011. évi XXXI. tv-el bevezetett változások

A költségvetést módosító törvény 2011. május 1-től a táppénz maximális összegét a felére csökkentette, a minimálbér 400 százaléka helyett annak 200 százalékát vette alapul a kiszámításánál.

Lényeges változás volt még, hogy a veszélyeztetett terheséget külön kategóriaként felvették a keresőképtelenség okai közé. Ezt megelőzően az egyéb keresőképtelenségi esetek közé vette fel az orvos az érintett, biztosított kismamákat, akiknek így csak a betegszabadságuk kimerítése után járt táppénz. Az új szabályozás szerint az első naptól táppénzre jogosultak, miközben a foglalkoztatójuknak hozzájárulás címen meg kell fizetni a folyósított táppénz egyharmadát.¹²

2.7. 2011. évi LXXXI. tv. módosításai

Két hónap elteltével, 2011. július 1-től lényegesen újragondolta a szabályozást a jogalkotó.¹³ A passzív táppénz lehetőségét – a passzív jogon továbbra is igénybe vehető *baleseti* táppénz kivételével – eltörölték. A jogalkotó indoklása szerint ezt az ellátást sokszor nem valódi betegség miatt vették igénybe, hanem inkább a munkanélküliség előli első menedékként, illetve a társadalombiztosítás szolidaritási elemeit kívánta csökkenteni jogalkotó, egyfajta profiltisztítást végrehajtva. A passzív jogon járó táppénz eltörlésének indoka álláspontom szerint nem megfelelő alapokon nyugszik.¹⁴

A jogalkotó indoklásával ellentétes az AB több határozatában is kimondott elve a tb szolidaritásáról: „a társadalom-

nyek módosításáról. 28-29. §. E változással összefüggésben a passzív táppénz méltányosságból történő meghosszabbításának lehetősége is 45 nappal 30 napra csökkent.

¹¹ Ez 2009. évben legfeljebb napi 3 575 forintot jelentett.

¹² 2011. évi XXXI. tv. az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv. módosításáról. 6. §.

¹³ 2011. évi LXXXI. tv. az egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról. 11. § c), f) pontok

¹⁴ E szerint: A biztosítási jogviszony megszűnését követően járó táppénz (ún. passzív táppénz) ellentétes mind a táppénzre vonatkozó alapelvekkel, mind pedig a biztosítási elvvel, az elsősorban szolidáris elemeket tartalmaz. Ezen ellátást sokszor nem valódi betegség miatt veszik igénybe, hanem inkább a munkanélküliség előli első menedékként. A táppénz alapvető rendeltetése, hogy a keresőképtelenség idejére a kieső keresetet pótolja, azonban a biztosítási jogviszony alapjául szolgáló jogviszony megszűnését követően az érintett személynek már nincs jogviszonya, és ezzel együtt olyan kieső keresete, amelyet a táppénzzel kellene pótolni. A passzív táppénz az ellátás jellege szerint nem tekinthető a biztosítási csomag integráns részének, hiszen elsősorban nem biztosítási elvű, hanem szolidaritási elvű szolgáltatást foglal magában, ezért ezen intézmény eltörlése az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai vonatkozásában egyfajta profiltisztítást valósít meg.

biztosítás rendszere csak részben működik a »vásárolt jog« elve alapján, másrészt azonban azt szociális szempontok működtetik. A társadalombiztosítás (...) olyan vegyes rendszerű biztosítás, amelynek tartalma nem kizárólag az ellenszolgáltatásért szerzett jogosultság, amely tehát nem kizárólag piaci mechanizmusok alapján működő újraelosztást valósít meg, hanem amelyen belül különféle szociális szempontok is érvényesülnek.¹⁵

A táppénz mérték maximumának a bevezetése indoklásának hiánya és ezen jogszabályi módosítási indok tükrében látható, hogy az intézkedések vitathatóak az AB határozatainak a tükrében.

2.8. A 2014. évi CXI. törvénnyel bevezetett módosítások

2015. január 1-től változott a táppénz összegének meghatározásához alapul vett irányadó időszak.

Az új szabályozás szerint, ha a biztosítási idő a táppénzre való jogosultság kezdő napját megelőzően folyamatos, akkor a táppénz alapját a táppénzre jogosultság kezdőnapját közvetlenül megelőző naptári év első napjától a jogosultság kezdő napját közvetlenül megelőző harmadik hónap utolsó napjáig terjedő időszakban az időszak utolsó napjához időben legközelebb eső 180 naptári napra jutó jövedelem alapján kell megállapítani.¹⁶

A folyamatos biztosítási idő megszakítása esetén a táppénz alapjaként a megszakítást megelőző jövedelmet nem lehet figyelembe venni.

3. A táppénzkiadások 1998 és 2014 között

A következőben néhány adatot szeretnék bemutatni a KSH kimutatásai alapján, a táppénz kiadások kapcsán az új Eb. tv. hatályba lépése óta.

2000-ben 56 139 e Ft volt a táppénzkiadás, ehhez az E. alap hiánya 63 814,8 e Ft volt.

2005-re jelentősen nőtt a táppénzkiadás, 97 023 e Ft volt, de ekkor az E Alap hiánya már 375 272,6 e Ft. Látható, hogy bár nőtt a táppénzkiadás, az E. Alap hiányát nem a táppénzkiadás növelte meg a hatszorosára.

A vizsgált időszakban a táppénzkiadás 2009-ben volt a legmagasabb, 108 024 eFt, a hiánya az E. Alapnak ekkor már csak 149 465,7 eFt volt.

A 2009-ben bevezetett táppénz csökkentés hatására (átlagkereset 70%-ról 60%-ra csökkentették) a táppénzkiadás is jelentősen csökkent, 79 421 e Ft volt 2010-ben, 2014-ben pedig tovább csökkent, 68 190 eFt-ra.

És még egy érdekes statisztikai adat, amelyből két következtetés vonható le. A munkaképes lakosság 3,5%-a volt táppénz-

¹⁵ 26/1993. (IV.29.) AB határozat

¹⁶ Példa: Ha a táppénzre jogosultság 2015. június 5-étől áll fenn, akkor folyamatos biztosítás esetén az irányadó időszak 2014. január 1 – 2015. március 31 közötti idő azzal, hogy a 180 naptári napra jutó kereset 2015. március 31-étől kell visszamenőleg keresni. Abban az esetben, ha a biztosított a fenti időszakban nem rendelkezik 180 naptári napi jövedelemmel, azonban a fenti bekezdésben leírt időszak utolsó napjához időben legközelebb eső időszakban rendelkezik legalább 120 naptári napi jövedelemmel, és van legalább a táppénzre való jogosultság kezdő napjától 180 nap folyamatos biztosítási jogviszonya, akkor a táppénz naptári napi alapját a 120 napi tényleges jövedelem alapján kell megállapítani.

zen 2003-ban (táppénzes napokat vették alapul), míg 2014-ben ez a szám 1,5%-ra csökkent.¹⁷

Az egyik következtetés az, hogy lényegesen javult a munkaképes lakosság egészségi állapota 10 év alatt, a másik oka az lehet a szignifikáns csökkenésnek, hogy valóban sok volt az indokolatlan táppénz igénybevétel, de amennyiben ez utóbbi játszott közre a számok alakulásában, akkor is hangsúlyozom, hogy más, kevésbé drasztikus jogalkotói intézkedések is elértek volna ezt a hatást.

4. Alkotmánybírósági döntések

A táppénz maximum bevezetése kapcsán nem támadták meg az intézményt az AB előtt, viszont a gyed felső korlátjának a megállapításával kapcsolatban született egy – indítványt elutasító – AB határozat. A 792/B/2007 sz. határozatban a testület nem találta diszkriminatívnak a szabályozást akörben, hogy hátrányosan megkülönbözteti a magasabb jövedelműeket az alacsonyabb jövedelműekkel szemben.

Az indítványozó akkor hatályos táppénz szabályra is hivatkozott, amely nem tartalmazott felső korlátot, ezen felvetésre az AB határozat a következőt tartalmazza: „Az Alkotmánybíróság megítélése szerint a gyermekgondozási díj mértékének maximálása nem vezet a magasabb jövedelműek hátrányos megkülönböztetéséhez azáltal, hogy emiatt náluk a gyermekgondozási díj megállapítása nem a teljes jövedelmük egészének figyelembevételével történik, míg az alacsonyabb jövedelműeknél e korlát eléréseig ez teljes egészében megtörténik. Ez az eltérés alkotmányosan indokolható a gyermekgondozási díjnak a szerepével, hogy az állam hozzájárulásával elősegítse a gyermekek otthoni gondozását az első két évben. Ezért a jogalkotó az egyéb feltételek szempontjából homogén csoportnak minősülő személyek között a gyermekgondozási díj törvényi maximálásával hátrányos megkülönböztetést nem idézett elő. Nem állapítható meg a magasabb jövedelmű gyermekgondozási díjra jogosultak hátrányos megkülönböztetése abban a vonatkozásban sem, hogy a táppénz összegének megállapításánál ilyen maximálást a hatályos rendelkezések nem alkalmaznak. A gyermekgondozási díjat igénybevevők, valamint — az egészségügyi pénzbeli ellátás egy másik formájára — a táppénzre jogosultak nincsenek azonos jogi helyzetben, nem tekinthetők azonos szabályozási körbe tartozóknak. A két ellátásnak nem ugyanaz a rendeltetése, célja, mások a jogosultsági feltételek és a folyósítás időtartama. Mivel a jogalkotó nem azonos szabályozási körön belül alkalmazott eltérő megoldást a pénzbeli szolgáltatás mértékének a megállapításánál, ezért diszkrimináció nem állapítható meg. Annak megítélése pedig, hogy igazságos-e a kifogásolt rendelkezés, nem tartozik az Alkotmánybíróság hatáskörébe. Az Alkotmánybíróság korábban már több határozatában is kimondta, hogy önmagában nem vizsgálja a jogszabályok célszerűségének, hatékonyságának és igazságosságának kérdéseit”¹⁸

Az Alkotmánybíróság ezt követően azt vizsgálta, hogy a sérelmezett rendelkezés ütközik-e az Alkotmány 70/E.§ (1) bekezdésében megállapított szociális biztonsághoz való joggal.

„A szociális biztonság nem jelent sem biztosított jövedel-

met, sem pedig azt, hogy az állampolgárok egyszer elért életszínvonala a gazdasági viszonyok kedvezőtlen alakulása következtében ne csökkenhetne.”¹⁹

Azt is megállapította az Alkotmánybíróság, hogy az ellátás igénybevételi feltételeinek meghatározásánál a jogalkotó széles körben mérlegelheti a társadalom gazdasági és szociális helyzetét. A gazdaság helyzetére, az ellátórendszerek teherbíráására tekintettel alakíthatja a szociális ellátások körét mindaddig, amíg valamely Alkotmányban rögzített elv nem sérül.

A 2004-es tv módosítás alkotmányellenességének a megállapítását kérte az indítványozó, amelyet az AB elutasított.

Az indoklás szerint: „A jelen ügyben az Alkotmánybíróság – a hivatkozott határozatait is figyelembe véve – úgy ítélte meg, hogy a kifogásolt rendelkezés, amely a biztosítási jogviszony megszűnését követően 45 napon át biztosítja keresőképtelenség esetén a táppénzt, nem sérti az Alkotmány 70/E. §-ában meghatározott a betegség esetén a megélhetéshez szükséges ellátásra való jogot. A biztosítási jogviszony megszűnését követően ugyanis már nem történik az érintett részéről járulékfizetés, és a foglalkoztató sem fizeti meg a táppénz egyharmadát hozzájárulás címén. A járulék-fizetés nélküli táppénzszolgáltatás időtartamát — az Alkotmány keretei között – a jogalkotó szabadon határozhatja meg, azt a korábban biztosítottéhoz képest az állami pénzügyi viszonyok függvényében csökkentheti, vagy emelheti, de az elvonások során a szociális ellátás mértéke egészében nem csökkenhet az Alkotmány 70/E. §-a szerint megkövetelt minimális szint (a megélhetéshez szükséges ellátás) alá.”²⁰

A táppénz törvényi maximumának bevezetése láthatóan alkotmányossági aggályt nem jelent, azonban felveti – nem először – a jelenlegi társadalombiztosítási rendszer biztosítási illetve szolidaritási elemeinek az arányainak az újragondolását, tekintettel arra, hogy az EB és a nyugdíjbiztosítás pénzbeli ellátásai körében a szolidaritási jelleg uralja az ellátások feltételeit meghatározó szabályokat. A társadalombiztosítás pénzbeli ellátásainak folyamatos csökkentése mégsem lehetséges a gazdasági és pénzügyi helyzetre való hivatkozással, miközben a jogalkotó a társadalombiztosítás biztosítási jellegét hangsúlyozza.

Az AB egy korábbi döntésében mégis megállapította, hogy a jogalkotónak figyelemmel kell lennie a biztosítási elemekre is:

Az Alkotmánybíróság az egyik döntésében²¹ társadalombiztosítás vegyes rendszerét emelte ki, amelyben a biztosítási elem a „vásárolt jog” elve és a szolidaritás egyaránt érvényesül. Alkotmányossági aggályokat vet fel, ha a társadalombiztosítási szolgáltatásokat és a várományokat az ellenszolgáltatások érintetlenül hagyása mellett lényegesen és aránytalanul.

Álláspontom szerint a jogalkotó által az egyik törvényt módosítás indoklásában kifejtett „profiltisztítást” nem úgy kell végrehajtani, hogy az ellátások feltételeinek a módosításával azok folyamatosan csökkennek, hanem az AB határozatait követve a magyar társadalombiztosítás vegyes rendszerében a biztosítási és a szolidaritási elemek megfelelő arányait kellene elsődlegesen megteremteni.

¹⁷ Forrás: KSH

¹⁸ 792/B/2007

¹⁹ ABH 1991, 146, 163

²⁰ AB 93/B/2004

²¹ 56/1995. (IX. 15.) AB határozat

BESZÁMOLÓ A BECK SALAMON EMLÉKKONFERENCIÁRÓL

A Miskolci Egyetem Polgári Jogi intézeti Tanszéke és a Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért 2015. november 13-án a Miskolci Akadémiai Bizottságnak Konferencia termében, Beck Salamon születésének 130. évfordulója alkalmából tudományos emlékkonferenciát rendezett.

Az idősebb korosztály képviselői egy emlékkonferenciához méltóan Beck Salamonnal kapcsolatos személyes élményeket a hallgatósággal megosztva idézték fel, míg mások, akiknek már nem volt módjuk Sala Bácsit megismerni, írásain és tudományos munkásságának tételein keresztül számoltak be a közönségnek a tudomány és a szakma becki örökségéről.

A konferenciát Dr. Cserba Lajos (a Miskolci Ügyvédi Kamara Elnöke, ME, egyetemi adjunktus,) a következő szavakkal nyitotta meg: „Ez a mai nap azért is emlékezetes, mert egy olyan kiváló jogász emlékére gyűltünk ma össze, aki a XX. század meghatározó személyisége volt”. Egyetemi tanár volt mindenhol. Tanított az egyetemen, a törvényszékek folyosóin és a könyveiben. Az előadó három anekdotával mutatta be Beck sokoldalú személyiségét: a jogfilozófust, a tanárt és az esetjogászt.

Beck ugyanis érdemi döntésekből építkező esetjogászként volt képes dogmatikai kérdéseket tisztázni, ahogy a konkrét példában is. Az eset a következő volt: Egy villamos elütött egy lovat. Amikor a tárgyalásra sor került, a közlekedési vállalat megbízta az ügyvédet, hogy képviselje az alperest. Ekkorra azonban a lóbőr ára már jelentősen felment. Az alperes kijelentette, hogy nem vitatja a követelés összecszerúságát, de követelte, hogy a felperes adja ki a lóbőrt. Ekkor megkérdezték tőle, hogy a lóbőrnek miért van jelentősége, amelyre ő azt válaszolta, hogy azért, mert ha a lóbőr ára nem haladta volna meg a ló árát, akkor beszámítási kifogást érvényesített volna. Mivel a lóbőr ára meghaladta a ló árát, ő nem akart illetéket leróni. Így fért tehát össze a dogmatika és az esetjog.

A megnyitót Dr. Németh János (ELTE, egyetemi tanár) *Visszaemlékezés Beck Salamonra, az egyetemi tanárra* című előadása követte, amely kedves emlékek felidézése során a hallgatóság egy átfogó képet kaphatott Sala bácsiról, az akkori tanárról, tudósról, ügyvédéről, esetjogászról, valamint az előadó és Beck Salamon kollegiális kapcsolatáról. Németh János bevezető gondolatai során nyilvánosan is kifejezésre juttatta mély hálóját Beck Salamon professzornak, a kedves Sala bácsinak. Hálás a sorsnak, fűzte hozzá, hogy hét éven keresztül dolgozhatott vele. Három éven keresztül demonstrátorként, négy éven keresztül egyetemi tanársegédként. Beck Salamon volt az ő házassági tanúja; ezen kívül Sala bácsi temetésén a mindenki által szeretett kedves felesége, Magda néni, – a köznyelvben Sala néni – felkérésére, és mint eltérő vallású személy

külön engedéllyel ő tartotta a gyászbeszédet. Beck Salamon a XX. század kiemelkedő nagy jogásza volt. 1885-ben született Bácsstopolyán. Szintén ebben az évben született Eckhart Ferenc és Kosztolányi Dezső is. A tanulmányait Bácsstopolyán, a zsidó iskolában végezte, aztán gimnáziumba került Szabadkára, ahol a gimnázium első hat osztályát végezte. Iskolatársa volt Kosztolányi Dezső. Az előadó egy sokunk számára érdekes újdonságként azt is elmondta, hogy aki Kosztolányi Dezső Aranysárkány című munkáját ismeri, az «találkozhatott» is Beck Salamonnal. Ezt követte a hetedik és nyolcadik gimnáziumi éve Újvidéken, majd felvették a Budapesti Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára. Olyan ismerősei is voltak, mint Babits Mihály, vagy Tóth Árpád, akik bizonyos fokig óhatatlanul a politika irányába is vitték. A politikai irányoknak az akkori szerveződéseknek megfelelően a szabadkőműves páholyba is bekerült. A nyilvántartásban Beck Sámuelként szerepelt. Összességében élete során több, mint 600 különböző cikket, publikációt jelentetett meg, ezek között sok volt megtalálható Beck Salamon megnevezéssel, de található olyan is amit Sala megnevezéssel írt, vagy Beck Salaként. Sámuel megnevezéssel azonban soha nem írt. A szociális érzékéből adódóan ő azokkal a mozgalmakkal és pártokkal szimpatizált, akik szociálisan érzékenyek voltak a társadalmi rétegek problémaira.

Beck Salamon joggal kapcsolatos életéről az előadó elmondta, hogy az egyetem befejezése után, 1910-ben bejegyezték ügyvédnek. Ő ezt az ügyvédjelölti ténykedését, majd később az ügyvédi munkáját is élethivatásszerűen végezte. Sokszor, amikor udvariasságból azt mondjuk, hogy ő volt az ügyvédek ügyvédje, akkor csak arra az időszakra emlékezünk, amikor ő a pesti Duna-parton, a korzón kiült szivarozni és kávézni, miközben hozzá mentek a pesti ügyvédek tanácsért. Beck Salamon a szegény ügyvédek közé tartozott. Ebből adódott, hogy nem tudott megfelelni annak a követelménynek, hogy legyen Budapesten egy kétszobás, bejelentett lakása, amely tevékenységi helyként szolgált volna. Ezért vállalta el a Budapesti Kereskedelmi Kamara titkári feladatait, és itt oldotta meg a találkozást az ügyfelekkel. Sala bácsi kevés olyan ügyet tárgyalt, ahol neki kellett volna személyes ténykedést végeznie, egy keresetlevelet sem tudott megfogalmazni. Számára ez olyan alantas munka volt, hogy nem foglalkozott ilyesmivel. Ennek ellenére nem egy olyan ügyvéd volt, aki azért kereste fel, hogy egy reménytelennek látszó ügyben segítsen. Németh János arra is kitért, hogy amikor jött egy új demonstrátor, az ő feladata lett, hogy rendszerezze Beck Salamon ügyvédi iratait. Az előadó nem titkolta, hogy Sala Bácsi halála után tiszteletből ezeket az iratokat ő hazavitte. Ezek az iratok az előadó elmondása alapján megfelelnek a kor követelményeinek, de messze nem mutatják azt a tehetséget, ami benne megvolt.

Világhy Miklós Az utolsó magyar esetjogász halálára cím-

¹ V. évf. nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

mel egy nekrológot jelentetett meg halálát követően. Sala bácsi egyedi esetekből kiindulva jutott el elméleti következtetésekre. Akkor, amikor ő az egyetemre került, nyilvánvaló volt, hogy a legfontosabb feladata az volt, hogy fiataloknak a tudását át tudja adni. 1952-ben elfogadták az új polgári perrendtartást, amely a régi törvényre épült. Alapvetőnek tartotta, hogy írásos anyaggal kell a hallgatók rendelkezésére állni, erre próbált valamiféle lehetőséget biztosítani. Először hetven-nyolcvan oldalas anyagrészeket készítettek, később pedig elkészítette tankönyv-jegyzet formájában azt a tananyagot, amit később a hallgatók tudtak használni.

Beck Salamon mindent megtett annak érdekében, hogy a hallgatók közeledjenek a joghoz – vizsgáztatása sok mindenhez hasonlított, de egyetemi vizsgához a legkevésbé. Nagy türelemmel hallgatott, aztán amikor a hallgató értelmesen bólogatott hozzá, megdicsérte. Ezzel kapcsolatban az előadó egy további személyes élményére tért ki, mégpedig arra, hogy voltak olyanok – köztük ő is – akiket a vizsga után meghívott egy kávéra a saját, pasaréti úti lakásába, ahol tejeskávé és sütemények álltak rendelkezésre. Az egyik ilyen összejövetelel Nizsalovszky a következőket mondta Sala bácsinak: «Sala, én irigyellek téged». Sala bácsi erre ezt kérdezte: «Miért? A hallgatók téged is tisztelnek.» Nizsalovszky erre azt válaszolta, hogy «Tisztelni engem is tisztelnek, de téged szeretnek is».

Németh János professzor azzal zárta előadását, hogy Beck Salamon kiváló gyakorlati, különböző jogterületeket ismerő, jogot rendszerben alkalmazni tudó szakember volt.

A harmadik előadó *Prugberger Tamás emeritus professzor* (ME) volt, aki szintén Beck Salamonnal kapcsolatos emlékeit osztotta meg, *Dr. Sala bácsi a tanár, az esetjogász, tudós és az ügyvéd* című előadásával.

Visszaemlékezését Beck Salamonnal való megismerkedésének történetével indította. Megtudhattuk, hogy Beck Salamon professzort, a népszerű Sala bácsit Pécsen, Kauser Lipót professzor lakásán ismerte meg. A két jogtudós nagyon jó baráti kapcsolatban volt egymással. Ügyvédi pályafutásuk során ismerték egymást, bár a pécsi professzor korosabb volt Sala bácsinál. Mindketten sikeres ügyvédek voltak, olyannyira, hogy az ügyvédek hozzájuk jártak megoldani a bonyolultabb ügyeket. Valamennyien tudós ügyvédek voltak, komoly szakirodalmi munkássággal. Műveik forrását az eléjük került jogesetek képezték, amelyeket a bírói gyakorlat, a tételes jogszabályok és a nemzetközi gyakorlat alapján elemeztek, saját álláspontjukat jogfejlesztő jelleggel kritikus módon kifejtve.

Az előadó és Sala bácsi találkozására Pécsen egy olyan alkalommal került sor, amikor Kauser professzor Sala bácsit meghívta vendégelőadónak Pécsre. Ekkor Prugberger Tamás ment ki érte az állomásra és kísérte be a Mór Kollégiumba. Ebben az időszakban ugyanis az előadó Kauser professzor famulusa volt, demonstrátor az általa vezetett polgári jogi tanzáson.

Az előadó véleménye szerint Sala bácsi előadásai mindig érdekfeszítőek és sziporkázóak voltak, Sala bácsit pedig egy ritka szeretetreméltó egyéniségnek tartotta.

Közelebbi kapcsolatba Sala Bácsival fiatal ügyvédként, illetőleg jogtanácsosként 1967-ben került az előadó, amikor a Jogtudományi Közöny egyik az évi számában – amelyet egy

cikke megjelenése okán tiszteletpéldányként megkapott – a borítólapon belső oldalán olvasott egy felhívást, hogy Beck Salamon előfizetőket gyűjt az „Öreg jogász tövistermései” című könyvének magánkiadására. Az előadó tudta, hogy ha sikerül ezt a művet megjelentetni, egy igen sikeres, élvezetes, sok humorral, de sok bölcsességgel és jogi ismeretanyaggal rendelkező írás kerül az olvasó kezébe.

Valahányszor Dr. Prugberger Tamás tárgyalni, vagy aspiránsi képzésre ment Budapestre, vagy a Jogtudományi Közöny szerkesztőségébe, soha nem mulasztotta el meglátogatni Sala bácsit a jogi karon, aki tovább gyarapította szakirodalmát.

Sok legenda keringett Sala Bácsi szórakozottságáról is. Annak idején – mint ahogy az „Egy öreg jogász tövistermései” kötetből kitűnik – az ügyvédi kar komoly társasági életet élt Budapesten. A kötetlen társalgásokon, szakmai megbeszéléseken kívül rendszeresen voltak ügyvédi vacsorák nyitó és záró szónoklatokkal összekötve, amelyeket gyakran tartott ügyvéd korában Sala bácsi is, de többször volt, hogy utána kellett telefonálni a jogász klubba, hogy menjen el a bíróságra, mert nemsokára kezdődik a tárgyalás.

Beck is azokhoz a jogi szakírókhoz tartozott, akik alapos és elméleti tudásuk ellenére nem kaptak katedrát, ezért ügyvédek lettek. Az ilyen szociálisan érzékeny ügyvédek megteremtették a munkáltatók és munkavállalók érdekeinek egyensúlyát. Ő egyértelműen szociál-liberális világnézeti talajon állt, a szónak a legnemesebb és legvalóságosabb értelmében. Ügyvédi tevékenysége, szakszerű perbeszédei és megalapozott jogi érvelései respektust szereztek számára nemcsak az ügyfelek és az ügyvéd kollégái körében, hanem a bírák körében is, ami a járásbírói szinttől egészen a Kúria szintjéig megnyilvánult. Szakmai tanácsadással látott el olyan cégek tulajdonosait és vezetőit, akik megbízással hozzá fordultak.

Ezt követően Sala Bácsi egyetemi tanári pályafutását és azzal összefüggő tudományos munkásságát úgy jellemezte, hogy lelke mélyén és szíve szerint tudós és tanár volt. Sala Bácsinak a hallgatókkal való kapcsolata is rendkívül jó volt. Vizsgákon emberséges és segítőkész volt. Előadásait jogesetek képezték, álláspontokat ismertettek, bírói döntéseket. A tudományos módszerét ügyvédi tudományos módszerként is elismerték.

Zárásképpen az előadó Sala Bácsiról néhány humoros bölcs mondását és csipkelődését említette meg az „Öreg jogász tövisterméséből”. A nőknek szánt bók sosem évül el, mivel az elévülés csak akkor jön számításba, ha a kifogást megemlítik. Kérdés, lehet olyan nőt látni, aki a bókot azért kifogásolja, mert elévült?

Dr. Menyhárd Attila (ELTE, tanszékvezető egyetemi tanár) *Kártérítés és jogalap nélküli gazdagodás* című előadását egy érdekes elméleti és gyakorlati problémaként aposztrofálta. Előadását a Ptk. két szakaszával kezdte. Az egyik, a jogalap nélküli gazdagodásra vonatkozó: „Aki másnak a rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles ezt az előnyt visszatéríteni.» A másik a kártérítés szabálya: „Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy magatartása neki nem felelhető.”

Mind a két szabály nagyon világos feltételrendszeren alapszik, pontosan meg lehet mondani, hogy hány feltétele van,

viszont mindegyik kapcsán azzal szembesülünk, hogy a feltételrendszer sokféleképpen jelenhet meg a külvilágban, és ezért nehéz ezeket egymással összehangolni.

Az előadás első felében a problémát a jogalap nélküli gazdagodás, a második felében a kártérítés aspektusából közelítette meg az előadó.

Dr. Menyhárd Attila elmondása alapján a hazai bírói gyakorlat erősen destruktív, tartózkodó és a szakirodalom sem igazán foglalkozik vele. Az alaptalan gazdagodás sokféle lehet. Megjelenhet például a gazdagodó vagyonának gyarapodásában, tulajdon vagy jogok szerzése útján; kötelezettségtől vagy tehertől való mentesülése eredményeként; idegen vagyontárgy használatából származó előnyként; valamely költség megtakarításaként, valamint a dolog birtoklásaként, de bármi, ami a gazdagodó pozícióján javít, megfogalmazható gazdagodásként. Ez a helyzet sokféleképpen előállhat. A gazdagodást eredményezheti a gazdagodó saját magatartásaként (juttatás, szolgáltatás teljesítése), de előidézheti a sérelmet szenvedett fél magatartása is (idegen dolog átalakítása, saját dologgal való egyesítése vagy vegyülése). Eredhet továbbá akár harmadik személy magatartásából (az engedményezett követelés adója a teljesítési utasítást megelőzően az engedményezőnek teljesít) és lehet természeti esemény következménye is. Többnyire közvetlen, de lehet közvetett is, például ha a teljesített szolgáltatást olyan kiskorú kapja az életszükségleteinek a biztosítására, akinek az eltartására más köteles, az eltartásra kötelezett személy közvetve gazdagodik a tartás kiskorú részére való nyújtásával.

Hogy mi is a jogalap nélküli előny? Jelenti a jogcím hiányát a sérelmet szenvedett féllel szemben, azonban nem szűkíthető pusztán a jogcím hiányára, hanem morális értékelést is takarhat. Ha a felperes a vagyoni előnyt nem jogi, hanem vélt vagy valós morális kötelezettsége teljesítéseként adta, akkor a juttatás jogalap nélkülsége már nem állapítható meg. Ha a naturalis obligatio-t azzal definiáljuk, hogy jogalap nélküli gazdagodásként nem követelhető vissza az ilyen minőségű szolgáltatás, akkor nincs jogcíme a gazdagodónak arra, hogy ezt megtartsa, de nem köteles visszaadni. Sőt, az is elképzelhető, hogy a felperes tisztában van azzal, hogy a teljesítés követelésére az alperesnek nincs jogalapja, de ha mégis teljesít, akkor a teljesítés nem jogalap nélküli. Ha azonban bizonytalan volt abban, hogy a teljesítés követelésére az alperesnek van-e jogosultsága, vagy attól tart hogy a kötelezettség hiányát nem tudja bizonyítani, a visszakövetelés joga megilleti őt.

A következő érdekes kérdés a szubszidiaritás. A bírósági döntésekben mind a jogalap nélküli gazdagodásnál, mind a kártérítés viszonyában is van egy olyan erős szubszidiaritási gondolat, hogy ha bármi más jogcím szóba jöhet, akkor jogalap nélküli gazdagodással már nem kell foglalkozni. Ez a gyakorlat több okból is felülvizsgálatra szorul. Ennek oka, hogy a gazdagodás és kártérítés egymást átfedő kategóriák: ugyanaz a tényállás jellemzően gazdagodási vagy kártérítési tényállásként is leírható, viszont egyáltalán nem biztos, hogy a két összeg ugyanolyan mértékű lesz. Beck Salaom és Grosschmid Béni is azt vallja, hogy igazából a gazdagodás és a kártérítés nem egymás kizáró jogcímei.

Vannak esetek, amikor nem elég az egyszerű kártérítésre kötelezés, ezek jellemzően olyan helyzetekben állnak elő mint

a tisztességtelen piaci magatartás vagy a fogyasztók megkárosítása.

Az előadó egy néhány évtizede kirobbant amerikai botrányt ismertetett, amely a Ford típusú személygépkocsikhoz kapcsolódik. Az eset lényege, hogy bár az autó jól néz ki, azonban kis sebességű ráfutásos karambol esetén az autó kigyullad. Ennek az az oka, hogy a benzintankot nem megfelelő helyen és módon rögzítették. A Ford vállalta, hogy kártérítést fizet azoknak, akik várhatóan ilyen balesetben sérülnek meg, ugyanis a kalkuláció alapján arra a következtetésre jutottak, hogy olcsóbb kártérítést fizetni, mint átalakítani az autót. Amerikában az ilyen esetekre elterjedt a büntető kártérítés; az európai gondolkodás azonban még nem áll készen ennek a befogadására.

Az előadó következtetéseivel zárta előadását, amelyek a következők: A jogalap nélküli gazdagodás és a kártérítés nem határolható el élesen egymástól, de az elhatárolás nem is szükséges. A kettő együtt a kiegyenlítő igazságosság koherens rendszerét tudja adni.

A következő előadó *Dr. Veress Emőd* (Sapientia, Kolozsvár, tanszékvezető egyetemi docens). Előadásának témája *A biankó saját váltó*, amelyet azzal vezetett be, hogy Beck Salamon többek között váltójoggal is foglalkozott. Az előadó véleménye szerint a váltójog háttérbe szorulása nem szükségszerű. A témához egy jogesetet választott, amelynek kapcsán következtetéseket vont le. A jogeset előtt egy nagyon rövid elméleti fejtegetésre is kitért az előadó. A váltó egy rendkívüli formai feltételeknek alávetett okirat, ezért nagyon fontos, hogy a váltó okirat mit tartalmaz. A magyarországi jogi szabályozás is meghatározza a váltókellékeket, amit a váltónak tartalmaznia kell. Ha ezek a váltókellékek hiányoznak, akkor a váltó nem váltó. A váltótörvény egy érdekes szabályozása a 10. §. „*Ha a váltó a kibocsátáskor hiányos volt és a megállapodásban szereplőtől eltér, erre abban az esetben lehet hivatkozni, ha a váltót a váltóbirtokos rosszhiszeműen szerezte, vagy a megszerzésével kapcsolatban gondatlanság terheli és a kellő gondosságot elmulasztotta.*”

Az, hogy a váltó a kibocsátáskor hiányos volt, azt jelenti, hogy a váltó kellékei hiányosak, lehetséges azonban, hogy a kibocsátáskor hiányos váltót a törvény mégis váltónak tekinti. Ez az úgynevezett biankó váltó. A «bianco» szó jelentése: fehér vagy üres.

Két kritériumot kell itt figyelembe venni:

1. Biankó váltók esetén a váltókellékeknek a hiánya szándékos hiány. A váltó hiányzó elemeit szánt szándékkal nem tüntetik fel.

2. Ha szánt szándékkal nincsenek feltüntetve a váltókellékek, akkor a váltó kiállítója és a váltó kedvezményezettje között létezik egyfajta megállapodás arról, hogy hogyan tudja a váltót a hiányzó kellékekkel ellátni.

Ha ez a két feltétel nem áll fenn, akkor a váltó nem kellékhányos, hanem biankó váltó. Az elméleti kérdések rövid ismertetése után az előadó egy bonyolult jogeseten keresztül mutatta be a kellékhányos váltó gyakorlati alkalmazását.

Sajátos és egyben fontos jogterület a váltókifogások rendszere. Gyakorlatilag négy típusú váltókifogás létezik:

1. *Az objektív és abszolút kifogások*, amelyet bármely váltóhitelező ellen bármely váltóadó érveléssel, például az

eredeti váltó birtoklásának hiánya, a váltókellékek hiánya, a váltó korábban megtörtént kifizetése stb.;

2. *Az objektív és relatív kifogások*, amelyeket bármely váltóhitelező ellen lehet érvényesíteni, azonban csak bizonyos váltóadósok által, így például azon váltóadós által, amelynek váltó keretében történt kötelezettségvállalása nem lenne érvényes (cselekvőkép-telenség, hamis aláírás);

3. *A szubjektív és abszolút kifogások*, amelyeket bármely váltóadós érvényesíthet meghatározott váltóhitelezővel szemben;

4. *A szubjektív és relatív kifogások*, amelyeket csak meghatározott váltóadós érvényesíthet meghatározott váltóhitelezővel szemben (akarathibák, alapjogviszonyból eredő kifogások).

Az előadó véleménye szerint a váltójog "feltámadásáért" a magánjogászoknak sokat kell tenniük. Az ebédszünet után Dr. Leszkoven László (*ME egyetemi docens*) Beck és az érdekeszme című előadását hallhattuk.

A bevezető gondolattal az előadó megteremtette a kapcsolatot a polgári jog két jelentősen kiemelkedő alakja, Grosschmid Béni és Beck Salamon között azzal, hogy rávilágított a következőkre.

Grosschmid a Fejezetek kötelmi jogunk köréből c. monumentális művéhez sokan írtak glosszákat, kommentárokat, azonban Beck Salamon volt az egyetlen, aki nem a fejezetek egy részéhez írt kommentárt, glosszát, hanem egy önálló fejezetet készített, amelyben Grosschmid gondolataira reflektált saját gondolataival.

Az előadó főleg Beck Salamon dogmatikus értékeit, valamint az esetjogászai gondolkodásához kapcsolódó sajátosságait hangsúlyozta. Az előadás témájára rátérve, a «Gyakorlat és elmélet – tudomány az esetjogász kezében» alcím alatt az előadó Beck Salamon Kötelezetalóulás c. művéből származó egyik idézettel indított, amelyet amolyan Beck Salamon hitvallásnak is tekinthető ars poeticaként jellemezett: „*Nincs egyetlen tudomány sem, amely a gyakorlati életre való jelentőség nélkül meg tudna élni...*”

Az előadó a gyakorlat és elmélet közötti összefüggésre rámutatva fejtette ki azon gondolatát, hogy minden elméleti gondolkodásnak, minden dogmatikai okfejtésnek annyi a létjogosultsága, amennyire az a gyakorlati életben alkalmazható.

Az érdekirányadás kifejezés Grosschmidtől ered. Vannak bizonyos helyzetek a polgári jogban, amikor a fogalmak nem igazítanak el bennünket a tartalom tekintetében, a törvénybe ugyanis nem sűrítjük bele mindent. Egy élethelyzet vagy jogi norma értékelésekor arra az alapra kell leszállni, amely alapon a törvény elhelyezkedik.

Az első beck salamoni fogalom az érdekelnyelés, amely fogalom alatt ő az alábbiakat értette: „*Ha valamely érdek tekintetében jogi rendelkezés lát napvilágot, amely az érdeket jogi oltalomhoz juttatja és ezáltal alanyi jogosultságot teremt meg, a kiképzett alanyi jog az érdeket elnyeli annyira, hogy további figyelmünket a jog mögött húzódo érdekről el is tereli és gondolkodásunk már csak a kiképzett joggal törődik.*” (Beck: Érdekeszme töredékek) Érdekelnyelés alatt azt értette Beck Salamon, hogy nagyon sokszor előfordul, hogy bizonyos jogággal védett, védendőnek szánt érdekeket összegyűjtünk, majd fogalomba sűrítjük, de ilyenkor bizonyos érdekek kimaradnak, vagy a jogi fogalomban más megítélés alá kerülnek;

erre utal az érdekelnyelés kifejezés. Beck Salamon rámutatott arra, hogy amikor kialakítunk egy jogi fogalmat, azt definiáljuk, tartalmat adunk neki, és onnantól kezdve már csak arra figyelünk, azonban maga az ok, amiért magát a fogalmat megalkottuk, háttérbe szorul. Az érdekelnyelésre Grosschmid azt mondta, hogy millió negatív tartalmú kötelezettség egyesül; sűrített kötelezetről van szó. Amikor egy fogalom kialakul, akkor egy „mennyiségi sokaság minőségileg mássá sűrítése” következik be. Elnyelődhetnek tehát azok az érdekszemponatok, amelyek miatt a fogalmat megalkottuk. Az érdekelnyeléssel az a probléma, hogy ellaposítja a gondolkodást, mindent a fogalmakra szeretnénk ráhúzni, pedig az elnyelt érdekszempon tudna segíteni a megfelelő megoldás kialakításában. A nehéz helyzetek azonban mégiscsak gondolkodásra készítetnek bennünket. Ilyen például a haszonélvező halálának kihatása az általt kötött bérleti szerződés sorsára (BH 1997.279). Az ügyvel kapcsolatban az egyik álláspont az volt, hogy a bérleti szerződésnek meg kellene szűnnie, ez a dogmatikai értelemben szigorúan levezethető megoldás. A másik álláspont, amelyet az akkori Legfelsőbb Bíróság elfogadott – az előadó véleménye szerint helyesen –, hogy ebben az esetben azt kell megállapítani, hogy a tulajdonosok a haszonélvező által megkötött bérleti szerződés alanyává válnak. Ha azt nézzük, hogy a tulajdonjog egy szelete képviseli azt a jogosultságot, hogy a haszonélvező bérleti szerződést kössön, a haszonélvező halálával ez a szelet ipso iure feloldódik és a tulajdonjog kiteljesedik. Ez tulajdonképpen a Beck Salamon által megfogalmazott érdekelnyelés alátámasztható.

További érdekes kérdés, amikor önkormányzati törzsvagyonyba tartozó ingatlan alá mélygarázs épül. Vitás lehet ugyanis a mélygarázs tulajdoni sorsa. A tulajdonjog egy szigorú felfogás szerint végtelen, azonban a tulajdonjog ezen kiterjedése Beck Salamon szerint is csak racionaliter, amelyhez valamilyen érdekszemponatot kötni kell. A tulajdonjog kiterjedési határa a tulajdonos érdekszférája. Ez a racionális megközelítés megjelenik a Ptk. 5:17. §-ában is. Kérdésként merülhet fel azonban, hogy az érdekhelyzet meddig képezi le az érdeket. A döntés lényege az volt, hogy ha az ingatlan maga törzsvagyony, akkor a törzsvagyonyi jelleg a földfelszín alá is kisugárzik. Az előadó nem tartja helyesnek ennek indokait; álláspontja szerint ugyanis a változás azzal, hogy a földfelszín alá kerülünk, a mennyiségihez (a távolsághoz) képest egy minőségi váltás is.

Beck Salamon a többszemélyes magánjogi helyzetekkel is behatóan foglalkozott, a kandidátusi értekezését is erről írta. Azt vallotta, hogy ezek a helyzetek azt a sajátosságot hordozzák magukban, hogy bizonyos klasszikus értékítéletek, jogi kapcsolatok egészen más jogi megvilágításba kerülnek. Példa erre a harmadik személy részéről történő teljesítés (6:57.§) Egy elvi bírósági határozat született 2000-ben (EBH 2000.219.), amely így szólt: a kezes nem számíthatja be a kötelezettet saját személyében megillető kifogásokat, amely az előadó véleménye szerint nem helytálló. Egy ezzel ellentétes bírósági döntés (de nem elvi bírósági határozat!) is született. Az új Ptk. már tételes jogi szinten is megadja a lehetőséget arra, hogy a kezes saját személyes kifogásai mellett felhőzhassa azt a kifogást is, ami beszámítási kifogásként enyhíti terheit. Erre Beck Salamon azt mondta volna, hogy «*a dolgok rendje mégiscsak az, hogy*

a tartozást maga az adós fizesse ki.” Sokszor sejtjük valakinek az érdekét, de azért, mert nincs a felek között klasszikus jogviszony, őket a jogviszonyon kívülállóknak érzékeljük. Ez volt az, amit B.S. sokszor dogmatikus ábobligatio-ként tárgyalt, nem valódi kötelemként, hanem kényszerűségi helyzetként kezelte. A polgári jogban azonban ennek fordítottja is megjelenhet. Előfordul, hogy valaki azáltal veszít el valamilyen jogot, hogy bebocsátást nyer a jogviszonyba. Az új Ptk.-ban ilyen a tartozáselvállalás (6:206.§). Az eredeti kötelezett és a tartozáselvállaló megállapodnak abban, hogy a második kötelezett magára vállalja a teljesítést. A jelenlegi bírói gyakorlat alapján ezt teheti biztosítéki céllal is. A probléma Leszkoven László szerint azzal van, hogy ha ezt egyetemleges helyzetként kezeljük, elnyeli a valóságot, mégpedig azt, hogy ebben a jogviszonyban a tartozáselvállaló helyzete nem a klasszikus egyetemlegesség szerint működik, hanem sokkal inkább hasonlít a kezes helyzetéhez, aki egy idegen tartozásért vállal a saját személyében a kötelezett mellett fizetési kötelezettséget, amelyet az új Ptk. úgy fogalmaz meg, hogy egy oszthatatlan szolgáltatással többen tartoznak, így a rá irányadó szempontok elnyelődnek. Elnyelődik például a biztosítéki cél, érdekszempont, amely – Grosschmid megfogalmazása alapján desaktivált érdekszempont – és a figyelem már csak az egyetemlegesség fogalmi egységére vetül!

A következő Beck Salamonos kérdés a jogcímtöbbség és a többes jogcímség kérdése. Amikor egy alany kezében van több jogcím, több jogi lehetőség, amelyen keresztül igényt érvényesíthetne vagy egy igényre nézve érdektöbbszöröződés jellemző (különleges esete a „kettősfedelű igény”). Érdekes, ahogy ezek között a jog választ. Előállhat olyan lehetőség, hogy bár több jogcím van, csak az egyiket lehet érvényesíteni. Erre példa a non-cumul szabálya a szerződési kárfelelősség köréből (Ptk. 6:145.§). Ha kontraktuális és deliktualis úton is megállna a felelősség, akkor a polgári jog a kontraktuálisnak ad elsőbbséget.

Az előadás következő alcíme a Válogatás a jogcímelek között, érdekszempontok érvényesítése volt. A Ptk. egy nagyon vitatott szabályára, a fiduciárius biztosítékok tilalmára (6:99.§ tért itt ki az előadó. „*Semmis az a kikötés, amely... pénzkövetelés biztosítása céljából tulajdonjog, más jog vagy követelés átruházására, vételi jog alapítására irányul.*” Itt elvileg két fajta célra, érdekérvényesítésre lehetne ugyanazt (vagy látszólag ugyanazt az eszközt) használni. Pl. tulajdonjogot át lehet ruházni klasszikus módon, de át lehet ruházni tulajdont azért is, hogy a tulajdon formájában biztosítéki vagyontárgyat lehessen szerezni. „*A tulajdon rendes alakzata: sokhúrú hangszer, a biztosítékul szolgáló tulajdon egy húrú szerszám, amelyről a többi húr leszakadt. A kóta pedig a sok húrú szerszámra van írva.*” (Beck: Négy értekezés – A jogszabályok átvitt alkalmazása)

A következő kérdés az érdekelsőség és érdekarányosság volt. Mai példák az új Ptk.-ban az egyszerű példák, amikor a tételes jogi rendelkezések mellett vagy azokkal szemben a bíróság is lehetőséget kap arra, hogy változtasson a kötelem tartalmán.

Komolyabb életértékelést igényel a Ptk. 6:237.§ (1) bekezdés – ajándék visszakövetelése létfenntartás veszélyeztetettsége miatt. Ha az ajándékozó létfenntartása veszélybe kerül, akkor joga nyílik arra, hogy az ajándékot visszakövetelje, feltéve,

hogy ez nem akadályozza a másik fél létfenntartását. A létfenntartás veszélye a visszaköveteléshez elegendő. A dologi igény azonban elhárítható azzal, hogy ha az ajándékozó létfenntartását megfelelő módon biztosítja, pl. életjáradék folyósításával. A dologi igény elhárításához azonban már pozitív magatartás és annak megfelelősége vizsgálendő. Kérdéses, hogy vajon van-e lehetőség arra, hogy az egyszer kapott biztosíték kiegészítésére hívja fel a kötelezettet a jogosult.

Az előadó gondolatait azzal zárta, hogy Beck Salamonnál nagyon összefonódott a jogtudomány és a joggyakorlat, amely lényegében ugyanazt a feladatot látja el. A különbség abban rejlik, hogy a joggyakorlat az egyedi esetre hozta be a jognak megfelelő döntést, a jogszabály pedig az egyedi helyzetekhez képest egy általános jogszabállyá kell sűrítetnie.

Leszkoven László kedvenc B.S. idézetével zárta előadását: „*A jog csak akkor töltheti be irányító szerepét, ha kezében nem remeg a szálfá, mert remegő szálfával nem lehet határozott irányt jelölni.*” (Beck: Kötelemvalósulás)

Az utolsó előtti előadó, Dr. Vida Sándor (MTA doktor) Beck Salamon védjegyjogi munkásságát méltatta. Bevezetesképpen elmondta, hogy Beck Salamonnak az 1934-ben megjelent Magyar védjegyjog c. monográfiája a szakma bibliájának számított évtizedeken keresztül, egészen az 1969. évi törvény hatályba lépéséig. Az előadó véleménye szerint ő volt az első, aki a védjegyjogot a versenyjog részeként kezelte. A 2014-ben megjelent Védjegyjogi Kommentár előszava ugyanerre mutat rá. Beck a védjegylajstromozás kapcsán beszélt például a lajstromozatlan védjegyről, ami a mai terminológia szerint az árujelző elnevezést viseli, és versenyjogi oltalomban részesül. A védjegybitorlás kapcsán is beszélt a versenyjogról, amikor a gondatlanságból elkövetett védjegybitorlásra kártérítés igényelhető a versenyjog alapján.

Beck Salamon szerint „*A versenyjog és a védjegyjog két szomszédos terület, de mint az a szomszédoknál szokásos a rivalizálás itt is elkerülhetetlen...*” A két jogág egymással kölcsönösen fejti ki hatását.

Az előadó a másik olyan területként, ahol Beck Salamon által felvetett gondolatok ma is továbbvihetők, a licencia szerződést emelte ki. Annak ellenére, hogy az Unió joga nem rendelkezik a licencia szerződésről, a magyar védjegyjog igen. Erről Beck Salamon azt mondja: „*A licencia lényege az engedélyt tevő félnek néhány időszakra történő feljogosítása. A licencia terjedelme nem elvi kérdés hanem szerződéses megállapodás tárgya – a szerződés szabja meg, hogy mire kap felhatalmazást az engedélyes.*”

A defenzív-, valamint tartalék védjegyről sem az uniós védjegyjog, sem a hazai védjegyjog nem rendelkezik annak ellenére sem, hogy már száz esztendővel ezelőtt is létezett a gyakorlatban. A defenzív védjegy a védjegytulajdonosnak az a védelme, hogy a védjegy nagyobb oltalmat kapjon.

Akkoriban még ritkaságszámba ment a tartalékvédjegy. Beck Salamon azt mondta, hogy ennek a lajstromozása azzal a szándékkal történik, hogy egy új áru forgalomba hozásánál egy lajstromozott védjegy előre rendelkezésre áll. Ez a gyógyszergyáraknál bevett gyakorlat. Ha új gyógyszert hoznak forgalomba, akkor rögtön meg kell jelölni a védjegyet.

A védjegy monográfiában foglalkozik Beck Salamon a szabadalmi jognak azzal a jelenségével is, amikor egy szabadalmaztatott találmánynak nevet adnak és ez a név védjegy lehet vagy védjeggyé válik. Itt három változatot különböztetünk meg:

1. A szabadalom bejelentésével egyidejűleg már a védjegyet el is nevezik. Ez a gyógyszergyárak példája.
2. A védjegybejelentésre csak akkor kerül sor, amikor az új terméknek a neve már ismertté válik.
3. A szabadalom alapján gyártott termék védjegynevét időközben elveszti, azonban ismertté vált, ugyanis áruvédjeggyé alakult.

A törvény értelmezéséről azt mondhatjuk, hogy az akkori védjegy törvény tükörfordítása volt az osztrák védjegy törvénynek, amely a maga idejében is egy elmaradott törvény volt, már a kihirdetés időpontjában. Erre egyetlen példa, hogy nem rendelkezett a szóvédjegyekről. Később azonban rájöttek, hogy a védjegyek 95%-a szóvédjegy. Hasonlóképpen elmaradott volt az akkori magyar védjegy törvény jogérvényesítési szankciója, mert a védjegybitorlást csak büntetőjogi szankcióval sújtotta. Beck Salamon szerint ez nem helyénvaló, polgári jogi eszközökkel is szankcionálni kell a védjegyet. Az idő ma már Beck Salamont igazolta, mert a védjegyeknek tipikus érvényesítő eszköze a polgári jog és nem a büntetőjog; a büntetőjog csak a védjegykalózkodást szankcionálja.

Az utolsó téma, amit az előadó említett, a jogösszehasonlítás, amely csak az XX. században kapott hangot, ennek a módszernek Beck Salamon az előhírnöke volt.

Az emlékkonferencia utolsó előadója volt *Dr. Varga István* ELTE, tanszékvezető, egyetemi tanár) *Beck Salamon gondolatainak továbbélése a polgári perrendi kodifikációban* című előadásával.

Az előadó egy kisebb visszaemlékezéssel és néhány anekdotával vezette be előadását. Az előadó témához kapcsolódó első gondolata az volt, hogy Beck Salamonnak az 1954-ben, az akkori «Az állam és igazgatás» című folyóirat X. számában megjelent «Az állam és joghatóság-hatáskör?» című tanulmánya a fórumválasztás központi kérdését kezeli és felismerteti az olvasóval azt a determinatív szerepet, amit a fórumválasztási jog betölt. Beck Salamon tanulmányának címében a kérdőjel azt a kérdést veti fel, hogy vajon tisztában van-e a bírósági gyakorlat a joghatóság és a hatáskör közötti különbséggel.

Az előadó elmondása alapján a hatáskör és illetékesség szintjén is beszélhetünk a fórumválasztásról. A most hatályos Pp. 28.§ (2) bekezdésében található ez a szabály. „*Ha a hatáskör a per tárgyának értékétől függ, az alperes érdemi ellenké-*

relmének előadása után a hatáskör hiánya figyelembe nem vehető.” A tanulmány alapján ez egy minőségi váltás, amelynek minden részletszabályban meg kell(ene) jelennie a hatáskör-illetékesség-joghatóság vonatkozásában.

A joghatósági kérdésnél a magyar jog – eltérően sok más jogtól – a nemzetközi magánjoggal ellentétben nem differenciálja a joghatóság fogalmát, nem teszi meg a minőségi különbséget. A Pp. is egységesen alkalmazza a joghatóság fogalmát. Ahol nincs tágabb joghatóság, ott nincs értelme szűkebb értelemben vett nemzetközi magánjogi joghatóság létrehozásának sem.

Az előadó következő gondolata a keresetlevél visszautasítása volt, amely egy, a kodifikáció során megjelenő új fogalom. Az elutasítás szót elkerülve a visszautasítás fogalmával akarja kezelni a fölérendelt joghatósági hiányt, a tágabb joghatóságot. Ezt a megkülönböztetést megvalósítja a szakértői tervezet.

A második szint, amikor feltételezzük, hogy van magyar joghatóság. Itt a minőségi váltás abban nyilvánul meg, hogy a törvényalkotó az alperesi jogot arra az egyetlen szempont-ra telepítette, hogy a pertárgyértéktől függő hatáskörnél nem szabad figyelembe venni a hatáskör hiányát, amely ilyen értelemben szűkebb nemzetközi magánjogi joghatóság. Az alperes rendelkező cselekménye nem írhatja felül a mennyiségi joghatósági szempontokat. Ez a konkludens hatásköri alávetés, utólag a peresített szituációban a pertárgyértéknél jön elő. Az egyik szempont itt az utólagosság, amíg a másik szempont egy minőségi különbségtétel.

A harmadik, és egyben utolsó analógia az illetékességi kérdés minőségi felbontása. Ezt kell megvalósítani a hatáskör vizsgálatának pillanatában is. Nem engedhető meg, hogy a felek áttörjék a hatásköri rendszert.

A fent említett becki tanulmányból hasonló szemléletmód tűnik elő, de nem annak rendszerében. Beck célja a cikkel csupán egy Legfelsőbb Bírósági ítélezést kívánt kritizálni, mert az nem volt tekintettel a minőségi ugrásra.

Az előadók szerteágazó témáiból is látható, milyen sokrétű volt Beck Salamon életútja, munkássága. Véleményem szerint a színes előadások, valamint maga a konferencia méltó emléket állít Beck Salamon, a tanár, az ügyvéd és az esetjogász tudományos életútjának és a polgári jogban megteremtett szellemi örökségének.

E megtisztelő feladatnak tett eleget a Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, amikor a konferencia-előadások szerkesztett kötetét, kapcsolódó tanulmányokkal egybefűzve 2016 májusában megjelentette.

A SZOCIÁLIS JOG AKTUÁLIS KÉRDÉSEI MAGYARORSZÁGON ÉS AZ EURÓPAI UNIÓBAN

konferencia beszámoló

„A társadalmak szociális politikáját sokrétű feladattal ruhazza fel a szociális jog, amelynek következményeképp az államnak is beavatkozást jelentő teendői vannak. A jogalkotóknak kötéltáncos módjára egyszerre kell figyelembe venniük ellentétes nézőpontokat, egyensúlyozva a különböző, sokszor egymással ütköző érdekek között. Folytatva gondolatmenetét kifejtette, hogy külső és belső tényezők, mint a természetes népességfogyás, vagy a gazdasági elvándorlás mindezen feladatok megoldását nehezítik. Így ennek a konferenciának kimondatlan célja volt azt feltárni, hogy a nemzeti jogunk, a különböző államok valamint maga az Európai Unió milyen megoldásokkal törekszik ezen problémákat kezelni.”

Ezekkel a gondolatokkal nyitotta meg Dr. Tománé dr. Szabó Rita, az Észak-Magyarországi Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium kollégiumvezető-helyettese a szociális jog aktuális kérdéseit boncolgató konferenciát 2016. február 11-én, a Miskolci Akadémiai Bizottság Székházában:

A konferencia sokszínű előadásait többek között szociális jogi, munkajogi, családjogi, kereskedelmi jogi és pénzügyi jogi szakértők – egyetemi oktatók, bírák – tartották. A konferencia célja az volt, hogy a szakértők a kutatási területüknek megfelelő szempontból bemutathassák a szociális jog legújabb illetve legkérdésesebb területeit, majd az előadások végeztével vitára, a vélemények ütköztetésére, kérdésfeltevésre kerüljön sor.

A programnak megfelelően a megnyitó után először dr. Gecse Istvánné egyetemi adjunktus, címzetes törvényszéki bíró előadását hallhattuk, aki felhívta a figyelmet a konferencia központi témájának bonyolultságára, továbbá arra, hogy a szociális jog kihívásairól akár napokig is lehetne beszélni, akkor sem érnénk a végére, annyira összetett és bonyolult célokat és érdekeket érint. Az előadás remek felütése volt a napnak, mivel egy átfogó képet adott a szociális jog történeti és rendszertani fejlődéséről, kiemelve közben az egyes megoldások előnyeit, hátrányait.

A családjog legújabb kérdéseit vizsgálta dr. Kőrös András, nyugalmazott kúriai tanácselnök „A családjogi tartás szabályozásának új elemei a Polgári Törvénykönyvben” című előadásában, valamint dr. Barzó Tímea, tanszékvezető egyetemi docens „A szülői felügyelet családvédelmi aspektusai” című előadásában, kiemelve a családnak, mint elsőszámú szociális védőhálóknak a meghatározó szerepét a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény vonatkozó rendelkezéseinek tükrében. Dr. Vallasek Magdolna, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Jogtudományi Tanszékének egyetemi adjunktusa mutatta be a román szociális jogi jogalkotást, és an-

nak perspektíváit a konferencia résztvevőinek. A kollegialitás jegyében dr. Jakab Nóra, a Miskolci Egyetem egyetemi adjunktus és dr. Hoffman István, az Eötvös Loránd Tudományegyetem habil. egyetemi docense közösen mutatták be a rehabilitációval kapcsolatos kutatásaik során született gondolataikat, amellyel krávilágítottak arra, hogy a rehabilitáció ma Magyarországon nem feltétlenül foglalkoztatáspolitikai kérdés, valamint itt fejlesztést csakis jó célokat tartalmazó, rendszerben gondolkodó jogi szabályozással lehet elérni. Dr. Berki Gabriella, a Szegedi Egyetem egyetemi tanársegéde a betegmobilitás kérdését mutatta be mind a magyar, mind az uniós szabályozást értékelve. Dr. Farkas Zsuzsanna, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalának jogi főreferense szemléletes előadásában bemutatta az Európai Unió tagállamainak bonyolult nyugdíjrendszerét, amely során kitért a kiegészítő nyugdíjrendszerekre, nyugdíjprivatizációra és ennek hatásaira is. A nyugdíjról további előadók is beszéltek, így dr. Varga Zoltán egyetemi docens, dr. Barta Judit tanszékvezető egyetemi docens, prof. dr. Prugberger Tamás egyetemi tanár is izgalmas és előremutató prezentációt tartott ezzel kapcsolatban. A szociális jog munkajogi vetületéről beszélt dr. Tóth Hilda a Miskolci Egyetem docense, dr. Rab Henriett a Debreceni Egyetem docense, valamint dr. Jakab Nóra közösen doktoranduszával, dr. Szekeres Bernadettel. Ezek az előadások bemutatták a munkavállalónak járó védelmet a munkaviszony megszűntetésekor, valamint a változó munkajogi tendenciákat, kiterjedve olyan aktuális problémákra, mint a legújabb munkavégzői réteg, a quasi-önfoglalkoztatók védelmének megvalósulása Magyarországon és a német jogrendszerben. Ezeken felül a szociális biztonság fogalma is központi témája volt az előadásoknak. Dr. Rácz Zoltán, a Miskolci Egyetem docense a szociális biztonságnak az Alaptörvény hatályba lépése utáni alakulását tette előadása központi témájává. Az életkoron alapuló diszkriminációról, a társadalombiztosítás rendszerének változásairól, valamint a migráció és szociális biztonság kapcsolatáról is tájékozódhattott a publikum, amely témákat dr. Homicskó Árpád Olivér a Károli Gáspár Református Egyetem docense, dr. Zaccaria Márton Leó a Debreceni Egyetem tanársegéde, valamint dr. Mélypataki Gábor egyetemi tanársegéd tett kutatás tárgyává.

A konferencia sikeresen lezajlott, amelynek előremutató előadásai további kutatások alapjául szolgálhatnak, köszönhetően az előadók frappáns gondolatmeneteinek és a továbbgondolkodásra sarkalló kérdésfelvetéseinek. A szervezők, név szerint a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Agrár- és Munkajogi Tanszéke, a Friedrich Ebert Stiftung, valamint a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottsága a konferencia előadásait később írásos formában is elérhetővé teszik.

¹ Nappali tagozatos doktorandusz, Miskolci Egyetem, Civilisztikai Tudományok Intézete

KONFERENCIA A TERMŐFÖLDDEL KAPCSOLATOS JOGI PROBLÉMÁKRÓL

Miskolc Megyeháza Dísztermében 2016. május 6-án került megrendezésre a nagy érdeklődéssel várt, termőfölddel kapcsolatos jogi problémákról szóló konferencia, melyen részt vettek és képviseltették magukat a szakma legjelentősebb szervezetei, szakemberei – ügyvédek, földügyi referensek, földhivatali ügyintézők egyaránt. Az eseményt Dr. Cserba Lajos, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Ügyvédi Kamara elnöke nyitotta meg beszédével, melyben hangsúlyozta, hogy jelentősen felélénkült és megnőtt a termőfölddel, mint a tulajdonjog egyik tárgyával kapcsolatos adásvételi ügyletek száma, azonban az ilyen szempontból történő prosperálás számos olyan jogértelmezési problémát, akadályt generált a gyakorlatban, melyek megoldásra várnak.¹

A konferencia alkalmával három előadást hallhattak a jelenlévők, melyek rávilágítottak a termőfölddel kapcsolatos ügyletek kapcsán felmerülő számos nehézségre és – nem titkolt szándékkal – megoldási lehetőségeket is kínáltak a jogértelmezés megkönnyítése céljából.

Időben az első előadást Dr. Horváth Ákos a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Jogi Igazgatója tartotta meg: „nem lehet közömbös a nemzetre nézve, hogy kinek kezén van a magyar föld.”- kezdte nyitó gondolatait Darányi Ignác idézésével. A Magyar Állam, mint tulajdonos nevében és képviselőként eljáró Nemzeti Földalapkezelő Szervezet „Földet a gazdáknak!” programjának adatait az előadás első felében, míg a második szakaszban a 3 hektárt meghaladó és az azt meg nem haladó földrészetek értékesítési eljárásai rendjét hallhattuk. A kritikákkal támadott program keretében az NFA által kijelölt területek értékesítésével kíván a Kormány földet juttatni a gazdáknak. A 3 hektárt meg nem haladó földrészetek vonatkozásában vételi ajánlat alapján kell eljárni, azonban ezen ingatlanok több ütemben kerülnek értékesítésre. Az I-III ütemben 6 393 meghirdetett földrészletre 4 655 érvényes ajánlat érkezett, 4 521 szerződés került megkötésre, valamint összesen 9 756 vételi ajánlat, 4.197.631.200,- Ft hirdetési ár, 6.072.375.032,- Ft eladási ár volt számszerűsíthető. A IV-V. és a VI-VIII. ütem jelenleg is folyamatban van, mindösszesen 15 170 meghirdetett földrészletre vonatkozólag.

A 3 hektár feletti ingatlanoknál szintén figyelemre méltóak az adatok az I. körben: 9 841 meghirdetett földrészlet, 5 872 esetben eredményes árverés és 5 087 szerződést kötöttek a felek, továbbá 118 231 ha értékesített földrészletre 146.814.170.000,- Ft kikiáltási ár érkezett 164.477.870.000,- Ft már eladási árként. A 2. körben ettől eltérően alakultak az adatok: 5 647 meghirdetett földrészlet, 2 109 eredményes árverés, 455 szerződés került megkötésre, folytatólag 47 816 ha értékesített földrészlet tekintetében 58.989.444.000,- Ft kikiáltási ár és 64.483.194.000,- Ft eladási ár érkezett. A 3. kör folyamatban van.

A 3 hektár alatti ingatlanok értékesítésére vonatkozó eljárásban az NFA dönt az értékesítendő ingatlanok köréről, a hirdetményt az NFA honlapján teszik közzé. A szerződést a legjobb ajánlatot tevővel kötik meg, egyébként az ajánlattételre nyitva álló határidő 45 nap. Speciális szabályok vonatkoznak az ajánlattevőre a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény rendelkezéseit figyelembe véve, hiszen egyedülálló módon nem kell helyben lakónak minősülnie. A vételi ajánlatok elbírálását követően megtörténik a szerződéskötés majd a szerződés legfontosabb adatainak közzé tétele az elővásárlási jogosultakkal. A jegyző előtti eljárás a szerződés aláírást követő 8 napon belül kezdődik. A kifüggesztés ideje alatt jelentkezhetnek az elővásárlásra jogosultak és benyújthatják érvényes elfogadó nyilatkozatukat a meghirdetett, állami tulajdonú mezőgazdasági ingatlan tekintetében. Mivel az állam az eladó, a beérkezett elfogadó nyilatkozatokat nem a mezőgazdasági igazgatási szerv hagyja jóvá, hanem az elővásárlási sorrend tekintetében az eladó képviselőjében eljáró Nemzeti Földalap értékeli. Az NFA mindenre kiterjedő, szigorú nyilvántartási rendszert vezet ebben az eljárásban is, így szükség esetén minden adat hitelesen ellenőrizhető. Az érvényes elfogadó jognyilatkozatok elbírálását követően a vételár megfizetésével a tulajdonjogot a Földhivatal konstitutív hatállyal bejegyzi.

A 3 hektár feletti ingatlanok értékesítésénél megjelennek speciális elemek is a 3 hektárt meg nem haladó ingatlanok értékesítéséhez képest. Ugyancsak döntéssel kezdődik az eljárás az ingatlanok köréről, azonban ebben az esetben árverési hirdetményt kell készíteni, erre 30 nap áll rendelkezésre, majd a továbbiakban árverési eljárás kerül lebonyolításra. Az árverést követően történik meg a szerződéskötés értelemszerűen, majd a szerződés kifüggesztése, amikor az elővásárlásra jogosultak jelentkezhetnek, és elfogadó nyilatkozatot tehetnek. Jelen fordulatnál Igazgató Úr hangsúlyozta, hogy az elfogadó nyilatkozatokat személyesen kell beadni, sajátkező aláírással igazoltan, teljes bizonyító erejű magánokiratban, ha bármely feltétel hiányzik, akkor nem fogadható el a nyilatkozat. Ezen a ponton számos probléma mutatkozik a gyakorlatban, hiszen ha nem kerül elfogadásra az elővásárlásra jogosult perelheti az eljáró jegyzőt, vagy az NFA-t adott esetben bírósághoz. Amint a Földhivatal megindította az eljárást a tulajdonjog bejegyzése előtt jelzalogot is kell biztosítani a Magyar Államnak, valamint más pénzforgalmi szolgáltatóknak is elidegenítési és terhelési tilalommal egyetemben.

A második előadást a Miskolci Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Agrár-és Munkajogi tanszékének egyetemi docense, Dr. Olajos István tartotta meg „17/2015 (VI.5) AB. határozat hatása a földforgalomra” címmel. A beszéd a termőföld tulajdonszerzés közigazgatási engedélyezési eljárás menetének bemutatásával kezdődött. Az előzmények kapcsán docens úr kitért a földforgalmi törvény elfogadása után fennálló körül-

¹ V. évfolyamos, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem

ményekre; a jegyzők szerepe megváltozott, nagyobb felelősség hárul rájuk, az engedélyezési eljárásban. Az átruházás és a földhasználat hatósági jóváhagyáshoz kötött szerződéssel hozható létre, és ebben az eljárásban új elemként jelent meg a helyi földbizottság, és a mezőgazdasági igazgatási szerv. Megváltozott a szerepe, és kizárólag regisztrációs szervvé vált az ingatlanügyi és erdészeti hatóság.

Ezek után az előadó a címben említett AB határozat döntéseit foglalta össze. A közelmúltban bírói kezdeményezések érkeztek az Alkotmánybíróság felé abból a tényből fakadóan, hogy a Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság döntésképtelen, ha a Helyi Földbizottság nem nyilvánít véleményt. Az AB határozat rendelkezéseit illetően nem Alaptörvény ellenes: Fftv. 27.§ (1) aa.)pontja ha az indoklást olyan részletességgel tartalmazza, hogy annak okszerűsége érdemben is elbírállható a hatósági eljárásban, ha a döntés ténybeli megalapozottsága és jogszerűsége tartalmi és formai szempontból is felülbírállható a felülvizsgálati eljárásban, valamint ha a képviselő testület határozata mint érdemi közbenső döntés ellen bírósági felülvizsgálat vehető igénybe. Megsemmisítésre került a Fftv. 27.§ (1) ab) pontja, mely szerint: „a mezőgazdasági igazgatási szerv megtagadja az adásvételi szerződés jóváhagyását, ha a helyi földbizottság a mezőgazdasági igazgatási szerv ismételt felhívása és az ott biztosított tizenöt napos határidő eredménytelen eltelte után sem adja ki állásfoglalását.” Továbbá az Alkotmánybíróság megsemmisítette a Fftv. 68.§ (5) bekezdésének utolsó mondatát is, miszerint „a földbizottság állásfoglalása elleni kifogás elbírálása után a helyi önkormányzat képviselő testületének határozata ellen nincs helye felülvizsgálatnak”. Az AB határozat megváltoztatta a Fétv 103/A § (1) bekezdését, mely szerint: „Az állásfoglalás ellen – 5 napon belül – az eladó, a vevő, illetve a határidőben elfogadó nyilatkozatot tett elővásárlásra jogosult kifogást terjeszthet elő a települési önkormányzat képviselőtestületénél.”

Az Alkotmánybíróság által az értelmezésben kifejtett megálapítások a helyi földbizottság statusához kötődnek, ezek alapján a Helyi Földbizottságnak nincs tényfeltárási kötelezettsége, nem kötik a Ket. eljárási szabályai sem. Azonban állásfoglalását és annak indokait ismernie kell a képviselőtestületnek és a közgazdasági és munkaügyi bíróságnak is.

Dr. Olajos István rávilágított arra, hogy ebben a körben nyitva maradt számos kérdés, abban a tekintetben, hogy a helyi földbizottság állásfoglalását megváltoztathatja-e és ha igen meddig az állásfoglalását? Illetve ez a változtatás kihat-e a képviselőtestület eljárására?

Ellentmondásos a közvetett, a közvetlen vétó és az ügyfél jogorvoslathoz való joga is. A „közvetlen vétó” esetén (alapja a alapja: Fftv 27§ (2) b. pont) a helyi földbizottság támogató állásfoglalása ellenére is megtagadható a nyilatkozat abban az esetben, ha zsebszerződést palástol, nem alkalmas a művelésre, vagy elővásárlási jogát visszaélészerűen gyakorolja.

A „közvetett vétó” esetén a helyi földbizottság nem foglal állást, vagy döntése indokai nem világosak, nem egyértelműek, vagy ki sem derülnek. Így ezt a jogintézményt az Alkotmánybíróság megsemmisítette.

A megmaradt „közvetlen vétó” tekintetében kétféle értelmezés látott napvilágot a témával foglalkozó jogászok körében.

Az egyik esetben a mezőgazdasági igazgatási szervnek csak

akkor köteles figyelembe venni a helyi földbizottság állásfoglalását, ha az nem támogatja egyik felet sem. Ebben az értelmezésben a vevő személyét az Fftv elővásárlási szabályainak betartásával szabadon határozhatja meg, a helyi földbizottság állásfoglalására csak utalnia kell.

A másik esetben a közvetlen vétó tényleges vétót jelent. A mezőgazdasági igazgatási szerv azokat a jogosultak veheti figyelembe határozata meghozatala során, akiket a helyi földbizottság támogat. Ám ezen személyek tekintetében joga van felülbírálni a helyi földbizottság támogató állásfoglalását, ha szerepüket a már említett Fftv. 27§ (2) bekezdésében jelzett szempontok szerint, eltérően ítéli meg.

Az Alkotmánybíróság álláspontja az úgynevezett demokratikus legitimitáció vonatkozásában az, hogy a Helyi Földbizottság nem minősül közigazgatási szervnek, így ezt a kérdést nem vette vizsgálat alá.

Az előadás hátralévő részében az eljárásban résztvevők megváltozott szerepének megtárgyalására került sor.

A jegyzőnek két helyen is szerepe van a mezőgazdasági földek tulajdonszerzése kapcsán. Első hely, a már említett és jogi igazgató úr által jellemzett elővásárlási jogok gyakorlásának eljárása. A másik, a helyi földbizottság elleni kifogás intézménye, ahol neki kell előkészítenie a kifogás elbírálására hivatott képviselőtestületi ülés előtt a döntést. E tekintetben nem csak a közvetlen kifogás keretében kell véleményt nyilvánítania, hanem a Fétv által adott felhatalmazás alapján saját, megelőző eljárását is értékelnie kell, mindemellett értékelheti a mezőgazdasági igazgatási szerv és a helyi földbizottság döntése tekintetében. Ebben az eljárásban tehát a jegyzőnek nem kizárólag a helyi földbizottság kifogásolt döntését kell elbírálnia, hanem a teljes folyamatot, mi az adott döntéshez vezetett. Ezért, hogy ne kelljen saját eljárásáról véleményt nyilvánítania, célszerű lenne a megelőző eljárásban szerepet játszó jegyzőt, vagy az elbírálásban részt vett ügyintézőt a képviselőtestület előtti eljárásból kizárni.

A helyi földbizottság állásfoglalása kötelező, indokolási kötelezettsége van – szempontjai jogilag nehezen megfogalmazhatóak - de a fent leírtak alapján mégsem minősül közigazgatási szervnek. Tényfeltárási és indokolási kötelezettségének formájára a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény rendelkezései nehezen értelmezhetőek.

A mezőgazdasági igazgatási szerv eljárása első szakaszában általános jelleg figyelhető meg (elővásárlási sorrend összeállítása) kérdéses a második szakasz (Helyi Földbizottság szempontjainak vizsgálata; kötelező és lehetséges megtagadási okok, jóváhagyó vagy elutasító határozat hozatala megfelelő indoklással, záradékkal ellátva) hiszen tartalmilag nem értelmezhető, formailag igen, tekintettel arra, hogy a bíróság már döntött adott esetben a helyi földbizottság és a képviselőtestület szempontjairól.

A közigazgatási és munkaügyi bíróság tekintetében az eljárás egyfokú, de két egymást kiegészítő, eltérő eljárásból áll. Az első speciális eljárás tárgya a Helyi Földbizottság állásfoglalása, a másik eljárás tárgya a mezőgazdasági igazgatási szerv határozata. Docens Úr javaslata az alábbi volt a gyakorlat egyszerűsítése végett: ha volt megelőző bírósági eljárás, azonos bíró kijelölésével az eljárás gyorsítható.

A beszéd végén további érdemi indítványokat, kezdeményezéseket hallhattak a jelenlévők az eljárási státuszok rendezésére, az egymást átfedő hatáskörök megszüntetésére, mindemellett az AB határozat szellemének megfelelő megváltoztatására az Fftv. irányadó rendelkezéseinek.

A konferencia záró előadását a Földművelésügyi Minisztérium Jogalkotási Főosztály vezetője, Dr. Andréka Tamás tartotta meg az „Unió kötelezettségességi eljárások a magyar földforgalmi szabályozással kapcsolatban” címmel. Tudniillik, két Unió kötelezettségességi eljárás zajlik jelenleg: a nem közeli hozzátartozók közötti szerződéses hasznélvezeti jogok ex lege megszüntetése miatt (osztrák kezdeményezésre), illetőleg a Földforgalmi törvény korlátozásainak és tilalmainak uniós joggal való összhangja miatt.

Ezen eljárások előzményeihez kapcsolódik, hogy Magyarországon 1994 óta tilos a külföldiek és a jogi személyek tulajdonszerzése. A hasznélvezet, melyre a tulajdonszerzés szabályait kell alkalmazni, szintén korlátozott a 2002-től. Tekintettel arra, hogy a vagyoni értéknek minősülő hasznélvezeti jog megszerzésére a devizajogi szabályok, az irányadóak a vagyoni érték devizakülföldi általi megszerzhetőségét devizahatósági engedélyhez kötötte a jogszabály. További feltétel volt, a deviza forintra történő átváltása és az erről készült felhatalmazott pénzügyintézetől származó igazolás léte. Azonban, a Földhivatal az ilyen jellegű ügyletek ingatlan-nyilvántartási bejegyzésénél a devizahatósági engedély meglétét nem vizsgálta. Egyébként, a legtöbb uniós országban a termőföld tulajdonjogának megszerzése, használata szintén korlátozás alá esik.

Visszélésekre adtak okot mindazonáltal Magyarországon a rendszerváltás után meglévő alacsony földárak, támogatások, tulajdonjog és a piac bizonytalanságai. „Intenzív nyomás” telepedett tehát a magyar földművesekre, hogy a földek használatát tőkével rendelkező külföldieknek juttassák.

Természetesen a „zsebszerződések” a magyar jog alapján mindig semmisnek minősültek. 1994 és 2001 között kikerülve a haszonbérlet jogintézményét szinte lejárat nélkül köthetőek voltak. Nem kérdés viszont, hogy a felek valódi szándéka a tilalom megkerülésével a jogi személyek és a külföldiek földtulajdon szerzése volt.

A hasznélvezettel terhelt föld vonatkozásában elmondható, hogy az a tulajdonjogot kiüresíti, szinte értelmetlenné válik a hasznélvezettel terhelt föld tulajdonlása, a tulajdonos valójában nem élvezheti a föld hasznait.

Az eljárás folyamatát görcső alá véve 2014. október 15-én a Bizottság hivatalos felszólítással kötelezettségességi eljárást indított, melyet kérdések – válaszok előztek meg és követtek is a későbbiekben. A Bizottság aggályai a következők voltak: Magyarország nem teljesítette az Európai Unió működéséről szóló szerződés 63. cikk - tőke szabad áramlása -, 49. cikk - letelepedés szabadsága- és az Európai Unió Alapjogi Chartája 17. cikkéből – a tulajdonhoz való jog - eredő kötelezettségeit.

A főosztályvezető úr a továbbiakban ezen Bizottsági érvekkel szembeni hazai ellenérveket ismertette. A tőke szabad mozgásának korlátozása kapcsán az egyik legfontosabb aggály, hogy a hasznélvezeti jogok megszüntetése megfosztja a hasznélvezőket a szerzett jogaiktól és beruházásaik értékétől, ezeket nem tudják értékesíteni, ami eltántorít határokon átnyúló beruházások hazánkban történő végrehajtásától. A letelepedés

szabadságának a korlátozása megfosztja a hasznélvezőket azon joguktól, hogy a földet maguk használják, a jövőbeli keletkezett nyereséget beszedjék. Az Alapjogi Charta védi a jogszerűen szerzett tulajdon birtoklásához, használatához fűződő jogot, megállapítja, hogy tulajdonjogtól megfosztani csak kártalanítás ellenében lehetséges.

A magyar kormány érvei között szerepelt az, a devizajogi engedélyek hiányában devizakülföldi nem szerezhethet érvényesen hasznélvezeti jogot. A Földhivatal vizsgálati hiányossága sem teszi jogszerűvé az egyébként devizaengedély hiányában történő jogszerzést. Devizahatóságként eljáró Magyar Nemzeti Bank tényközlése alapján, egyetlen esetben sem kértek devizahatósági engedélyt, ezért a szerződések mindegyike érvénytelen. A hasznélvezeti szerződések megkötésének idejét figyelembe véve 2002-ben az uniós jog még nem volt hatályban Magyarországon és az csak a csatlakozás időpontjában lép hatályba.

Ezt a jogsértő helyzetet a magyar kormány jogszabályi úton kívánta orvosolni, az egyedi szerződések bírósági vizsgálata nélkül. A letelepedés szabadságának korlátozása a kormány érvei szerint nem áll fenn, hiszen a megszűnéssel érintett személyek sem a lakóhelyük szabad megválasztása, sem tevékenységükre vonatkozólag nem szembesültek korlátozással. A szerződések megszüntetése nem tekinthető aránytalan intézkedésnek (a jogalkotó a jogszabályi rendelkezéssel való megszüntetés és az ingatlan-nyilvántartásból való törlést választotta eszközüül).

Az Alapjogi Charta megsértése vonatkozásában pedig elmondható, hogy devizaengedély hiányában történő rosszhiszemű szerzésekről beszélhetünk. A hasznélvezeti jog törvényi megszüntetése nem fosztja meg a tulajdonost a tulajdonától, továbbá a magyar jogszabályi rendelkezések biztosítják a hasznélvezők elszenvedett veszteségeikért fizetett méltányos összegű ellentételezését.

A másik kötelezettségességi eljárás a földforgalmi törvény korlátozásai kapcsán bír relevanciával, mely egy lassabban haladó eljárás. A Bizottság egyszerre kezdte el vizsgálni a tagállamok szabályozásait, így az eljárások párhuzamosan zajlanak. Az új földforgalmi törvény eszközrendszerébe tartozik: hatósági engedélyezési kör, földműves status, személyes művelési kötelezettség, elővásárlási-és előhaszonbérleti jogosultsági sorrend, földszerzési és birtokmaximumok. 2014. júniusában indult az EU pilot eljárás Magyarországgal szemben, 2015. március 26-án a Bizottság elismerte hivatalos felszólításában hogy Magyarország számos kérdést tisztázott, de a válaszok nem oszlatták el az összes aggályt.

A Bizottság aggályai a következők voltak: jogi személyek tulajdonszerzésére vonatkozó tilalom, földművesekre vonatkozó szakismereti követelmények, személyes művelési kötelezettség előírása, adásvételi szerződések előzetes jóváhagyása nem kellő objektivitása – Helyi Földbizottság döntéseivel szembeni bírósági felülvizsgálat hiánya-, ültetvények haszonbérleti ideje túl rövid (20 év).

A jogi személyek szerzésére vonatkozólag a korlátozás a magyar és a külföldi személyekre ugyanolyan mértékben vonatkozik, ezért a szabályozás figyelembe veszi a diszkrimináció tilalmára vonatkozó uniós alapelvet. A jogi személyek a haszonbérlet jogintézményén keresztül teljes egészében gyakorolhatják jogaikat, az arányosság biztosítva van.

A szakismereti követelmény tekintetében cél a termelés szín-

vonalanak növelése, versenyképesség növelése, környezettudatosság, ésszerű hasznosítás, minőségi és mennyiségi javítás.

A személyes művelési kötelezettség célja a spekulatív földszerezés kizárása, és annak elkerülése, hogy a földárak a termeléstől elszakítva emelkedjenek, kedvezőtlen folyamatokat generálva a gazdaságban (bérleti díjak emelkedése, infláció, versenykorlátozás).

A szerzési feltételek objektivitása az Alkotmánybíróság 17/2015. (VI. 5.) AB határozatának tükrében az ügyfél részére megnyílik a lehetőség a bírósági felülvizsgálatra: A földhivatal érdemi határozatát, valamint a földbizottság állásfoglalásával szemben benyújtott kifogásról hozott képviselőtestületi döntést megtámadhatja a bíróság előtt.

Dr. Andréka Tamás kitért a helyi földbizottság eljárására és feladatára is előadásában. Ezen a ponton kifejtésre került, hogy a földhivatal, a rendelkezésére álló okiratok és az általa készített jegyzék másolatának megküldésével megkeresi a helyi földbizottságot állásfoglalása beszerzésére. A helyi földbizottság 15 napon belül adja ki az adásvételi szerződés jóváhagyásához, vagy megtagadásához szükséges állásfoglalását. A helyi földbizottság a következő szempontok alapján értékeli az adásvételi szerződést: alkalmas-e a tulajdonszerzési korlát megkerülésére, megállapítható-e hogy a felek az új törvény hatálybalépése előtt megállapodtak a tulajdonjog átruházásában, a felek alkalmasak-e az adásvételi szerződésben foglalt kötelezettségvállalások teljesítésére, az elővásárlásra jogosult nem gyakorolja-e visszaélészerűen jogosultságát, indokolható gazdasági szükséglet

nélkül, felhalmozási célból szerezne meg a föld tulajdonjogát és az ellenérték a föld forgalmi értékével arányban áll-e?

Az értékelés során több elővásárlásra jogosultat támogathat, ha egyik elővásárlásra jogosulttal sem támogatja, akkor állást kell foglalnia abban, hogy az adásvételi szerződés szerinti vevőt támogatja-e, vagy kifejezetten megtagadja a jóváhagyást mind-egyik fél vonatkozásában. Feladatát a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara megyei elnöksége látja el, a Települési Agrárgazdasági Bizottság csak javaslatot tesz, a megyei elnökség dönt.

Főosztályvezető Úr szintén kitért a 17/2015. (VI. 5.) AB határozatra. Ennek értelmében a helyi földbizottság nem hatósági jogkört gyakorol, sajátos magánjogi jogosultsága van. Állásfoglalásának közjogi következményeit a Földhivatal alkalmazza. A NAK állásfoglalása az ügyféli nyilatkozattal azonos megítélés alá esik és ha állásfoglalásában egyik féllel sem támogatja a az adásvételi szerződés jóváhagyását a Földhivatal kötelező jelleggel tagadja meg a jóváhagyást (kifejezett vétó). A NAK indokolási kötelezettsége kapcsán nem kell a Ket. alaki és tartalmi szabályainak megfelelnie.

Az ültetvények haszonbérleti időtartamára vonatkozólag „életszerűségtől elrugaszkodott” hogy a földtulajdonos 20 év-nél további időtartamra engedje át földjének használati jogosultságát szakmai és termelési szempontok alapján is. Pontosan a színlelt szerződések kivédésére szolgál a meghatározott haszonbérleti időtartam. Magyarországon a gyakorlat alapján ez: 5-10 év (EU-s tendenciák: Ausztria: 25 év, Hollandia: 6 év, Szlovénia: 25 év, Franciaország: 18 év).

Búzás Barbara¹

POT XXII. POLGÁRI JOGOT OKTATÓK XXII. ORSZÁGOS TALÁLKOZÓJA

konferencia-beszámoló

2016. június 3-án került megrendezésre immáron huszonekedik alkalommal a Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozója a Miskolci Akadémiai Bizottság Székházában. A konferenciát a Miskolci Egyetem Polgári Jogi Tanszékének oktatói szervezték, emellett a Novotni Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Miskolci Akadémiai Bizottsága támogatta, hogy a hagyományoknak megfelelően egy színvonalas találkozón vehessenek részt a megjelentek. A konferencia témája a szerződésszegés volt az új Ptk. tükrében. E napnak ugyanakkor nem csak az adta a jelentőségét, hogy a polgári jogon belül egy kardinális kérdés megvitatására került sor, hanem az a szomorú tény is, hogy a jogászvilág 2015 őszén elvesztette egyik kiváló, nagy tudású munkatársát Dr. Bíró György professzor urat, s így ez a találkozó a róla való emlékezésről,

munkásságának, és emberségének elismeréséről is szólt. A konferencia megnyitója alatt, valamint az előadások során is számtalan kedves emlék került felidézésre róla, a felszólalók, és előadók egyaránt kiemelték tudásának magas fokát, lényeglátását, s humorát is. Dr. Csák Csilla egyetemi docens asszony úgy fogalmazott, hogy személyisége egyfajta motort is jelentett a tudományos életben, hisz fontosnak tartotta nemcsak a tudomány fejlesztését, hanem az utánpótlás kinevelését is. Ezért is nagy öröm, hogy 2016 tavaszán létrejött a Modern Magyar Polgári Jogi és Európai Magánjogi Kutatóközpont, mely többek között céljának tűzte, hogy közvetítse a hallgatók irányába a kutatási területek elméleti ismereteit, és hogy elősegítse a gyakorlat-orientált képzést. A Kutatóközpont vezetője és e konferencia elnöke Dr. Leszkoven László egyetemi docens az első előadás előtt fényt derített arra is, hogy miért a szerződésszegés témáját választották a szervezők, amely az elmondottak tükrében nem is lehetne aktuálisabb, az alka-

¹ IV. évfolyamos, nappali tagozatos joghallgató, demonstrátor, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszék

lomhoz illőbb. Dr. Bíró György kedvenc témái egyike volt ez, hisz Professzor Úr érdeklődési köre a kötetmi jog területére összpontosult.

Dr. Barzó Tímea tanszékvezető docens asszony és Dr. Csák Csilla egyetemi docens asszony megnyitó beszédei után került sor az első előadásra, amelyet Prof. Dr. Nocht Tibor tartott, aki meg is jegyezte, hogy az első előadók dolga sohasem könnyű feladat, rá kell hangolnia a hallgatóságot a megadott témára, általánosnak és mégis kellően specifikusnak kell lennie a választott témakörön belül. Azt gondolom, hogy ez az első előadás eleget tett mindegyik feltételnek, és külön kiemelendő az az első gondolatsor, amely meghatározta az egész nap célját és értelmét. Az előadó egy Örkény István-féle egyperces novellát ismertetett röviden, amelyet bizonyosan sokan ismernek, s amely a paprikakoszorúról szól. Ha sok cseresznyepaprikát madzagra fűznek, abból lesz a paprikakoszorú, ha viszont nem fűzik fel őket, nem lesz belőle koszorú, annak ellenére, hogy a paprika éppoly erős és piros. De mégsem koszorú. De akkor mi teszi azzá? A madzag tenné? Nem - válaszolja Örkény-, nem a madzag teszi. Hát akkor mi? Teszi fel az újabb kérdést az író. Válasz helyett viszont útmutatást ad: „Aki ezen elgondolkozik, és ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak össze-vissza, hanem helyes irányba haladjanak, nagy igazságoknak jöhet nyomára.” Ezen a napon, mintha az előadó ráértett volna, valóban egy ilyen „paprikakoszorú” elkészültének lehettünk tanúi. Mindegyik előadás előzetes egyeztetés híján is egymásra épült, s egymást kiegészítve valóban egy füzért alkotott.

Prof. Dr. Nocht Tibor előadásának témája a szerződés-szegés objektív és szubjektív szankcióinak viszonyai volt. Az előadás során nemcsak tézisek felállítására került sor, hanem annak a kérdésnek a megválaszolására is, hogy miért van szükség egyáltalán ezekre a szankciókra, amiket különbözőképpen lehet csoportosítani. A szerződéskötés talán olyan, mint egy kockavetés, tette hozzá az előadó, hisz bizonytalanságot hordoz magában. Ezt a bizonytalanságot a felek az együttműködési és tájékoztatási kötelezettségük teljesítésével, a jogalkotó pedig objektív és szubjektív szankciók meghatározásával igyekeznek kiküszöbölni. S mi ezen szankciók célja? A szerződés megmentése, hisz mindkét fél abban érdekelt, hogy az általuk korábban meghatározott konszenzus érvényre jusson.

Az első előadást előre bejelentett felszólalás követte. Lenkovics Barnabás, az Alkotmánybíróság Elnöke a deviza-alapú fogyasztói szerződésekről szól, és kifejtette, hogy ezen szerződések körében súlyos rendellenességek merültek fel, mind az adósi, mind a hitelezői oldalon is, ezeknek a rendellenességeknek azonban nem helyes, adekvát jogi minősítése a szerződésszegés, különösen a „szegés” szubjektív felhangja miatt. Az előadó hangsúlyozta a szerződés pactum jellegét, s azt, hogy eredetileg mindkét fél nyertes-nyertes pozícióba kívánt kerülni, s pontosan ezért került sor a pactum megkötésére. Azonban az egyik fél vesztes lett, így felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetne a szerződést megmenteni. Az egyik lehetséges megoldásként vetette fel, hogy a magyar jog ismerhetné és használhatná az ún. „hardship clause” intézményét, amely a feleket a szerződés újratárgyalására, s ezáltal megmentésére kötelezné.

Dr. Prugberger Tamás, és Dr. Kenderes György a Miskolci Egyetem oktatói hozzászólásukban kifejtették, hogy a munkajogban nem is önmagában a szerződések megszegéséről, sokkal inkább magának a jogviszonynak a megszegéséről kell beszélni. S ugyancsak problémát okoz az ún. előreláthatósági klauzula alkalmazása a munkajog területén, hisz a munkaszerződésnek nincs is konkrétan tárgya, akkor pedig joggal kérdezhetjük, mit is kellene előre látni. Problémás lehet továbbá az is, hogy a munkajognak nincsen egy kidolgozott szankciórendszere, amit olyan jól lehetne csoportosítani általános és különös szabályok körére, mint a polgári jog.

Prof. Dr. Fazekas Judit A hibás teljesítés jogkövetkezményi eszköztára c. előadása kezdetén egy eposzi kellékkal, ajánlással élt, amelyet Bíró Györgyhez intézett, akinek az egyik kedvence volt ez a téma. A hibás teljesítés kapcsán elmondható, hogy új terminológia került meghatározásra az új Polgári Törvénykönyvben, s ezáltal is kézenfekvő a régi és az új törvénykönyv hibás teljesítésének eszköztárát egymással összevetni, és a következtetéseket levonni. Egy magas szakmai színvonalú összehasonlító előadást hallhattunk a hibás teljesítések jogkövetkezményeiről, egyaránt kitérve a kellékszavatosság, termékszavatosság, jótállás kérdéseire, valamint a hibás teljesítéssel okozott kártérítési felelősség és jogszatosság vonatkozó szabályaira.

Dr. Szalma József felszólalásában a szerződésszegésből eredő kártérítés mértékének kérdéseiről szólt. Kiemelte az előreláthatósági és okozatossági mércék dilemmáit, szembeállítva azokat. Kiemelte, hogy az előreláthatóságnak vannak objektív és szubjektív elemei is, s ezáltal az alperes hivatkozhat arra, hogy nem volt képes előrelátni szubjektív képességei miatt a károkozás következményeit. Hozzátette, hogy akárhogy is minősítjük az előreláthatóságot, akár úgy mint pozitív felelősségi feltételt, vagy e tény hiánya esetén felelősségkimentő jellegűnek tartjuk, vagy pusztán azt felelősség-mérték meghatározó tényezőként vizsgáljuk – azaz a szerződésszegő csak annyi kárt köteles téríteni, amennyit a szerződésszegő előre láthatott –, egyaránt felmerül a probléma, hogy az előreláthatóság mintha indokolatlanul gyengítené a károsultnak a lehetőségét arra, hogy kárának teljes térítését, vagy egyáltalán, akár azt bármely mértékben is követelhesse a szerződésszegő feltől. Az elméleti fejtegetéseket követően egy kis gyakorlati feladvány következett, amelyet Dr. Farkas Attila kúriai bíró úr tett fel a hallgatóság számára. Három eseten keresztül mutatta be a használati kötetelmek hibás teljesítésének kérdését, s utolsó feladványának megfejtése talán egy kis meglepetéssel is szolgált. Egy áruház bérletéről volt szó, amely a Mosoni-Duna partján található. Árhullám következtében tönkrement az árukészlet, ez okból vajon hibás a bérleti szerződés teljesítése avagy sem. Mielőtt megválaszolásra került volna e kérdés, kifejtette, hogy a bérbeadó kétféle kötelezettségnek kell eleget tennie. A bérbeadónak szavatolnia kell azért, hogy a bérelt dolog a bérlet egész tartama alatt szerződésszerű használatra alkalmas legyen, és megfeleljen a szerződés előírásainak. Ha ezek nem teljesülnek, a teljesítés hibás, objektíve beáll a szerződésszegés, ennek oka közömbös. Mivel tehát a példában az épület szerződésszerű használatra alkalmatlanná vált, hibás teljesítésről beszélhetünk. Az persze, hogy ezt követően kártérítési igénnyel lehet-e élni, az már más kérdés.

Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter hozzászólásának témája a pénzügyi lízingszerződés volt. E szerződés kapcsán egyfelől használati kötelemről még másfelől dologátruházásról is beszélhetünk. A Ptk. egyaránt szabályozza a jog- és kellékszavatosság kérdéseit. A jogszatosság körében a lízingbeadó azért köteles szavatolni, hogy harmadik személynek nincsen a lízingtárgyon olyan joga, amely a lízingbevevőt a használatban korlátozza, vagy a lízingtárgy használatát megakadályozza. A jogszatosság szabályait azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a lízingbevevő az elállás helyett a felmondás jogával élhet. A finanszírozási jogviszony jellege miatt a lízingbeadót kellékszavatosság akkor terheli, ha közreműködött a lízingtárgy kiválasztásában, vagy a harmadik személy eladóval szembeni jogáról a lízingbevevő hozzájárulása nélkül lemondott. Mivel a lízingbeadó nem tulajdonosként, hanem finanszírozóként vesz részt az ügyletben, ezért a dolog kijavítására vagy kicserélésére nem lenne képes. Annak érdekében viszont, hogy kellékszavatossági igényt érvényesítsen a lízingbevevő a nem az ő tulajdonában lévő dologra vonatkozóan, a Ptk. törvényes képviselői jogállást biztosít a számára (Ptk. 6:411. § (3) bekezdés), s ily módon, a lízingbeadó nevében, annak képviselőjeként jár el a szavatossági jogok kötelezettségével szemben.

Prof. Dr. Menyhárd Attila előadásában a hatékony szerződésszegésről hallhattunk. Ez az alapvetően joggazdaságtani nézőpontú megközelítés arról szól, hogy a szerződés nem teljesítése megfelelő kompenzáció mellett megengedhető akkor, ha ez összességében társadalmi költséget csökkentő hatással jár. Két modell bemutatására is sor került e téma kapcsán. Az egyik az ún. Pareto-hatékonyság, amely azt takarja, hogy legalább egy szereplő jóléte úgy nő, hogy a többieké nem romlik. A másik modell, a Kaldor-Hicks-féle hatékonyság, amely hasonlít az előzőhöz, ugyanakkor feltételei kevésbé szigorúak. Ez a modell nem követeli meg, hogy a veszteséket kompenzálják, elegendő feltétel az, ha ők kevesebbet veszítenek, mint amennyit a nyertesek nyernek, tehát a társadalom jóléte összesített szinten javul. Ez utóbbi elv alapján kimondható, hogy a szerződésszegést meg kell engedni, ha a szerződés teljesítésével a vesztes fél többet veszítené, mint amennyit a nyertes nyerne. A Ptk. is kimondja, hogy a károkozó köteles megtéríteni az elmaradt vagyoni előnyt is, tehát a szerződésszegés következtében felmerülő és előre látható veszteséget, ezáltal ösztönzi a feleket arra, hogy csak akkor szegjék meg vagy teljesítsék a szerződést, ha az maximalizálja a társadalmi jólétet. Ez az elmélet azonban morális problémákat vet fel, hisz mi is a szerződés? Egy jogilag kikényszeríthető ígéret. A hatékony szerződésszegés elmélete azonban nem veszi figyelembe a „pacta sunt servanda” elvét, sőt egyenesen támogatja a szerződésszegést, ha az a társadalmi jólétet maximalizálja.

Dr. Pusztahelyi Réka az igényhalmazatok kérdését járta körbe. Az előadása során elhatárolta egymástól az igényhalmazat és törvényhalmazat fogalmát, bemutatta az igényhalmazatok formáit, majd rátért a szerződésszegési szankciók rendszerére. Külön hangsúlyt fektetett a non-cumul szabályára, amit a magyar jogba a Ptk. 6:145.§ vezetett be, és amely szabály kizárja a párhuzamos igényérvényesítést. A kontraktuális felelősség kapcsán elmondható, hogy a szerződési jogi szabályok prioritását biztosítani szükséges, amelynek egyik lehetséges választható módja a párhuzamos igényérvényesítés teljeskörű kizárása. Viszont felmerül a kérdés, valóban megfelelő-e ez a megoldás? Egyértelmű válasz helyett az előadó javaslatok széles tárházát mutatta be a hallgatóságnak, egyaránt felvetve az eltörlés, valamint az átalakítás lehetőségét is. Mindezen javaslatok gondolatébresztőnek, és továbbgondolandóknak bizonyultak.

A nap záró előadásában Dr. Barzó Tímea egy nagyon speciális kérdéssel foglalkozott, nevezetesen az egészségügyi kártérítési perekben a szerződésszegés, és a szerződésen kívüli károkozás szabályainak érvényesüléséről. A kártérítési perek száma a rendszerváltást követően megnőtt, a bíróságok hosszú évtizedek alatt alakították ki gyakorlatukat e kérdések polgári jogi megítélésével kapcsolatban, s ez napjainkban is folyamatosan alakul. Az egészségügyi szolgáltató és a beteg között szerződéses viszony jön létre, amelynek célja, a beteg akaratának és érdekének megfelelő egészségügyi szolgáltatás nyújtása. Az új Ptk. hatályba lépésével a szerződésszegő fél kimentési lehetősége meglehetősen szűkült, ezért egy jogszabályi módosítás vált szükségessé. Ezt követően az egészségügyi szolgáltatással összefüggő kárigényekre a szerződésen kívül okozott kárért való felelősség szabályait kell alkalmazni. Ezen előadás során az előadó az e szabályozással összefüggő dogmatikai és gyakorlati kérdéseket boncolgatta.

A konferencia végére valóban elkészült a „paprikakoszorú”. Számtalan nézőpontból került megvitatásra a szerződésszegés kérdése, mint az látható az általános jellemzéstől egészen a specifikus élethelyzetek bemutatásáig. A konferencia témájákként a szerződésszegés jó választásnak bizonyult, amit mi sem bizonyít jobban, mint az, hogy mind a tudományos, mind a gyakorlati jogász szakma jelentős érdeklődése övezte. Az előadások érdekesek, valamint gondolatébresztőek voltak, s a hagyományoknak megfelelően magas szakmai színvonalat képviseltek, ezáltal a jelenlévők hasznos ismeretekre tettek szert az új Ptk. gyakorlati alkalmazása körében. Az új Ptk. bevezetése által a tudomány felélénkülésének lehetősége nyílt meg, s azt hiszem, méltán mondhatjuk, hogy e konferencia mint mindig, most is hozzájárult a tudomány és a joggyakorlat fejlesztéséhez. Reméljük jövőre ugyanezen alkalomból ismételtelen találkozunk.

A BAZ MEGYEI ÜGYVÉDI KAMARA TERÜLETÉN BEKÖVETKEZETT SZEMÉLYI VÁLTOZÁSOK

Ügyvédi bejegyzés:

Dr. Fülöp Tamás, Fülöp ÜI. tagja: 2016. 07. 01., 3525 Miskolc, Pallós u. 8. fsz. 4.

Tel.: 46/411-920, 70/335-9909

Dr. Bornemisza Enikő Márta egyéni ügyvéd: 2016. 07. 12., 3530 Miskolc, Petőfi u. 13., Tel.: 20/9688-777

Dr. Tóth Gergő József egyéni ügyvéd 2016. 09. 01., 3842 Halmaj, Alkotmány út 36.

Tel.: 46/474-316 70/415-9074

Dr. Szikszai Anita egyéni ügyvéd: 2016. 09. 01., 3530 Miskolc, Erzsébet tér 2. I. em.

Tel.: 20/417-3467

Dr. Schulhof Henriett egyéni ügyvéd: 2016. 09. 01., 3531 Miskolc, Győri kapu 24/B.

Tel.: 20/3290-350

Dr. Békési Ádám egyéni ügyvéd: 2016.11.08., 3530 Miskolc, Kálvin J. u.1. B.lh. 3/301.

Tel.: 46/340-666, 30/658-66-93

Ügyvédi törlés:

Dr. Szalay Zoltán egyéni ügyvéd: 2016. 06. 30., felszámolója: Dr. Tucsek Gábor

Dr. Gulyás Edina egyéni ügyvéd: 2016. 08. 23.

Dr. Szilágyi Magdolna, Szilágyi ÜI.: 2016. 08. 26.

Kalmárné dr. Havellant Ilona: Náhlik-Havellant ÜI.: 2016. 09. 01.

Dr. Harsányi Ádám Marcell egyéni ügyvéd: Harsányi ÜI. tagja 2016. 11. 01-től

Fülöpné dr. Barna Katalin egyéni ügyvéd: 2016. 12. 31.

Alkalmazott ügyvédi bejegyzés:

Dr. Boros Csaba Tibor 2016. 11. 08., Zolnay Ügyvédi Iroda

Alkalmazott ügyvédi törlés:

Dr. Bornemisza Enikő Márta 2016. 06. 11. /Dr. Szesztai Zsuzsanna egyéni ügyvéd/

Dr. Fülöp Tamás 2016. 06. 30. /Dr. Fülöpné dr. Fazekas Krisztina egyéni ügyvéd/

Dr. Szikszai Anita 2016. 08. 31. /Miskolci 2. sz. Ügyvédi Iroda/

Ügyvédi Iroda nyilvántartásba vétele:

Harsányi Ügyvédi Iroda: 2016. 11. 01-től, új székhely: 3530 Miskolc, Görgey u. 5.

Ügyvédi Iroda névváltozása:

Náhlik-Havellant Ügyvédi Iroda, 2016. 09. 01. új elnevezés: **Náhlik Ügyvédi Iroda**

Székhelyváltás:

Dr. Hazadi István egyéni ügyvéd 3770 Sajószentpéter, Kossuth L. u. 187. fsz./XC/

Dr. Balogh Zoltán egyéni ügyvéd: 3530 Miskolc, Széchenyi u. 6/C. I/2.

Dr. Kapás Katalin egyéni ügyvéd: 3525 Miskolc, Vologda u. 4.

Dr. Sztán Emese egyéni ügyvéd: 3525 Miskolc, Vologda u. 4. 103. iroda

Szünetelés megkezdése:

Dr. Beregszászi Melinda /Gyulai és Beregszászi ÜI. tagja/ 2016. 06. 15-től

Dr. Fehérvári Szabolcs egyéni ügyvéd 2016. 07. 01-től

Irodagondnoka: Dr. Boschánszky Iván, Boschánszky ÜI.

Dr. Papp Ferenc egyéni ügyvéd: 2016. 09. 01-től

